

HPG လက်ပတ်ဖျိတ်ဆဲး

ဥိးတံ ဝဲယု နှဳဳတံ ဝဲညီပဲ

ဥိးတံ ဂါၤ ဝဲတံ ကျဲၤ ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်

တံ ဝဲယု ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ် ဝဲတံ ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်
ဝဲယု ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ် ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ် ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်
ဝဲယု ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ် ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ် ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ်
ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ်

ယုဳဳဳ ဟံဳဳ ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ် ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ် ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ် ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ် ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ်

ဇူဳဳဳ ဝဲညီဃ်ဃ်ဃ်ဃ်

ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပှာဖးလံာ်ဖိတဖၣ်လၢကူးအိၣ်ထီၣ်က့ၤတၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢအဝဲသ့ၣ်ကဘိးဘၣ်ရၤလီၤက့ၤဝဲလၢအနီၣ်ကစ့ၣ်ဝံၣ်သိးအသုတဆါဝဲလၢအတၢ်ကဲ
ဘျူးတဂ့ၤအဂီၢ်လီၤ.

ODI ဃုထီၣ်ဝဲမ့ၢ်လၢတၢ်ဘိးဘၣ်သ့ၣ်ညါးတၢ်ကကွဲးထုးအါထီၣ်က့ၤလၢကမျၢၢ်တဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကသုအိၣ်လၢ online အဂီၢ်တခါ,
ပဃုကညးပှာဖးလံာ်ဖိတဖၣ်လၢ ကလဲၤဖးဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအခိၣ်ထံးၣ်ဝဲဖ ODI website အပူၤန့ၣ် လီၤ. ပှၤ ကွဲးလံာ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်
ပံာ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်ထံၣ်လၢလံာ်ကဘျူး အပူၤအိၣ်တဖၣ်လၢ ပူးန့ၣ် ပံာ်ဖျါထီၣ်က့ၤ ODI အတၢ်ထံးၣ်ပှၤလၢပခိၣ်ပဃၢၤ အတၢ်ထံၣ်ဘၣ်.

တၢ်မၤဝဲအံၤအိၣ်လၢတၢ်ပျဲ (ငၤန့ၣ်ညါန့) အဖီလၢလၢ CC BY-NC-ND 4.0

ပကဘၣ်ယၢၤထီၣ်ပှၤကွဲးလံာ်မ့ၢ်လဲၣ်

How to cite: Hill, C., Thako, H., Shêê, T., et al. (2023) *Exploring Karen refugee youths’ aspirations and wellbeing amidst protracted displacement in Thailand*. HPG working paper. London: ODI (www.odi.org/en/publications/exploring-karen-refugee-youths-aspirations-and-wellbeing-amidst-protracted-displacement-in-thailand).

Graphic: design inspiration from Baby Poe Martha, a 22-year-old living in Mae La camp, Thailand (see Figure 1). Cover by Emma Carter.

တၢ်ကံၣ်က့ၤတၢ်ဂီၤ – တၢ်ဂီၤလၢလံာ်ပံာ်ဖျါအကုခိၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ပံးန့ၣ်အိၣ်လၢ ဘ့ၣ်ဘၣ်ဖိ မၤသး, သးန့ၣ်အိၣ်ဝဲ ၂၂န့ၣ်အိၣ်ဆိးဝဲဖဲမဲၢ်လုးကဝီၤ ကီၢ်ကွဲၣ်
တဲၣ်န့ၣ်လီၤ (ကွၢ်ဖဲ လံာ်တိာ်ဃုနီၢ်ဂံၢ် ၁). လံာ်ကုခိၣ်ပဲလၢ အဲမး ခါထာၣ်.

တၢ်ကတိၤစံးဘျုးဆိ

ပသးခွဲးစံးဘျုးစံးဖျိၣ်ကုသးစၢ်လၢမၤလံးနီၣ်ဖျိၣ်ကတိၤတဖၣ်လၢအဝဲသ့သးအိၣ်နီၣ်ဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၣ်ပုၤတၢ်အိၣ်သးလၢမၤအသးအဝဲသ့
ၣ်သပျၢ်ကတၢၢ်အဝဲသ့အတၢ်ထံၣ်လၢခါဆူညါအဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ တက့ၢ်ဘၣ်ပအိၣ်နီၣ်ပုၤထီၣ်ပတၢ်သ့ၣ်မံသးမုၢ်လၢပုၤတဂ့ၢ်ဝဲစ့ၣ်စ့ၣ်လၢပိးန့ၣ်ဘၣ်
ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢပကတိၤဘၣ်တၢ်အဝဲသ့လၢတၢ်ဟ့ၣ် လၢအသးဖွဲကတိၤကီၢ်ဆၢလၢတသ့ၣ်လီၤဘၣ်သးလၢဘျုးနီၣ်တဘျီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ
သ့တၢ် ဆၢကတိၤလၢအလီၤနီၣ်ပုၤနီၣ်ပုၤသးတၢ်ထံၣ်တၢ်န့ၣ်ပၢ်တဖၣ်လၢသ့ဘၣ်သကၢ်ဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအိၣ်အမုၢ်လၢမၤအသးတဖၣ်
ၣ်အပူၤအယိပစံးဘျုးဘၣ်သ့ၣ်မးန့ၣ်လီၤ

ပအိၣ်နီၣ်ပုၤစံးဘျုးစံးဖျိၣ်ဘၣ်က့ၢ်ကထၢၣ် ထဲရၣ်စံကဲနီၣ်ယိနီၣ်နီၣ်ကထၢၣ် မိမိမ့ၣ်, အၤရဲယုၣ်တၢ် ရၣ်ရူတၢ်နီၣ်နီၣ်ကထၢၣ် ခုထံလံနီၣ်စတူရၣ်, သရၣ်ဖျိၣ် ထီၣ်န့ၣ်
ဝီထၢၣ်စံ, လၢအဝဲသ့အတၢ်ဟ့ၣ်က့ၢ်ဆၢက့ၢ်တၢ်လၢအပုၤနီၣ်ပုၤတၢ်ဆိကမိၣ်လၢအိၣ်အယိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ

တၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်ဆဲးကျဲးထုးထီၣ်ရၢလီၤ

HPG's တၢ်ဖဲတၢ်မၤအံၤဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်စုန့ၣ်ကျဲးအိၣ်လၢ Integrated Programme (IP), န့ၣ်လီၤ တၢ်ဃုထံၣ်သ့ၣ်ညါလၢအနံၣ်
ၣ်လၢဘၣ်ဃးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢမၤအသးတဖၣ်, ထံ ကီၢ်တဖၣ်, တၢ်ကဲထီၣ်သးသတူၢ်ကလၢတဖၣ်, တူၢ်လိာ်ပုၤလၢပကတိၤသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်
တၢ်ကျိၤလၢအက့ၢ်ဆၢၣ်မဲးပုၤဂီၢ်ဝီအတၢ်လိာ်ဘၣ်အကျဲးသနီၣ်တၢ်ဂဲၤလိထံသး, တၢ်စိ ကမိၤလၢလုၢ်ဘၢပုၤအနီၣ်ဝဲခဲတၢ်ကတိၤဂီၢ်လိာ်အကတိၤပုၤန့ၣ်
ၣ်လီၤ

ပုၤကွဲးလံာ်တဖၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤ

ၣ်ကထၢၣ် ခုၤလိာ်ထံ ဟ့ၣ်လံာ်သိၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်ကစီၣ်နီၣ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢအတၢ် မၤလိတဖၣ်နီၣ်လုၢ်လၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအတၢ်အိၣ်
ၣ်ဖျါလၢဝဲကျိၤပုၤဘၣ်ဃးနီၣ်တၢ်ကစီၣ်အ တၢ်သ့ တၢ်ဘၣ်နီၣ် တၢ်န့ၣ်နီၣ်ကဲးဝဲတဖၣ်, ကဲးမဲးပုၤတဖၣ်, ကဲးမဲးပုၤတဖၣ်မိမိကျိၤ Chiang Mai
University. ORCID 0000-0003-1442-5096

စိၤဟ့ၣ်စိ သးကံၤမ့ၣ်နီၣ်လိာ်လၢသရၣ်တဂ့ၢ်အဝဲမ့ၣ်နီၣ်ပုၤတၢ်ပုၤတဂၤလၢဟံထီၣ်မ့ၣ် ၂ဘၣ် ဃးနီၣ်
က့ၢ်သ့ ဆဲးလၢပီညါဝဲကျိၤပုၤဘၣ်မ့ၣ်ဘၣ် ၂အိၣ်တဂၤလၢဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲကတိၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ

န့ၣ်စုၤစၢ်ထုၤမ့ၣ်သရၣ်မ့ၣ်သိၣ်လိတၢ်တဂၤလၢမဲးလဲးကတိၤပုၤ, မ့ၣ်ပုၤဟ့ၣ်ဂဲၤလၢထံရူကီၢ်သးဂ့ၢ်နီၣ်, ပုၤဃုၤသ့ၣ်ညါတၢ်ဖိသဘျုး
မ့ၣ်နီၣ်ပုၤတၢ်ကညိသးစၢ်ရၢခိၣ်တဂၤလၢမဲးလဲးကတိၤပုၤလီၤ

စိၤအဲၣ်တမ့ၣ်မ့ၣ်ပုၤကျိၤဘၣ်က့ၢ်သ့ လၢအိၣ်နီၣ်တၢ်လဲၤခိဖျါတဂၤလၢမဲးလဲးကတိၤပုၤမ့ၣ်နီၣ်ပုၤတၢ်ကညိသးစၢ်ရၢခိၣ်သိၣ်လိခိဖျါထၢၣ်အိၣ်
ၣ်ထံးနီၣ်ပုၤအဲၣ်တၢ်စံၣ်စိၤတဲစိၤတဂၤစ့ၣ်နီၣ်လီၤ

နီၣ်သးဆ့ၣ်မ့ၣ်ပုၤဃုၤသ့ၣ်ညါတၢ်သဘျုး တဂ့ၢ်မၤသကိးတၢ်လၢပုၤပေ ဥညၣ်ငီၣ်န့ၣ် တၢ်ကရၢကရီၤလၢ မဲးဆိး, ကီၢ်က့ၢ်တဲးအပူၤလီၤ

နီၣ်တၢ်သ့ၣ်စိမ့ၣ်သရၣ်မ့ၣ်သိၣ်လိတၢ်လၢနီၣ်ပုၤမ့ၣ်နီၣ်ပုၤတၢ်ပုၤဃုၤသ့ၣ်ညါတၢ်သဘျုး တဂၤလီၤ

Contents

တၢ်ကတိၤစံးဘျုးဆိ ၊ ၃

တၢ်ရဲၣ်လီၤလံာ်ၣ်နီၣ်ဂံၢ်တဖၣ်တၢ်ဂီၢ်တဖၣ် ၊ ၅

လံာ်မဲာ်ဖျါၣ်လၢအကွဲးဖျါအသး ၊ ၆

၁ တၢ်ကတိၤလၢညါ ၊ ၇

၁.၁ ပိညါတၢ်မၤအကျိၤအကျဲ ၊ ၉

၂ တၢ်အိၣ်သးအဂ့ၢ်အကျိၤအဂံၢ်အထံး - ကညီဘၣ် ကီၢ်ဘၣ်ခဲဖိလၢကီၢ်ကွီၣ်တဲာ်တၢ်ဖိပယီၤကီၢ်ဆၢတၢ်ကဲ ထီၣ်အသးတဖၣ်အဂ့ၢ် ၊ ၁၃

၂.၁ တၢ်ဘၣ်ကံာ်ဂုၢ်တၢ်စံးစိတဲာ်တၢ်ပူထီၣ်လီၤထီၣ်တၢ်လဲၤတရံးအသး ၊ ၁၃

၂.၂ တၢ်အိၣ်က့ၢ်တဖၣ်တၢ်လီၤနီၣ်ကစၢ်တၢ်ပၤလီၤသး ၊ ၁၄

၂.၃ တၢ်မၤစၢၤ တၢ်သးလီၤသးကျဲဆူကီၢ်သၢ ဘၣ်တဘျီတၢ် က့ၤက့ၤ ဆူပဟံၣ်ဃီၣ်သဝ ၊ ၁၅

၃ ပုၤဂ့ၢ်တဖၣ်တဆဲးတၢ်လၢအတၢ်အိၣ်ဖျါလၢကိးမုၢ်န့ၣ်အယုၤတၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤ ၊ ၁၆

၃.၁ တၢ်လိာ်ခိၣ်လိာ်ကွဲ - မၤအါထီၣ်တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤ ၊ ၁၇

၃.၂ တၢ်အရီၣ်လၢတၢ်အိၣ်မုၢ်မၤလၢကပိၤတၢ်ဆဲးတၢ်လၢဖဲကဝိၤ တဖၣ်အပူၤ ၊ ၂၀

၃.၃ ဟ့ၣ်လီၤက့ၤလုၢ်လၢတၢ်ထူသန့ၣ်လၢခံတဖၣ်-တၢ်ထီၣ်တၢ်အကျိၤအကျဲလၢနီၣ်ဖိကဝိၤအပူၤ ၊ ၂၁

၃.၄ န့ၣ်ဟံၣ်ခိၣ်ဖျါတၢ်အိၣ်မုၢ်စိးပၤအရီၢ် ၊ ၂၁

၃.၅ လၢ တၢ်ဘျီတၢ်ဘါ သန့ၣ် - တၢ်မၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆိး ကါကျၢၤ တၢ်လၢအဂ့ၢ်အိၣ်ဆိးသကိးလၢတၢ်ဃုတၢ်ဖိးအပူၤ ၊ ၂၃

၄ တၢ်အိၣ်မုၢ်လၢတၢ်ထံၣ်တဖၣ်မၤတၢ်က့ၢ်ထီၣ်ဖး လီၤလၢတၢ်အိၣ်မုၢ်အဂီၢ် ၊ ၂၆

၄.၁ ပုၤတၢ်အတၢ်ဘျးစဲလၢတၢ်အိၣ်မုၢ်အိၣ်ဂဲၤအဂီၢ် ၊ ၂၆

၄.၂ တၢ်နီၤလီၤတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိတလဲသး ၊ ၂၆

၄.၃ တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒီးတၢ်ပတံထီၣ်ကျိၤကျဲလၢဘၣ်ဃးပုၤကမျါ ဘၣ်သဂံၢ်ဝဲတၢ်သၣ်ဝံၤလီၤတၢ်မၤစၢၤတဖၣ် ၊ ၂၇

၅ တၢ်က့ၢ်ဘၣ်က့ၢ်သ့ မ့ၢ်တၢ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးလၢတၢ်အိၣ် မုၢ်ဆိးပၤအဂီၢ် ၊ ၂၈

၅.၁ တၢ်က့ၢ်ဘၣ်က့ၢ်သ့တၢ်အိၣ်သးတၢ်စံးစိတဲာ်တၢ်ပူ ၊ ၂၈

၆ တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အိၣ်လၢတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမ့ၢ် တၢ်ဖံးတၢ်မၤ ၊ ၂၉

၆.၁ တၢ်မုၢ်လၢတၢ်တိာ်ပာ်လၢတၢ်ဟူၤဂဲၤဖံးမၤသဘျုးအဂီၢ် ၊ ၂၉

၆.၂ တၢ်ကျဲးစးဆူၣ်ဆူၣ်လၢအအိၣ်တၢ်ထံၣ်လၢအကဲထီၣ်သးသ့ၢ် တၢ်သးန့ၣ်သးလၢမုၢ်ကျိၤဝဲကွၢ်အတၢ်လဲၤကျဲ ၊ ၃၀

၆.၃ တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမ့ၢ် ခိဖျါလၢတၢ်မၤလီၤမၤ ၊ ၃၀

၆.၄ တၢ်မုၢ်လၢလၢတၢ်ဆိတလဲအဂီၢ် ၊ ၃၁

၇ တၢ်ဟံၣ်က့ၤကီၢ်က့ၤအဂီၢ်တအိၣ် - တၢ်သးစဲး သးလၢအဲၣ်တၢ်ထုၣ်ဖျဲး ၊ ၃၂

၇.၁ စိပူၤကွံာ်တၢ်စိးစိး - သးအတၢ်ဘျီ အတၢ်ဟဲလီၤစၢၤလီၤသ့ၢ်တၢ်တလီၤတၢ်လီၤဆဲးအသ ၊ ၃၂

၇.၂ ထီၣ်လၢတၢ်ဃးဃာ်အပူၤ ၊ ၃၃

၇.၃ ကျဲအိၣ်လၢ တၢ်ဟးထီၣ် - ကဝိၤတဖၣ် အခါဆူညါ ၊ ၃၅

၇.၄ တၢ်စံးကတိၤလၢသး - တၢ်ကရၢကရီၤခါဆူညါ ၊ ၃၆

၈ တၢ်ဂ့ၢ်ကျၢၢ်တံၢ် ၊ ၃၈

တၢ်အိးဟိထီၣ်န့ၢ် ခိၣ်ဃၢၤစး တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၣ် သတူၢ်ကလၢတဖၣ် ၊ ၃၈

တၢ်သမံသမိးက့ၤ တၢ်ဘျးစး တၢ်ကဲဘျး လၢ တၢ်အိၣ်သး ကိကီၤခဲဲ အဖီခိၣ် ၊ ၃၉

တၢ်ပာ်ဃာ်ပာ်ဂီၢ်လၢအအိၣ်စး အခိပညိလၢလၢပွဲၤပွဲၤ မ့ၢ်တၢ်အကီၢ် ၊ ၃၉

တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်မ့ၢ်တၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဆိးပၤဂ့ၢ်ဝိ ၊ ၃၉

လံာ်က့ၢ်သၤတြဲၤတဖၣ် ၊ ၄၀

တၢ်ရဲၣ်လီၤလံာ် ၤနီၣ်ဂံၢ်တဖၣ် ၤတၢ်ဂီၢ်တဖၣ်

လံာ်တဖၣ်

လံာ်နီၣ်ဂံၢ် ၁ သးစးတၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဆိးပၤလၢတၢ်သဘံသဘုၣ်အကတိၢ်ယံာ်အပူၤ ၊ ၉

တၢ်ဂီၢ်တဖၣ်

တၢ်ဂီၢ် ၁ ပုၤလၢပသံက့ၢ်အိၣ်တဖၣ်တ့ၢ် တၢ်ဂီၢ်လၢအတၢ်မုၢ်လၢက့ၢ်စီၤခါဆူၤ ညါအဂီၢ် ၊ ၇

တၢ်ဂီၢ် ၂ ဘၣ်ကိဘၣ်ခဲၣ်ကတိၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၢ်လၢကတိၢ်ပူၤ ၊ ၁၁

တၢ်ဂီၢ် ၃ တန့ၢ်ဘၣ်တန့ၢ်တၢ်ပြၢအတၢ်ပာ်ဖျါ ၊ ၁၇

တၢ်ဂီၢ် ၄ မဲၢ်လးတၢ်အသ့ၣ်ထီၣ်ပျီ ၊ ၁၉

တၢ်ဂီၢ် ၅ 'သးလီတၢ်သဘျး' -ဘၣ်တၢ်တ့ၢ်အိၣ်လၢက့ၢ်, မဲၢ်လးကတိၢ် ၊ ၂၂

တၢ်ဂီၢ် ၆ တၢ်ကံၢ်ရ အမူး လၢ သီခါဖျါ, မဲၢ်လးကတိၢ် ၊ ၂၄

တၢ်ဂီၢ် ၇ ဘၣ်တၢ်တ့ၢ်အိၣ်လၢ နီၣ်ဆါဆါ, မဲၢ်လးကတိၢ် ၊ ၃၃

တၢ်ဂီၢ် ၈ နီၣ်တိၣ်ဖိ လၢ နီၣ်ဖိကတိၢ်တ့ၢ်ဝဲလီၤ ၊ ၃၄

တၢ်ဂီၢ် ၉ နီၣ်အ့ၤအ့ၤ လၢ မဲၢ်လးကတိၢ်တ့ၢ်ဝဲလီၤ ၊ ၃၅

လံာ်မဲာ်ဖျါာ်လၢအကွဲးဖျါာ်အသး

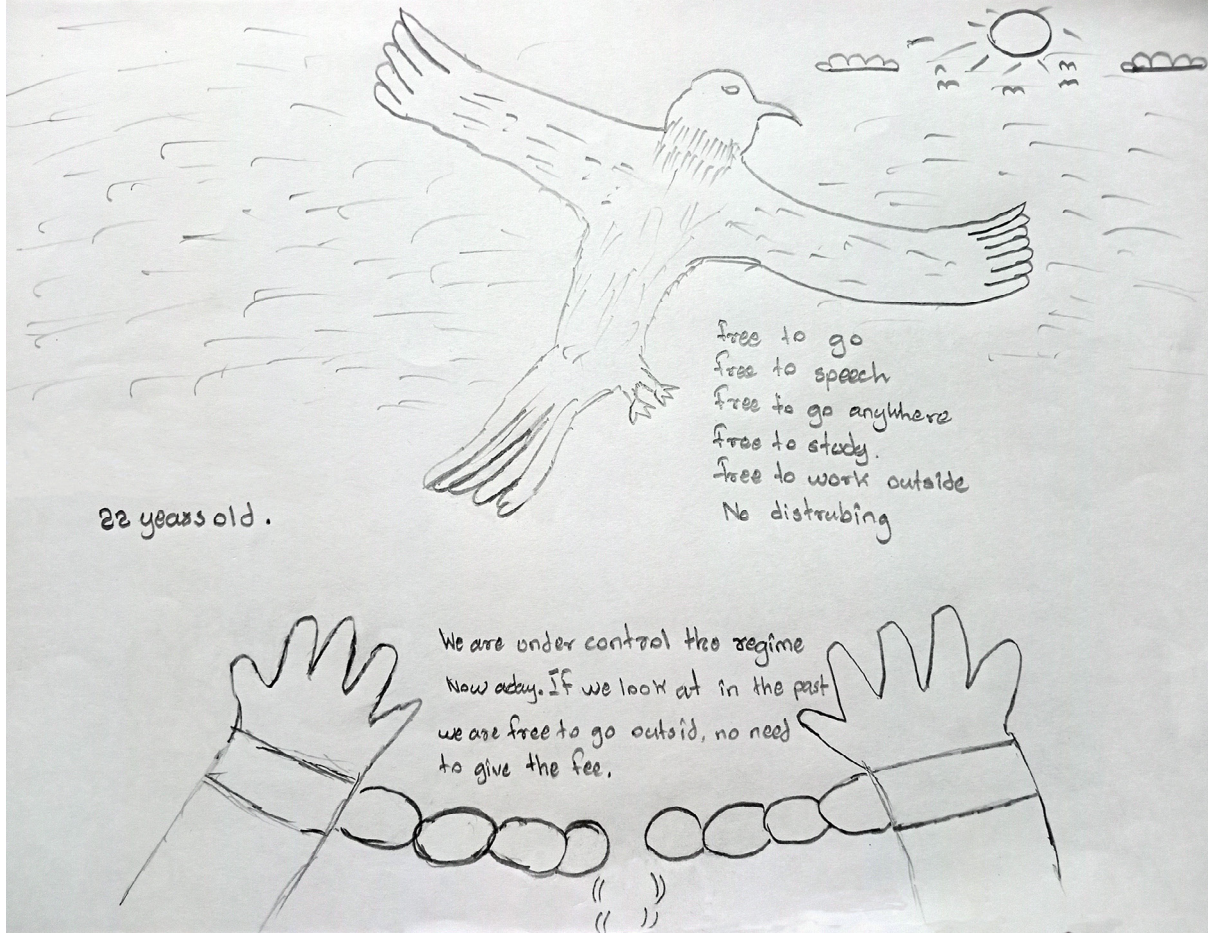
- HPG** Humanitarian Policy Group တၢ်ဆိာ်ထွဲမၤစၢၤပျၢာ်ဂ့ၢ်ဖိလံာ်စံာ်ကရၢ
- IOM** International Organization for Migration ဟံာ်ခိၣ်ဖျါာ်တၢ်သးလိာ်သးကျဲတၢ်ကရၢကရိ
- KNLA** Karen National Liberation Army ကညီကလၢတၢ်ထွဲဖျါာ်သးမ့ၢ်
- KNU** Karen National Union ကညီကလၢစၢၤဖျါာ်ကရၢ
- KRC** Karen Refugee Committee ကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲကမံးတံာ်
- KRCEE** Karen Refugee Committee Education Entity ကညီဘၣ်ကိဘၣ်ခဲကမံးတံာ်ကညီသ့တၢ်မၤမ့ၢ်ကျါ
- KWO** Karen Women's Organisation ကညီပိာ်မ့ၢ်ကရၢ
- KYO** Karen Youth Organisation ကညီသးစၢၤကရၢ
- NGO** non-governmental organisation ကရၢသဘၣ်တၢ်ကရၢကရ
- OCHA** (United Nations) Office for the Coordination of Humanitarian Affairs တၢ်ဟံးဆၢရဲၣ်
ကျဲပျၢာ်ဂ့ၢ်တၢ်ဖိတၢ်မၤဖဲး (ဘိမ့ၢ်စၢၤဖျါာ်ကရၢ)
- TBC** The Border Consortium ကိာ်ဆၢကရၢဆိာ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်ဂ့ၢ်
- UN** United Nations ဘိမ့ၢ်စၢၤဖျါာ်ကရၢတဖၣ်
- UNHCR** United Nations High Commissioner for Refugee Agency ဘိမ့ၢ်စၢၤဖျါာ်ကရၢပျၢာ်ဂ့ၢ်တၢ်ဆိာ်ထွဲမၤစၢၤမ့ၢ်ကျါ
- US** United States ကိာ်ခဲာ်စၢၤဖျါာ်တဖၣ်
- VT** Vocational Training တၢ်စုသ့ခိၣ်ဘၣ်တၢ်သိာ်လိ
- WASH** Water, Sanitation and Hygiene ထီးတၢ်ကဆဲးကဆိ

၁ တာ်ကတိလါညါ

ဘု်ဃု်းတာ်အိန်သးဟဲကဲထိန်အသးလုဲကတိပူ၊ ပှဘု်ကီဘု်ခဲဖိတ ဖု်ဆိကမိန်လါအနီ်အစါအသးပှကညီလါဟီ်ခိန်ချုအံတမိန်နု်သးလိထဲလါတာ်အိန် မူဘု်နု်ဝဲလါတာ်လါပမကဘု်အိ်းအိပညိးအလု်အပှုဝဲလါလါတာ်ယုးယိန်ဟဲကဲအပူ၊ တာ်ကီတာ်ခဲအိန်ဖျါအသးလါပှကညီတာ်အိန်မူလါတာ်ဂဲ ဖျါဂဲဆွဲအ ပှတာ်လါဟ့ု်သဆု်ထိန်အဝဲသ့ု်ဂံ်ဘါမု် - တာ်ထိန်တာ်ဆိကမိန်လါအဂု၊ ပှတတ၊ တာ်ဖဲသကိး မသကိး၊ တု်သ့ု်သးလါအဂု၊ တာ်လါအကဲထိန်မအသးလါအက့ု် ကျိဃါဃု် သးတဖု် - ဟဲမူထိန်ဂဲထိန်ထိဘိတဘိယု်ဃု်းကိန်မးလါပကဟဲဖးနီဖး အိအဂီ် လါ်ဂဲသနူအိန် ဖျါဝဲအသိး၊ တာ်အဝဲအံ့အိန်ထိန်တာ်ဆိကမိန်ဆိကမးလါ ပတဲသကိးဘု်ဃးပသူတာ်ကတိလါအမု် 'တာ်အိန်မု်ဆိးပါ'၊ ပမု်တဲတာ်ကတိလါ အဖု်မု်တ ဖ်ဟူးတာ်ဂဲလါအဟဲဃု်းတာ်ဂု်ကျဲးစားအိန်မူလါအ ဂု၊ တာ်အိန်မူလါအဝဲ သ့ု်နု်ဝဲလါအိ်းအလု်အပူ၊ ဃု်းတာ်ဂဲဖျါဂဲဆွဲပှလါဟူးဂဲလါတာ်ဘျု ကျဲသ နူတဖု်ယါထိ်းဟ့ု်သဆု် ထိန်အဝဲသ့ု်အသိးနု်လါ (Lough et al., 2023).

လါတာ်အိန်သးလါလါလါလါလါအပူ၊ ပှလါဟူးဂဲမးစါဆိန်ထွဲကမျါတဖု်မဆု်ထိန် က့ုတါလါအကတိဖု်အမု် 'တာ်အိန်မူလါပူဖျိးတာ်ဘု်ယိန်' တာ်ဆိန်ထွဲမးစါတ ဖု်ပညိန်ဝဲလါကမးစါပှကမျါတဖု်လါတာ်ဖိတာ်လဲလါအဝဲသ့ု်ဘု်သဂု်းတာ်အိန်သးလါအနးတုာ်လါကဘု်သ့ုာ်က့ုအတာ်အိန် မူလါတာ်ကီတာ်ခဲအပူနု်လါ်လဲဂဲလဲဂဲ၊ တာ်ကီတာ်ခဲတဖု်ကမးအသးထဲတဘျိခဲတမု်ဘု်းမးအသးတနု်ဘု် တနု်၊ မု်တမးအသးအနု ဖ်လါအဆဲဘု်နု်လါ၊ လါတာ်အိန်သးဟဲကဲထိန်အသးတံာ် တာ်ယံာ် အယိ၊ ပှမးစါဆိန်ထွဲကမျါတာ်လိာ်ဘု်ဖိတဖု်မးစါတာ်ဟဲဃု်ဃု်းတာ်မး စါတဘျိ ဝဲးကဝဲဝဲ၊ ကျဲးစားကျဲဘု်းဘျိဘု်က့ုဝဲတာ်လါအဂျိတဖု်သိးကအိ်းတာ်မး စါလါအိးထိ်းကတါဝဲသ့ုအကျိကျဲလါတာ်ပါတာ်ပြဲးအဂီ်(မု်မု် ဖ်လဲတာ်တဖု်တဘျိးတက့ုတခိသနု်က့ု)တာ်အဝဲနု်ကဘု်မု်တာ်လါအကလါထိန်ပှထိန်ဃု်းတာ်အိန်မု်ဆိးပါးတာ်လိာ်ဘု်တဖု်လါကမျါတဖု်အဂီ်းကဟူး ဂဲဝဲလါတာ်ဖိတာ်ကမိအိန်အမု်းပါဆုာ်ရဲဂဲကျဲအဝဲသ့ု်အဂီ်နု်လါ (တာ်ဂဲ ၁)

တာ်ဂီ ၁ ပှလါပယံာ်က့ုအိတဖု်တ တာ်ဂီလါအတာ်မု်လါက့ုဖိခါဆု ညါအဂီ်

ဖဲလံာ်ကဘျဲးဝဲအံအပူအိဉ်းအတၢ်မလိအဂံၢ်ခိဉ်ခံမံလၢဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၤလီၤအိဉ်တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲးအတၢ်တိၤကျဲၤပုၤကမုၢ်
အတၢ်အိဉ်မူအိဉ်ဂ့ၢ်တၢ်အိဉ်မုာ်ဆိးပၤလၢအအိဉ်လၢပုၤဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤကမုၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်အကတီၢ်ယံာ်အပူၤ ဘၣ်တၢ်သးကျဲၤအိၤလၢပုၤဆိဉ်
ထွဲမၤစၢၤကမုၢ်အတၢ်လိဉ်ဘၣ် ဖိအကျဲၤသနူ (HPG) ဖဲ ODI အအိဉ်န့ၣ်လီၤ (HPG) တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်အံၤပညိဉ်ဝဲ ပုၤဘၣ်ကိဘၣ်
ခဲလၢကိၢ်ပယီၤပုၤတဖၣ်အသ့ၣ်ထီၣ်ကဝိယံာ်ယံာ်ထၢထၢလၢကိၢ်ကိဉ်တဲၣ်ကိၢ်ဆၢတကပၤအတၢ်လဲၤနီၤဖျိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်အံၤဃုသ့
ညါအိဉ်ထီၣ် ဝဲတၢ်အိဉ်ဖျါလၢတၢ်အိဉ်မူအပူၤကညိသးစၢ်တယာ်ဝဲအဂီၢ်လၢတၢ်ကအိဉ်မူမၤထွဲလၢ တၢ်အိဉ်မုာ်ဆိးပၤအဂီၢ် ဝဲတၢ်လၢအဂီၢ်တဖၣ်အံၤရဲၣ်
ကျဲၤလီၤအသးဃုဉ်းပုၤလၢအ ဟူးဂဲၤဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤပုၤကမုၢ်တၢ်လိဉ်ဘၣ်ဖိတဖၣ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်လီၤ

သးစၢ်လၢကိၢ်ကိဉ်တဲၣ်ဘၣ်ကိဘၣ်ခဲကဝိယံာ်ဃုထၢထီၣ်တၢ်အိဉ်တခါလၢကဘိး ဘၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်တၢ်ဟ့ၢ်အကတီၢ်ယံာ် ဘၣ်ဃုဉ်းတၢ်အိဉ်
မုာ်ဆိးပၤအတၢ်အိဉ်ဖျါလၢ အတကိၢ်လိၢ်ဖဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်အကတီၢ်ယံာ်အပူၤ (ကွၢ်လၢ လံာ်နီၢ်ဂံၢ် ၁) ဝဲတၢ်ဝိအိဉ်လၢတၢ်ရဲၣ်
လီၤကျဲၤလီၤတဖၣ်အပူၤမၤသကိးတၢ်ဘူးလၢ ၄၀ နံၣ်ဃုဉ်ဃုဉ်, အဝဲသ့ၣ်ဟူးဂဲၤဝဲဖဲတၢ်လီၢ်လီၤဆိအကဝိဉ်းသးစၢ်လီၤဆိတၢ်အမုၢ်ပုၤတဖၣ်
လၢအသ့ၣ်ညါနီၢ်ဟ့ၢ်တၢ်သးလီၢ်သးကျဲၤလၢအယံာ်အထီၣ်အဝဲသ့ၣ်နီၢ်ဟ့ၢ်အိဉ်စ့ၢ်ကိးတၢ်မၤသး ဆိတလဲအသးဖဲကဝိတဖၣ်အပူၤလၢအဝဲသ့ၣ်
ပုၤတတၢ်အဂီၢ်ဖဲတၢ်ဆၢကတီၢ်အါတ လၢအတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ ဖဲ ၂၀၂၀ ပယီၤသးကိဉ်ကးကရၢလၢအပၤဆုၣ်ပၤစိးတၢ်တဖၣ်မၤအါ ထီၣ်ဝဲတၢ်ယုး
တၢ်သံတၢ်ပုၤတဖၣ်ပထံၣ်တၢ်ဟဲကဲထီၣ်သးအသိးမၤဟးဂီၤကွံာ်ဝဲတၢ်က့ၤက့ၤက့ၤဆုၣ်ပလီၢ်ပကျဲၤလၢတၢ်မုာ်တၢ်ပၤအဂီၢ်ကဲထီၣ်က့ၤအသးလၢပုၤဘၣ်
သးလီၢ်သးကျဲၤအသိးအိဉ်ထီၣ်ဝဲကွၢ်ကွၢ်, ခါဆုၣ်ညါတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်ကညိဘၣ်ကိဘၣ်ခဲခံကပၤ လီၤဉ်းပုၤလၢဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်နီၢ်ဟ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်
အတၢ်အိဉ်မုာ်ဆိးပၤအဖၤမူဉ်းအိဉ်ထီၣ်ဝဲတၢ်တိာ်ကျဲၤလၢခါဆုၣ်ညါအဂီၢ်လီၤ ကိၢ်ကိဉ်တဲၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်တၢ်ပာ်ပနီၣ်အိဉ်အမုၢ်ကိၢ်လၢအိဉ်းတၢ်သဘံၣ်
သဘုၣ်ဘၣ်ကိ ဘၣ်ခဲဖိကမံးတံးလၢတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤစ့ၢ်ကိးဟံမူဉ်ညါဝဲလၢကမၤစ့ၤက ဝိဖိခံကပၤလိာ်လၢတၢ်ချီၤတၢ်ကိၢ်ပူၤစ့ၢ်ကိးလီၤ
တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤလူပိာ်ထွဲထီၣ်တၢ်လၢအဃုထံၣ်န့ၢ်ဝဲဖဲတၢ်တိာ်ကျဲၤအတၢ်ကွဲးလၢတၢ်က့ၤဃုထံၣ်က့ၤတၢ်လၢအမၤအသးသ့ၣ်လၢအဘျးအသးဖဲလီၢ်ကဝိ
တၢ်ပၤတၢ်ပြဲး, တၢ်အိဉ်မုာ် ဆိးပၤဉ်းခါစးတၢ်မၤလၢအလီၤဆိလိာ်အသးစးထီၣ်လၢတၢ်ဖိခိဉ်တုၤလၢ တၢ်ဖိလၢ, ဘၣ်တၢ်သးဘူးသးဖိဉ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်လီၤ
လၢခံကတၢ်ဘၣ်ဃုဉ်းတၢ်အိဉ်ဆိး လဲၤကဝိပူၤ အကတီၢ်ယံာ်ဖဲတၢ်အိဉ်သးအံၤအပူၤတၢ်လိာ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါတၢ်လဲၤနီၤ ဖျါလၢအမူၢ် ကဝိတၢ်အိဉ်
မူအတၢ်သ့ၣ်စးစဲဃုဉ်းတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဂၤတဖၣ်လၢအဘၣ် ထွဲးတၢ်သး လီၢ်သးကျဲၤဘၣ်ကိဘၣ်ခဲဖိလၢအအိဉ်လၢကိၢ်ပယီၤကိၢ်ကိဉ်တဲၣ်ကိၢ်ဆၢ န့ၣ်လီၤ

လံာ်နီၤဂံၤ ၁ သးစးဖီၤတၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပါၤလၢတၢ်သဘၣ်သဘျုးအကတီၢ်ဖိၣ်အပူၤ

တၢ်လဲၤခိၣ်ဖျါဖီၤခၢၣ်စးကရၢလၢသးစးတဖၣ်အဂီၢ်ကြၢၤလၢကယုၤသ့ၣ်ညါတၢ်အိၣ် မူလၢတၢ်ကွၢ်တၢ်ပာ်ပနီၣ်
 တၢ်ထံပအိၣ်မၤအိၣ်န့ၣ်သ့ၣ်ဖဲတၢ်သးလီၤသးကျဲၤလၢအကတီၢ်ဖိၣ်အပူၤအံၤလီၤ. တၢ်မၤလီၤအါခါတီၤနီၣ်အမ့ၢ်တၢ်ရ့ၤ
 အသိး, တၢ်လီၤမုၢ်လီၤဖးအိၣ် ထီၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်သဘၣ်သဘျုးတၢ်သးလီၤသးကျဲၤ အိၣ်စ့ၤကိးဖီၤတၢ်ဘၣ်ဘျုး
 ထံးအိၣ် အမ့ၢ်တၢ်ခါလၢကယုၤလဲၤခိၣ်ဖျါဘၣ်ဝဲလီၤလီၤဆိဆိလၢသးစးအစၢကတီၢ်ဖိၣ်, မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်
 လဲၤလံာ်အသးလီၤဆိလၢကယုၤတၢ်အိၣ်မုၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲအံၤ, တဘျီဖီၤတၢ်လၢတၢ်တၢ်ဖျါပုၤနီၣ်မုၢ်မုၢ်လၢပဘျုး
 ဝဲၣ်ဂၢၢ်အိၣ်အဖၢမုၢ် - လၢအမ့ၢ်တၢ်လဲၤခိၣ်ဖျါတၢ်ဖဲတၢ်ဘၣ်ယိၣ်အပူၤဆူတၢ်မၤဆူတၢ်မၤဆိး, တၢ်ပျဲၤတၢ်ဖုးတၢ်လၢပတုၤဘျုး
 အိၣ်ယံာ်ယံာ်တဖၣ်, မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်ဟးဂုၤဟးဂီၢ်ဆူတၢ်ကျဲၣ်ဘျုးကျဲၣ်သ့ၣ်. - လၢအအိၣ်ဖီၤတၢ်ဘၣ်ဘျုးထံးယံၤယံၤတၢ်အိၣ်
 မုၢ်ဆိးပါၤအကတီၢ်ဖိၣ်ခဲကပၤလီၤလၢအမ့ၢ်နီၣ်ကစၢ်နီၣ်ဝဲတုၤတုၤဖျါပုၤတၢ်လၢအိၣ်အလဲၤစ့ၤကိးန့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်
 တဘျီဖီၤပုၤသးစးအတၢ်ဂုၤကျဲၤစးတၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးဖီၤတၢ်ဂုၤကျဲၤစးတၢ်လၢအကဲဘျုးကဲၣ်ဖျါလၢခါဆူညါအဝဲသ့ၣ်
 ကလဲၤဆူညါတုၤအသးပုၤနီၣ် တုၤခိၣ်ပုၤကဟ့ၣ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်တၢ်အိၣ်အတဲာ်လၢအမ့ၢ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘျုးသ့ၣ်ဖဲလၢတၢ်
 ဆၢကတီၢ်အံၤအဲၤအံၤ, အမ့ၢ်တၢ်လဲၤခိၣ်ဖျါတၢ်ဖဲတၢ်ဘၣ်ယိၣ်အပူၤဆူတၢ်မၤဟးဂုၤဟးဂီၢ်မၤကိၢ်မၤဂီၢ်တၢ်သ့ၣ်ဖဲတၢ်မၤဆူ
 မၤဆိးအတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢခိၣ်ဖျါအိၣ်ဝဲတရံးပုၤဖဲယုၤထံၣ်န့ၣ်. ဖဲတၢ်အိၣ်မုၢ်လၢကဂ့ၤထီၣ်တၢ်ကွၢ်တၢ်ပာ်ပနီၣ်တၢ်ကိၢ်,
 တၢ်စၢယာ်ပုၤအိၣ်လၢကဝီၤပုၤအံၤအသိးအမ့ၢ်သးစးအတၢ်အိၣ်ဆူတၢ်အိၣ်လၢအတၢ်တၢ်ဖျါပုၤ. တၢ်မူၤတၢ်ဘျုးအတၢ်
 ဘၣ်ဘျုးထံး မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်ယုၤသးစးအသိးလၢတၢ်အိၣ်ဖီၤတၢ်မုၢ်လၢကွၢ်ဖီၤလၢခါဆူညါပထံၣ်တၢ်ခဲလၢကဲးဘၢကွၢ်အသး
 ဖဲမ့ၢ်စ့ၤကိးတၢ်လၢပုၤတုၤလီၤဝဲအသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. (e.g., Hoban et al., 2019; Jones et al. (eds), 2021; IDMC, 2022).

လီၤဆိၣ်တၢ်တၢ်ဂ့ၤတၢ်ကျိၤလၢအဘၣ်ထွဲဖဲအံၤမ့ၢ်တၢ်ကရၢကရိအတၢ်သံကွၢ်ဖီၤတၢ်ကလုၤတဖၣ်
 လီၤ. တၢ်အဝဲအံၤလီၤဆိၣ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်အရ့ၤနီၣ်လၢသးစးတဖၣ်ကျဲၤအိၣ် ထီၣ်တၢ်ဆိတလဲစးထီၣ်လၢဖိသ့ၣ်
 ကတုၤဝဲဖဲလီၤလၢအသ့ၣ်မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ယုၤန့ၣ်ပုၤဂၤ, ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်အံၤထွဲကွၢ်ထွဲအံၤလၢပုၤလၢဆိၣ်
 ထွဲမၤစၢယာ်မုၢ်တၢ်လီၤဘၣ်ဖိလၢအဂုၤကျဲၤစးသးဘျုးအသးဖီၤသးစးတဖၣ် - အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပဲၤဖးနီၣ်ဖးသးစး
 တဖၣ်ဖီၤကမ့ၢ်လၢအအိၣ်လၢတၢ်သးဘၣ်လၢတၢ်သဘၣ်သဘျုးတဖၣ်အပူၤ - ပမ့ၢ်ကွၢ်လၢတၢ်ဘၣ်ယိၣ်
 ဘၣ်ဘျုးတခါဘၣ်ဘျုးတၢ်နးနးကျဲၤကျဲၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်သဂၢၢ်ဝဲ, ဖဲသိးဖီၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဆိၣ်တၢ်မၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်
 ကရၢဖီၤတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲအံၤမ့ၢ်တၢ်ကိၢ်တၢ်ခဲလီၤဆိၣ်တၢ်ဖဲပုၤတၢ်တၢ်ညါနီၣ်မၤအသးတဖၣ်
 ဖဲတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆိၣ်လီၤအါခါအကျါဟ့ၣ်ဂဲၤဝဲတပာ်ယုၤပာ်ဂီၢ်ဖီၤသးစးတဖၣ်အတၢ်ဆၢတဲာ်ဖီၤတဟံးန့ၣ်ဝဲတၢ်အိၣ်
 မူလၢအကဲဘျုးကဲၣ်ဖျါတကပၤလၢကယုၤအတၢ်အိၣ်မုၢ်ဘၣ်. အဝဲအံၤအါန့ၣ်ဖီၤတၢ်သးလီၤသးကျဲၤကတီၢ်ဖိၣ်အတၢ်တိာ်ကျဲၤ,
 လၢသးစးတဖၣ်အတၢ်သးစးဖီၤအတၢ်ထံၣ်လၢကဲဘျုးတဖၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကလီၤဆိန့ၣ်ဖီၤတၢ်အဂုၤအဂၤတဖၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်
 အတၢ်လဲၤခိၣ်ဖျါဘၣ်ဝဲတၢ်သဘၣ်သဘျုးတၢ်သးလီၤသးကျဲၤဖီၤကပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲတၢ်ဖုၤစၢလၢအိၣ်လီၤဘၢတဖၣ်ဖဲအဝဲသ့ၣ်
 အစီၤကနီၣ်ပာ်တၢ်လၢအပူၤကွၢ်ဖီၤကတီၢ်သးလၢခါဆူညါလၢတၢ်လီၤဆိအဂီၢ် (Feldman, 2018: 158)

၁.၁ ပီၤညါတၢ်မၤအကျါအကျဲၤ

ပယုထံၣ်သ့ၣ်ညါကွၢ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤဟီၣ်ကစီၤလၢအအိၣ်နီၣ်တၢ်အိၣ်မုၢ်လၢတၢ်ကွၢ်တၢ်ပာ်ပနီၣ်အံၤ ဖဲတၢ်သဘၣ်သဘျုးကတီၢ်ဖိၣ်အတၢ်ဆိလီၤပာ်လီၤအပူၤ
 တၢ်တိာ် ကျဲၤဝဲအံၤသ့ၣ်ကျိၣ်အမ့ၢ် ‘wellbeing’ (*အိၣ်မုၢ်ဆိးပါၤ လၢကညိၣ်ဖျါကျိၣ်, *အံၤယုၤ: အံၤ) လၢကညိၣ်ပျိၣ်ကျိၣ်) ပဆိကမိၣ်တၢ်ပီၤ
 တဲသကိးသးစးနီၣ်ကဘၣ်မ့ၢ် ၁၈ တုၤ လၢ ၃၅ နီၣ်လၢအအိၣ်ဆိးဝဲဖဲကစီၤဝဲဘျုးအပူၤဖဲကီၢ်ကျိၣ်တဲးကီၢ်ပယီၤအဘၣ်စၢအိၣ် မူၣ်တၢ်အိၣ်မုၢ်ကဲဘျုးကဲၣ်ဖျါ

1 There are three main Karen languages – S’gaw (pronounced ‘Skaw’) Karen, Western Pwo Karen and Eastern Pwo Karen – as well as many dialects.

လူထုဝန်ထမ်းဆောင်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ၏ အဖွဲ့ဝင်များသည် အဖွဲ့အစည်းများ၏ လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် အားထုတ်ရမည်။ ။

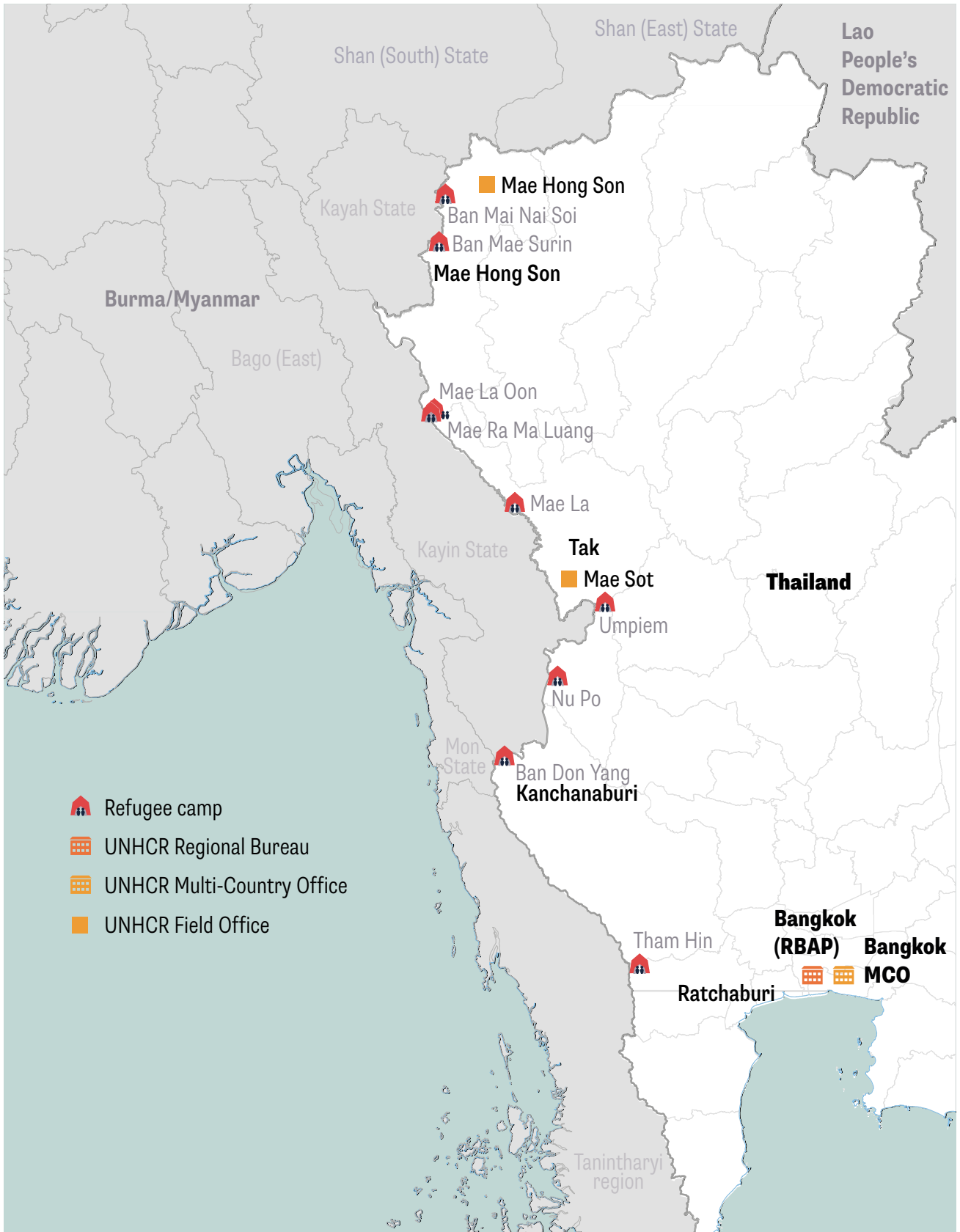
ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုများကို ကာကွယ်ဆေးကုသမှုများ ပေးအပ်ရန်အတွက် အဖွဲ့အစည်းများသည် အဖွဲ့အစည်းများ၏ လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် အားထုတ်ရမည်။ ။

ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုများကို ကာကွယ်ဆေးကုသမှုများ ပေးအပ်ရန်အတွက် အဖွဲ့အစည်းများသည် အဖွဲ့အစည်းများ၏ လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် အားထုတ်ရမည်။ ။

ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုများကို ကာကွယ်ဆေးကုသမှုများ ပေးအပ်ရန်အတွက် အဖွဲ့အစည်းများသည် အဖွဲ့အစည်းများ၏ လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် အားထုတ်ရမည်။ ။

2 For an in-depth analytical think piece on wellbeing, turn to Beyond survival: exploring wellbeing in humanitarian action (Lough et al., 2023).

တစ်နိုင်ငံလုံး ဘက်စုံဘက်ဆိုင်ရာ အစီအစဉ်များကို လေ့လာ ကြည့်ရှုရန်

Source: UNHCR, 2023

တၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိတဖၣ်အံၤမၤထီၣ်လၢမၤလံးန့ၣ်ဖီၣ်ကဝိၤခံၣ်ဘၣ်လၢဘၣ်ကိၤဘၣ်ခဲခံၣ်ဘၣ်အကျိဖဲကိၤကျိၣ်တဖၣ်ကိၤပယီၤအဆၢန့ၣ်လီၤ (ကွၢ်ဖဲ တၢ်ဂီၤ ၂). ဝဲၣ် ခံၣ်ဘၣ်အံၤအိၣ်လၢကိၤကျိၣ်တဖၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ပၤအဖိလၢအံၤအိၣ်ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤ ၈၁အါန့ၣ် ၂၅ နံၣ်န့ၣ်လီၤ ပုၤနီၣ်ဂံၢ်ဟံၣ်ဖျိၣ်ခဲလၢတလၢကွံၣ် ၄,၃၀၀၀, ပယုထံၣ်ကဝိၤ ခံၣ်ဘၣ်အံၤခိဖျိလၢအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်အိၣ် ၅၀% ယုထံၣ်ညါလ့ၢကဝိၤအကျိဖဲကိၤဆၢအံၤန့ၣ် လီၤ. ကဝိၤခံၣ်ဘၣ်အံၤအိၣ်ထံဖိကိၤဖိလၢအလီၤ ဆိလိာ်အသးအမ့ၢ် (တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘၤ, သးန့ၣ်, ကလုၤတဖၣ်) ယုၤဖိအါစါလၢအအိၣ်မူဝဲလၢဟံၣ်ခိၣ်တဖျါန့ၣ်ပီၤအဖိလၢ န့ၣ်လီၤ.

ပဟံၣ်ပနီၣ်အိၣ်သးစၢ်ၤ ၃၅ နံၣ်အဘၣ်စၢၤလီၤအိၣ်တၢ်ပုၤလၢအအိၣ်ဖျါလ့ၢကဝိၤပုၤ တဖၣ်မတမ့ၢ်ပုၤလၢဟံၣ်အိၣ်ကဝိၤလၢအနီၣ်ဆဲးလံးလံးလံးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဟံၣ်ပညိၣ်တခါကဘၣ်မ့ၢ်မုၢ်ပုၤသးလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. ပုၤတဂုၢ်ဝဲစ့ၣ်အဂၤ ၆ဝိးကရူၢ် ၄ ကရူၢ် တၢ်ယုထံၣ်အိၣ်တၢ်ကံးညၢတဖၣ်စီၤစီၤလိာ်အိၣ်အသးန့ၣ် လီၤ. ပပိာ်ထွဲဝဲတၢ်န့ၣ်ကျဲလၢအဂၤ, ပဟံၣ်ဖီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တိလၢတၢ်ဟ့ၣ်သ့ၣ်ညါဝဲ, တၢ်အုၣ် ကိၤသးလၢပနၢ်အိၣ်သ့, တၢ်သူမၤမၤစ့ၣ်သးကဝိၤလၢကွံၣ်ပုၤမၤ အဂီၢ်လီၤ. ခါၣ်စးလၢ ပုၤဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပမ့ၢ် တၢ်လိာ်ဘၣ်ဖိတဖၣ်သံကွၢ်သီးဝဲခံဆံဂီၤပုၤဆိၣ်ထွဲမၤ စၢၤတၢ်ဖိ တဖၣ်မၤအါထီၣ်က့ၢဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တဂ့ၢ်တဂၤပဟံၣ်လၢတၢ်ဖိ သကိးမၤ သကိးအပူၤယုၤပုၤ မၤတၢ်ဖိတဖျါပုၤလၢဆၢရဲၣ်ကျဲတၢ်လၢတၢ်ခါၣ်သးတဖၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်သံကွၢ်သီးတၢ် ပိာ်တဲသကိးတဖၣ်အံၤမၤထီၣ်လၢပုၤလၢဟ့ၣ်ခိၣ်ဟ့ၣ်န့ၣ် တၢ် ဂ့ၢ်တၢ် ကျိတဖၣ်အအိၣ်အဝဲ သ့ၣ်ကတိၤကျိၣ်အသးန့ၣ်လီၤ.

ပုၤယုထံၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိကရူၢ်, ဘၣ်တၢ်ပၤဆၢအါလၢပုၤယုထံၣ်ညါတၢ် အခိၣ်ခဲဂီၤပုၤမၤစၢၤတၢ်ဖိလံးဂၤ အဝဲသ့ၣ် အိၣ်ဘၣ်ဆဲးကျိၣ်ဆဲးကျိၣ်လိာ်အသး ယံာ် ဝဲလံလ့ၢ ကဝိၤပုၤအံၤန့ၣ်လီၤ. အိၣ်စ့ၢ်ကိၤတၢ်သိၣ်လိာ်ဆိပဟံၣ်တၢ်တဖျါလၢပစးထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ် ကျဲအံၤဘၣ်အခါပအိၣ်စ့ၢ်ကိၤတၢ်သိၣ်လိာ်ပုၤယုထံၣ် န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အခိၣ်ခဲဂီၤအံၤရဲၣ်ကျဲစီၤ ဦၣ်ၣ် ဖဲမၤတၢ်ဘၣ်ယုၤတၢ်ယု သ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိတဖၣ်တၢ်ဂ့ၢ် တၢ်ကျိၣ် လၢပုၤမၤ သကိးဝဲတဖၣ်အတၢ်အိၣ်ဖျါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဖဲမၤတၢ်ယုထံၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤမဲတၢ်ဘၣ်ဘၣ်ထံးသဘၣ်သဘၣ်အပူၤဖဲပုၤကညိကတံာ်ကတူၢ်အလီၤလၢတၢ်တၢ်တၢ်အိၣ်အါအါတၢ်ပဟံၣ်ပနီၣ် အါအလီၤလီၤ. တၢ်လဲၤတရံးသးတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂံၢ်မၤမံးမၤကိၤဝဲပုၤယုထံၣ်ညါတၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်လဲ လိာ်အသးလၢအညိတဖၣ်, မ့ၢ်ပုၤမၤစၢၤတၢ်ဖိထဲတဂၤန့ၣ် တၢ်တဟ့ၣ်အခွဲလၢကန့ၣ်လီၤ. အိၣ်ဖျါတဲသကိးတၢ်တၢ်ကျဲအဂ့ၢ်ဘၣ်. တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အိၣ်လၢပုၤတဂၤစ့ၣ်တၢ်ပဟံၣ်ပနီၣ်ဝဲထဲတၢ်တူၢ်လိာ်အါလၢ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်မူလၢတၢ်လိာ်ကတံာ်ကတူၢ်တၢ်အိၣ်သးအဖိလၢကိၤမၤ လၢပကယုတၢ်ခူသ့ၣ်အလီၤလၢပသံကွၢ်သီးတၢ်အဂီၢ်, အလီၤ အိၣ်လၢပကဘၣ်ယုန့ၣ်ပုၤဟ့ၣ်ခိၣ်ဟ့ၣ်န့ၣ်ပုၤတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၤ န့ၣ်လီၤ. ပုၤတတၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်လဲၤခိဖျိလၢအပူၤကွံၣ်တဖျါအိၣ်ထီၣ်ဝဲတၢ်တြီဆၢ တၢ်မၤအသးတဘျီဝဲတဘျီ, အဝဲအံၤဘၣ်တၢ်တဖျါထီၣ်အါ လၢပုၤတတၢ်ပုၤလၢအလီၤ ပဟံၣ်တဂၤလၢ အစးထီၣ်န့ၣ်န့ၣ်ဝဲကယိကယိတဂၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ယုၤပုၤတတၢ်ဖိ တဖၣ်သးဘုၤယီၤအတၢ်ပညိၣ်ပုၤဘုၤစဲအသးလၢတၢ်ဖဲသကိးမၤသကိးလၢတၢ်ဟ့ၣ်ခိၣ်ဟ့ၣ် နီၤအပူၤသးကမၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးကွံၣ်ဝဲတၢ်ထံၣ် အါမဲအါကလုာ်လၢကညိသးစၢ်တဖၣ်အ သးအကျိ, သန့ၣ်က့တမ့ၢ်တၢ်နီၤစါဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂ တပ်အိတ်သးအဂ္ဂုၤ အကျိၤအဂံၢ်အထံး - ကညိဘဉ် ကီဘဉ်ခဲဖိလၢကီၢ်ကွီၢ်တဲၣ် ဝဲးကီၢ်ပယီၤကီၢ်ဆၢတၢ်ကဲ ထီၣ်အသးတဖဉ်အဂ္ဂုၤ.

တၢ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးကညိကလုၤထီၣ်အနီၢ်ဂံၢ်အါဒိၣ်မးလီၤ. လၢတၢ် နှံအယိၤ, မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးပုၤနီၢ်ဂံၢ်အါကတၢ်သၢဖုတဖုလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤလၢမ့ၢ်မဆါတ နံၤအံၤ, ပိၣ်ထွဲထီၣ် ဝဲပယီၤယီၤအံၤ. တၢ်ထီၣ်တဖဉ်အနီၢ်ဂံၢ်အိၣ်ဝဲအသးအါဒိၣ်မး. က အိၣ်ဝဲလၢ ၃ တုၤ ၆ ကကွဲၢ်ယဉ်ယဉ်ညါနှံလီၤ (Mendiolaza, 2018). လဲၣ်ဂ့ၢ်က လံးထံးတၢ် ဖာ်ဖျါဝဲသးကညိနီၢ်ဂံၢ်နီၤတၢ်တသ့ၣ်ညါဝဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘဉ်. စးထီၣ်ဖဲ ၁၉၄၈ နံၣ်အ ပူၤတၢ်ထာထံဖိကီၢ်ဖိနီၢ်ဂံၢ်လီၤတၢ် လီၤဆဲးတအိၣ်စ့ၢ်ကိးဘဉ်န့ၢ်လီၤ (South, 2011:10).

မ့ၢ်လၢတၢ်ကတိၤကျိၣ်တခိ, ကညိဖိတဖဉ်ကတိၤတၢ်လီၤစၢၤလီၤလဲၣ်လၢတံးဘဲး. ပယီၤအတၢ်ကတိၤလၢကီၢ်ပယီၤအံၤန့ၢ်လီၤ. ကညိဖိတဖဉ် အတၢ်လီၤဆဲးမ့ၢ်အံၤ, ထံ ရူၢ်ကီၢ်သးတၢ်ဖဲးတၢ်မး, တၢ်ကူတၢ်သး, တၢ်ဘျုးတၢ်ဘျီၤကျိၣ်သ့ၣ်တဖဉ်န့ၢ်လီၤ. တၢ် မးနီၣ်မးယါဝဲအသး, တၢ်တၢ်တအိၣ်နီၣ်တဖျါ န့ၢ်လၢကညိကျိၣ်အကျါလၢမ့ၢ်တၢ်ပါဖျါ ထီၣ်တၢ်ထီၣ်လၢကညိတၢ်ယုၤတၢ်ဖျါ. တၢ်ကတိၤ 'ကညိ' လၢပယီၤတခိဘဉ်ဘဉ်တၢ် ကိးအိၣ်လၢ 'ကရဲ', မ့ၢ်တၢ်ကတိၤလိာ်တဖျါစ့ၢ်ကိးလီၤ. ကညိကလုၤနီၤမးလီၤအ သးတဘျုးညါန့ၢ်လီၤ. ကညိကလုၤလၢတၢ်သ့ၣ်ညါညါန့ၢ်အိၣ်ကလုၤလၢအိၣ်တဖဉ်မ့ၢ် ကညိပျီၤ, ကညိစ့ၢ်. ကညိဘျုးမ့ၢ်တဖဉ်မ့ၢ်ကယါန့ၢ်လီၤ.

၂.၁ တၢ်ဘဉ်ဂံၢ်ဂုၢ်တၢ်စံၣ်စိၤတဲးစိၤ. တၢ်ပူၤထီၣ်လီၤထီၣ်တၢ်လဲၤတရံးအသး

တၢ်ဘဉ်ဂံၢ်ဂုၢ်အဂံၢ်ထံးလၢကညိပယီၤသးမိၤစိၤရီၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤအသး, မ့ၢ်နံၤမ့ၢ်သိလၢအပူၤကွဲၢ်ဖဲဟီၣ်ခိၣ်တဖျါခဲဘျီတဘျီမ့ၢ်တၢ်ဆၢကတိၤလၢကညိပယီၤ ထီၣ်ထီၣ်လိာ်အသးန့ၢ်လီၤ. ကညိသ့ၣ်မ့ၢ်ကိးကိးလၢ (British) ဩးတုးဂုၤသးလၢတၢ် မးလဲၤအိၣ်ကီၢ်အစိၤ, ပယီၤမလၢအအဲၣ်လီၤအနီၢ်ကစၢ်ကလုၤန့ၢ် တဖဉ်မးကိးတဖျါပုၤတဖဉ်လီၤ. တၢ်လီၤမ့ၢ်လီၤမးလၢတၢ်တိတၢ်လီၤအပူၤပုၤလီၤဟဲတၢ်ချဲတၢ်သ့ၣ်လၢတၢ်ဖျါ ဆၢအကတိၤယံာ်အပူၤန့ၢ်လီၤ (Eh Htoo and Waters, forthcoming; Myint-U, 2020). ဖဲကီၢ်ပယီၤန့ၢ်က့ၢ်ဟံးသဘျုးလၢ United Kingdom ယုၤနဲတံးခါဖဲ ဝဲ ၁၉၄၈ ထံရူၢ်ကီၢ်သးတၢ်ထီၣ်ထီၣ်အထီၣ်န့ၢ်ထီၣ်ဝဲလၢကညိခိၣ်န့ၢ်တဖျါပယီၤပိၣ်တဖဉ်အဘျုးစၢၤန့ၢ်လီၤ. ကပယီၤပိၣ်လၢအသိတဖုတတုၤလိာ်ကညိဖိတ ဖါတၢ်ပုၤတၢ်အါၣ်လီၤအိၣ်လီၤလၢဩး တုးအတၢ်ကရၢကရိအဖိလဲာ်ဘျီထီၣ်ဝဲကညိဖိမ့ၢ်ပုၤတုၤတဖုလၢအ မးမးဂီၤတၢ် ဃုၤတၢ်ဖိးလၢထံကီၢ်အပူၤန့ၢ် လီၤ. ဝဲ ၁၉၄၈ နံၣ်ခရဲၣ်အိၣ်ဖျါတၢ်မးသံမာ်အ မးလၢကညိ ဖိလၢအထီၣ်သရိၣ်တဖဉ်အဂီၢ်ဘဉ်တၢ်တဲဖျါအိၣ်လၢစံးဂုၢ်န့ၢ် (ကီၢ်ဆၢဖျါ သးပးကီၢ်လၢ ပးယဉ်တၢ်လီၤလီၤဆဲးဆိ) ထီၣ်ဟူးထီၣ်ဂဲထီၣ်ကညိတၢ်ပူၤထီၣ်လီၤထီၣ်တၢ်, လၢမး ဆဲးဝဲ ဆူညါကွဲၢ်ကွဲၢ်တုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ. (Eh Htoo and Waters, forthcoming; Mirante, 1994; South, 2008; Myint-U, 2020)

စးထီၣ်အသးဝဲ ၁၉၄၉ နံၣ်ကညိသ့ၣ်ပိၣ်တဖဉ်ဘဉ်တၢ်ထီၣ်အိၣ်လၢပယီၤတဖဉ် လဲၤတရံးသးတဘျုးန့ၢ်တဘျုးလုၤပယီၤမသးမိၤစိၤရီၤတဖဉ် မးကီၢ်မးဂီၤအဝဲသ့ၣ်အယိၤ, ကညိဖိနီၢ်ဂံၢ် ၁၀ ကလးယဉ်ယဉ်ဘဉ်ယုၤမ့ၢ်ပုၤဖျါသးလီၤသးကျဲၤလၢကီၢ်ကွီၢ်တဖျါကီၢ် ပယီၤထံဆၢကီၢ်ဆၢလၢကယုၤတၢ်ပူၤဖျါတၢ် ဖါဘဉ်ယိၣ်ဘဉ်ဘျီအလီၤန့ၢ်လီၤ. လၢကလုၤတဖဉ်အကျါထီၣ်က့ၢ်ပယီၤသးမိၤစိၤရီၤလၢအမ့ၢ်, ကညိကလုၤဆုၤဖျါကရၢ (KNU) အစ့ၣ်စ့ၣ်တၢ်ကညိတၢ်ထူၣ် ဖျါသးမ့ၢ် (KNLA) စ့ၢ်ကိးဘဉ်တဖျါအိၣ်ထီၣ် အိၣ် ဝဲ ၁၉၄၉ သးကဆၢထၢၤထီၣ်က့ၢ်ပယီၤသးမိၤစိၤရီၤအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. ဘဉ်တၢ်ကရၢကရိ ထီၣ်အိၣ်လၢ, ပးဆုၤကညိကလုၤဟီၣ်တဝိလၢဘျီအိၣ်တဖျါပးဆုၤစ့ၢ်ကိးဝဲသး တၢ်ထူၣ်ဖျါကရၢန့ၢ်လီၤ. ကညိဘဉ်ကီၢ်ဘဉ်ခဲတဖဉ်ဟဲန့ၢ်လီၤအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢတၢ်သဘံး န့ၢ်အကတိၤယံာ်အပူၤလၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ထီၣ်အနီၢ်ကစၢ်ကတိၤကညိဘဉ်ကညိသ့ၣ်အကျါအကျါလၢဩးတုးတၢ်မးလဲၤအိၣ်ကီၢ်အစိၤန့ၢ်လီၤ.

ကီၢ်ပယီၤတၢ်လဲၤဖျါပျီၤဆုၤဆုၤလၢအတၢ်လဲၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ကွီၢ်မိၣ်ကရုၤတဖျါထံရူၢ် ကီၢ်သးတၢ်ဆိတလဲသးစးထီၣ်သးဝဲ ၂၀၁၀ နံၣ်န့ၢ် တၢ်မးထံကီၢ်တၢ်ယုၤထာလၢအနီၣ်ခံ ဆံအတိၤပူၤလီၤ. KNU ခိၣ်န့ၢ်တဖဉ်ဂဲထံရူၢ်ကီၢ်သးအါၣ်လီၤတုၤလိာ်ဝဲလၢကမးတၢ်ပ တုၤတၢ်ခးလၢန့ၢ်အဘျုး စၢၤဖဲလၢယုၤအါရံၤ ၂၀၁၂ နံၣ်ဝဲ, ပိၣ်ထွဲထီၣ်က့ၢ်အံၤလၢထံ ကီၢ်ဘဉ်တၢ်မးပတုၤတၢ်ခးအတၢ်အါၣ်လီၤအိၣ်လီၤကီၢ်ပယီၤသးပိၣ်ဖဲ ၂၀၁၅ နံၣ်န့ၢ် လီၤ. လဲၣ်ဂ့ၢ်လဲၣ်ဂ့ၢ်, မ့ၢ်လၢတၢ်အါၣ်လီၤတုၤလိာ်တၢ်ပတုၤတၢ်ခးအံၤအယိၤ, တၢ်ဖဲးတၢ် မးလၢအဘဉ်သးထံရူၢ်ကီၢ်သးတၢ်ကရၢကရိတဖဉ်တၢ်ပတုၤနီၣ်ယဉ်အူၤ အဆုၤပး ဂီၤကွဲၢ်ဝဲဝဲ ၂၀၂၁ နံၣ်မ့ၢ်လၢသးပိၣ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်က့ၢ်ဟံးစိတၢ်ကမိၤအယိၤန့ၢ်လီၤ.

လာ်လဲတရံးအသးတဖာ်န့ာ်လီလါလာ်ပာ်လီာ်နီာ်ကစာ်သးအံအပူ၊ ဘာ်ကီဘာ်ဖဲတဖာ်ဖဲသးကိးမာသကိးရဲာ်ကျဲာ်တံာ်ကူာ်ဘာ်ကူာ်သ့ အကျဲအကျဲ၊ ကိးဖျါရဲာ်ပဲာ်သရဲာ်သရဲာ်တဖာ်ဘာ်တံာ်ဟ့ာ်အံတံာ်သိာ်လီလါ (KRCEE) ကညီဘာ်ကီဘာ်ခဲကစီကူာ်သ့ဆဲးလာ်ပဲာ်ကျဲာ်တဖာ်လီလါ ဘာ်ကီဘာ်ခဲတံာ် သိာ် လီအကျဲအကျဲတဖာ်ဟဲလီလါလာ်ကညီတံာ်ဆဲးတံာ်လာ်တံာ်သိာ်လီအဂံာ်ထံးန့ာ်လီလါ

၂.၃ တံာ်မာစာ်၊ တံာ်သးလီာ်သးကျဲဆူကီာ်သါ ဘ့ာ်တဘ့ာ်းတံာ် က့ာ်က့ာ် ဆူပဟာ်ပာ်ဖျါသဝ

ကီာ်ဆါတံာ်ကရါကရါအါဖုလာ်အမာသကိးတံာ် (TBC) ဆိာ်ထွဲမာစာ်ပာ်ဘာ်ခဲလာ် အပူာ်မံပာ်ဖျါလါကီာ်ပယီလာ်သဘာ်သဘာ်စးထိာ်ဖဲ ၁၉၈၄ န့ာ်န့ာ်လီလါ TBC မာစာ် ပုာ်ကစီဖဲအတံာ်လိာ်ဘာ်လ့ာ်ကစီဘာ်အပူ၊ ဟာ် ဃုာ်းတံာ်ဆိာ်ထွဲမာစာ်တံာ်အိာ်၊ တံာ်အိာ်နီာ်ဂံာ်နီာ်ဘါတဖာ်၊ တံာ်အိာ်ကူာ်လီာ်တံာ်သး လီာ်သးကျဲတံာ်ရဲာ်တံာ်ကျဲ၊ တံာ်သ့ာ် ထိာ်ပုာ်တတံာ်သ့ာ်တံာ်ဖျါတံာ်ဖဲအိာ်မအိာ်၊ မုာ်ကျဲာ် တဲာ်ကွဲာ်တံာ်စုသ့ခိာ်ဘာ်တံာ်လဲထိာ် လဲထိာ်၊ ပုာ်တတံာ်ပာ်ဆုာ်ရဲာ် ကျဲာ်းတံာ်ကတီာ်သး တံာ်ရဲာ်တံာ်ကျဲာ်းတံာ်ဆုာ်တံာ်ကစီာ် လါတံာ်သတူာ်ကလာ်အပူန့ာ်လီလါ

စးထိာ်အသးဖဲ ၂၀၀၅ န့ာ်အဆါကတီာ်၊ UNHCR န့ာ်ထိာ်တံာ်သးလီာ်သးကျဲဆူကီာ် သါဘာ်တဘ့ာ်အတံာ်ရဲာ်တံာ်ကျဲာ်ပုာ်ဘာ်ကီဘာ်ခဲတဖာ် အဂံာ်ဖဲကစီတဖာ်အံအပူ လီလါ ဟံာ်ခိာ်ဖျါတံာ်ကရါကရါလာ်တံာ်သးလီာ်သးကျဲအဂံာ် (IOM) ဆိာ်ထွဲမာစာ်တံာ် သးလီာ်သးကျဲအတံာ်ရဲာ်တံာ်ကျဲာ် (IOM, 2023) န့ာ်၊ အံပသ့ာ်ညါဘာ်လာ်ပုာ်ဘာ်ကီဘာ် ခဲဖဲအါန့ာ် ၁၂၀၀၀ ဃာ်ဃာ်သးလီာ်သးကျဲလာ်ထံကီာ် ၁၄ ဘ့ာ်း (US) မုာ်ထံကီာ် တဘ့ာ် လါပုာ်ဘာ်ကီဘာ်ခဲလဲအိာ်ဝဲအါကတံာ်တဘ့ာ်န့ာ်လီလါ

ပိာ်ထွဲထိာ်က့ာ်တံာ်ဃုထာ်ဖဲ ၂၀၁၀ န့ာ်၊ UNHCR စုာ်ကိးရဲာ်ကျဲာ်န့ာ်ဘာ်ကီဘာ် ခဲဖဲတဖာ်လာ်ကက့ာ်ဆူကီာ်ပယီန့ာ်လီလါ လဲာ်စုာ်လဲာ်ဂုာ်၊ ပုာ်ဘာ်ကီဘာ် ခဲဖဲ တဖာ်အိာ်ထဲ ၁၀၀၀ ကစီဆိာ်ထွဲမာစာ်တံာ်က့ာ်က့ာ်ဆူပလီာ်ပကျဲပူသ ဝီးပုာ်အါန့ာ် ၁၅၀၀၀ ကလာ်အက့ာ်ဆူအလီာ်အကျဲဆူသဝီလာ်တံာ်တဟာ်သ့ န့ာ် ပာ်သးဘာ်အပူန့ာ်လီလါ ဖဲအဆါကတီာ်ဝဲအံန့ာ်၊ဟံာ်ခိာ်ဖျါပုာ်မာစာ်တံာ်ဖဲတ ဖာ်မာစာ်လီလါကွဲာ်တံာ်ဆိာ်ထွဲမာစာ်လာ်ကီာ်ကွဲာ်တံာ်ပုာ်၊ ပုာ်ပာ်ဆုာ်တံာ်လာ်ဂဲာ်ဆါ ထာ်မာတံာ်ယံာ်းတံာ်ဆိာ်ထွဲမာစာ်တဖာ်လီလါစုာ်ဖျါန့ာ် (TBC) ဟာ် ဖျါထိာ်ဝဲအသးတံာ်မာစာ်လီလါကွဲာ်ဝဲ ၅၀% ဃာ်ဃာ်ဖဲ ၂၀၁၂၊ ၂၀၁၆ အ ဘာ်စာ်န့ာ် လီလါ ဖဲန့ာ်အဆါကတီာ်၊ ပုာ်ဆိာ်ထွဲမာစာ်တံာ်ဖဲတဖာ်သ့လာ်ကီာ်စုာ် လါတံာ်လဲထိာ်လဲထိာ်တံာ်မုာ်တံာ်စုာ်အတံာ်ဟူးတံာ်ဂဲာ်လာ်ကီာ်ပယီကီာ်ဆါတ ကပာ်အါဝီာ်မးလီလါ ဘာ်ဃုာ်းတံာ်ဃုသ့ညါမာလီအါထိာ်တံာ်လာ်ဆါကတီာ်ခဲ အံ၊ ဘာ်ကီဘာ်ခဲဖဲလာ်ကီာ်ကွဲာ်တံာ်ပုာ်တဖာ်လဲခဲဖျါဘာ်စုာ်ထိာ်တံာ်လာ် ဆိ န့ာ်န့ာ်းတံာ်က့ာ်ဆူလီာ်ကျဲမုာ်တံာ်သ့လါအဝဲသ့ာ်အဂံာ်တခါစုာ်ကိးလီလါ (McKonnachie, 2022) ဝဲထံကီာ်ဖဲတဖာ်ထီာ်ကိးသတြီထိာ်မိာ်ရီတဖာ် အသး၊တံာ်န့ာ်သ့ာ်တဖာ်အံအါထိာ်က့ာ်ကွဲာ်န့ာ်လီလါ

၃.၁ တာ်လိာ်ခိာ်လိာ်ကွဲ - မးအါထီာ်တာ်ခိာ်မုာ်ဆိးပါး

တာ်လိာ်လါတာ်ဟ်ပနီာ်အါလါဘာ်ကိဘာ်ခဲကဝါပူ၊ ဖဲပနီာ်ခိကွာ်ဂါတာ်ဟူး တာ်ဂဲဘာ် တာ်မးပံးမးကိအါ၊ တာ်သုာ်ထီာ်ပျိတဖာ်ကိာ်မးလါ တာ်ကမးဂုထီာ် တာ် ခိာ်မုာ်ဆိးပါး အဂါ၊ ပှတတ၊ တာ်ဟ့ာ်စိဟ့ာ်ကမ္မိးတာ်ထုာ်ဖျဲ ထီာ်ကုလါတာ် ပံး တာ်ကိလါသးစာ် တဖာ်အကျါ၊ ဘာ်ကိဘာ်ခဲကဝါဖိတဖာ်အကျါ နှာ်လါ၊ မဲာ်လုးဒီး နီာ်ဖိကဝါတဖာ်ဟ်ဖျါထီာ်ဝဲလါပျိတဖာ်ဘာ်တာ်သုအါလါတာ်ဟူးတာ်ဂုးမူးသးဖွံတ ဖာ်လါ (တာ်ဂါ ၃).

တာ်ခိာ်မုာ်လါတာ်အိးထီာ်တာ်လိာ်လါပျိတဖာ်လါခိာ်နှာ်တာ်ခိာ်ဆုာ်ခိာ်ချကဂုထီာ်အဂါ နှာ်ဘာ်တာ်နာ်ဟ်အိးနှာ်အါမးနှာ်လါ (Wiseman and Sadlo, 2015; Millican et al., 2019; Gagnon, 2021). တာ်လိာ်တာ်ကျဲသုာ်တဖာ်အံးကဲဘျဲဝဲ လါတာ်ကထီာ်ဃုထီာ်ဖျိးမးဘာ်ဂါကွာ်တာ်လါအ ကလါကမ္မာ်အဂါ၊ တာ်လိာ်လါအပူဖျဲဒီး ဘာ်ဘာ်ယိာ်တဖာ်ဒီးကျဲလါအခိာ်လါကဟးဆူးကွာ်တာ်ကိတာ်ခဲလုဲကဝါအပူအံး လါ.

တာ်ဂါ ၃ တန့ဘာ်တန့တာ်ပြါအတာ်ဟ်ဖျါ

တာ်သုာ်ထီာ်ပျိ၊ မဲာ်လုးကဝါ

ဟ်ဖျါထီာ်ဝဲလါတာ်သုာ်ထီာ်ပျိအံးဘာ်တာ်သုအါလါ တာ်မးလါကဝါမုာ် နီာ်ထီတဖာ်လါ အမုာ်ဟိာ်ခိာ်ဖျါဘာ်ကိဘာ်ခဲမုာ်နံး၊ ကညီနီာ်ထီာ်သုးတာ်ဂဲလိာ်ကွဲဖျါပ ဝထု တာ်ပြါတဖာ်နှာ်လါ၊ ဖျိတာ်ဂါဖိ - နှာ်စုာ်စာ်ထု

တစ်ယောက်တည်းတစ်ကျိပ်လေးမှာ အံ့ရက်ကတကဟ Millican et al. (2019) စံးဝဲ လှဲကစီတတ်တိတ်ကျွမ်းတတ်လိင်လိင်ပျိုတဖန်မှတ်တင်ကျိပ်
မေးလာပန်ကစွာတံတတ်လိင်လိင်ပျိုတတ်အိတ်မှတ်ဆိးပုဂ္ဂိုလ်တတတဖန်အဂီၢ်နတ်လိင် ပုဂ္ဂိုလ်းလံာ်ဖိစံးဝဲနိတ်နိတ်လါ ခါဆူ ညါအဂီၢ်ကရက်တဖွီးတတ်လိင်လါအလ
ါဟ့တဖန်ဟ့တလိင်ဝဲနိတ်ခိကွာ်ဂီၢ်အတတ်ဘျူးတတ်ဖျိတ်လါတတ်ဟူးတတ်ဂဲလါတတ်ချါအဂီၢ်, မဂ္ဂါထိတ်ပုဂ္ဂိုလ်တတအတတ်ဘျူးစိကမညီလိင်ကရူ တတ်ဟူးတတ်ဂဲတဖန်,
မလိစာတတ်သုတ်ကိတ်သးဂီၢ်တဖန်, မအါထိတ်ကွာ်တတ်ထုတ်ဖျီး တတ်ယံးတတ်ကိတ်တဖန်, ပုဂ္ဂိုလ်ပတ်ကျါတတ်ဟူးတတ်ဂီၢ်ကူဆါသါဘျါကွာ်သးတတ်တူ တတ်ပျံတ
ဖိဖွီးတတ်ယံးတတ်ကိတ်တဖန်နတ်လိင်. (Millican et al., 2019: 352).

်သိးလိတ်သုးတတ်ယုထံာ်လါ Millican et al. (2019), လှဲကစီကမံးတံး တတ်ဟူး တတ်ဂဲတတ်ရဲတတ်ကျဲအပူ, တတ်သုတ်ထိတ်ပျိုလါမဲလဲးနိတ်
စီကစီမုတ်ပျိုလါအံ့သ့တတ်ထိတ်ထိတ်တတ်လဲထိတ်လဲထိတ်လါကမလိတတ်တတ်လါအဝဲသုတ်သုတ်သုတ်လါတတ်မလါကပီအမီးတတ်လိတ်ကွာ်တတ်ပြါတဖန်နတ်လိင်တတ်ဝ
ဲအံ့မုတ်တတ်အိတ်လါအပျိုပျိုဆူဆူတခါလါတတ်အဂီၢ်လါတတ်ကမလဲဆိလါပုဂ္ဂိုလ်းဂဲဆိတ်ထွဲမစါကမုတ်တတ်လိတ်ဘတ်ဖိတ ဖန်တယတ်ဝဲမှတ်တတ်အလိတ်အိတ်လါကဘု
မဲဝဲနတ်လိင်တတ်ဝဲအံ့တတ်ပတ်ပန်တတ်တတ်ကဲဘျူးကဲဖျိတ်လါမဲလဲးကစီပူအဝဲသုတ်ပာယတ်ကွီးလူပိတ်ထွဲကွဲလုတ်လါအိတ်အသိးပျိုအံ့ဘတ်တတ်ကိးကွာ်အါလါခိ
နတ်လိင်လဲတကမမုတ်မုတ်ဖုကိတ်လု, မုတ်စုတ်ကိးပုဂ္ဂိုလ်ကလါ အအိတ်တတ်လိတ်ခိတ်လိတ်ကွာ်မုတ်ထဲအပတ်တတ်စိတ်စိတ်စိတ်အါဘတ်ဘတ်ဆတ်မပျိုထိတ်စုတ်ကိးတတ်အိတ်
မုတ်စိးပာတတ်လဲတရံးအသးတဖန်လါပုဂ္ဂိုလ်ကိတ်ဘတ်ခဲဖိတဖန်အဂီၢ်လိင်.

ပုဂ္ဂိုလ်ပဟးသံကွာ်အဝဲသုတ်တဖန်အကျါပိတ်ခွါစုကပတ်ပျိုထိတ်ဝဲလါအဝဲသုတ်မှတ်ပုဂ္ဂိုလ်ခိတ်လိတ်ကွာ်မှတ်နတ်လိင် လါတတ်လူပိတ်ထွဲထိတ်တတ်အိတ်မှတ်ဆိးပာအဂီၢ်,
အဝဲသုတ်စံးဝဲ လါတတ် လိတ်ကွာ်မှတ်အဝဲသုတ် 'တတ်သးခု', ပထံာ်နတ်စုတ်ကိးလါပတ်ပန်ထိတ်ကွာ် တတ်ဟူးတတ် ဂဲတဖန် အကျါ, အမုတ် တတ်လိတ်ကွာ်ဖျိတ်ထူ,
တတ်လိတ်ကွာ်ဖျိတ်သုးသးကိးတ ဖန်နတ် လိင်, လှဲလှဲယိတ် လါနိတ်ဖိကစီဆူပုဂ္ဂိုလ်အသိး, တတ်လိတ်ခိတ်လိတ်ကွာ်မှတ်တတ်အဂီၢ် လါအ ခိတ်နတ်, နိတ်ခိကွာ်ဂီၢ်တတ်အိတ်ထုတ်အိတ်
ချါအဂီၢ်လိင်. စိနိးနိးလါမဲလဲးကစီပူတတ် လိတ်ဝဲ လါ, 'ဖဲယအိတ်ကကသုတ်ကသိအဆါကတိတ်ယဂဲလိတ်ကွာ်ဖျိတ်ထွဲဖျိတ်သးမုတ်ဝဲ လိင်. ယလိတ် ကွာ်မှတ်ခိတ်ပျိုလ
ါဂဲလိတ်ကွာ်တံးသကိးအါက, ယသုတ်ပုဂ္ဂိုလ်သးသးသးကိးတဖန်, ဂဲလိတ်ကွာ်မှတ်ဂုၤ မနာတတ်မှတ်ဂုၤမှတ်တတ်လိတ်ကွာ်, ပဂဲလိတ်ကွာ်လါတတ်အိတ် ဆုတ်အိတ်ချ
အဂီၢ်နတ်လိင်. စီကပုဂ္ဂိုလ်စံးဝဲလါတတ်သုတ်ထိတ်ပျိုလါမဲလဲးကစီပူအံ့ဘတ်တတ် သူအါ လါဖျိတ်ထူတတ်ပြါအဂီၢ်, ဘတ်တတ်ရဲတတ်ကျဲအါလါကညီသးစါကရူ နတ်လိင်
စံးဝဲ လါယ 'သုတ်ညါအါထိတ်တံးသကိးမှတ်လါယလိတ်ကွာ်ဖျိတ်ထူလါမှတ်ယုတ်လါအဆါကတိတ်နတ်လိင်. လါအဂီၢ်မှတ်ကျဲတတ်လါတတ်သုတ်ထိတ်ပုဂ္ဂိုလ်တဖွီးတတ်ရဲလိတ်မု
တ်လိတ်တခါစုတ်ကိးနတ် လိင်.

လါပကတဲပျိုအါထိတ်အဂီၢ်, ပုဂ္ဂိုလ်ပသံကွာ်အါတဖန်ကျဲလါကဘတ်ဟးဆွဲတတ် ဆိတ် သနဲးမှတ်တတ်လိတ်ခိတ်လိတ်ကွာ်, ပုဂ္ဂိုလ်ပသံကွာ်အါပိတ်ခွါသုတ်တဖန်
လါဟးလိတ်ကွာ် တံးသကိး သုတ်ပုဂ္ဂိုလ်သးသးသးပုဂ္ဂိုလ်အ မုတ်စိးအါတဖန် (ပထံာ်အါလါ တတ်ပတ်ပျို ၃). တတ်ရဲလိတ်မှတ်လိတ်မှတ်တတ်အဂီၢ်လါအဝဲ သုတ်အဂီၢ်' တတ်အိတ်
မှတ်စိးပာမှတ်တတ်သုတ်ထိတ် ပျိုးဖျိတ်ထူတဖန်အိတ်ထိတ်ဝဲ နတ် လိင် ဘုန် ခွါနိတ် စံးဝဲလါ 'တတ်မှတ်မှတ်တတ်ဟးဆွဲတတ် သုတ်ကိတ်သးဂီၢ်မုတ်တတ်သုတ်ကတုလိင်သး
ကတုလိင်နတ်လိင်. ဖဲတတ်မှတ်အဆါကတိတ်နတ်, ပ တုဂီၢ်ကနိတ်နတ်နတ်မှတ်ပမူပလါအိတ်, တတ်တုတ်ဘတ်သးလါအဘျုးဘျုးဆီဆီ, လဲာ် ဂုၤအဝဲသုတ်မှတ်တတ်အိတ်
မူလါအဖုတ် လိင်.' (Fincham, 2016: 42).

်လဲာ်ဂုၤဂုၤ, ကစီမံဘတ်အံ့ပတ်ပျိုထိတ်တတ်သုတ်ထိတ်ပျိုတတ်တသူအိတ်အံ့ဘတ်ဆတ် သနတ်ကွ, ပျိုတဖန်အံ့အိတ်စုတ်ကိးတတ်လါအတတ်တုဂီၢ်သးစါတဖန်လါသးစါဘု
သကိး ဘတ်ဝဲတတ်ယံးတတ်ကိတ်လါတတ်ဟူးဂဲသးသးတဖွီးတတ်ပတ်ပန်တတ်သူတတ်ပိးတတ်လိတ်တဖန်လိင်. တတ်သုတ်တဖန်အံ့ပတ်ပျိုအါထိတ်ဝဲတတ် တတ်အဖု
အံ့မဲဘတ်ဘတ်ထံးတတ်ဂဲလိတ်ကွာ်လဲမိပျိုအကိတ်အစိးတတ်တိစါမဲစါတတ်လါတတ်သးတဖန်ပိတ်နတ်လိင်. စိနိးနိးပုဂ္ဂိုလ် ထိတ်အတတ်ထိတ်မှတ်လါမဲလဲးကစီ
ကတိတ်တလါအပိ, ပုဂ္ဂိုလ်ညီတဖန်ယုတ်တတ်လိတ်တတ်ကျဲလါ ကဂဲလိတ်ကွာ်လါမှတ်ပာလိင်အဂီၢ်, ကဲထိတ်စုတ်ကိးတတ်နးတမံးစုတ်ကိးလိင်. အဝဲဝဲလါ 'ပုဂ္ဂိုလ်
တတ်ချါမှတ်ပတ်ထံာ်ပုဂ္ဂိုလ်ကစံးဝဲလါ, ပုဂ္ဂိုလ်တဖန်အံ့လိးတတ်လိတ်ကွာ်နတ်လိင် (တတ်ဂီၢ် ၄). ကွဲမဲလါမဲလဲးတဲပျိုထိတ်ဝဲလါပတ်ခွဲးတတ်ယတ်အိတ်လါကဟးထိတ်
လိတ် ကွာ်တတ်ချါ, ပကဘတ်ကွာ်မှတ်ပသကိးလါပတ်ဂဲလိတ်ကွာ်ပုဂ္ဂိုလ်နတ်လိင်.

ပတ်ခွဲးတတ်ယတ်အိတ်ထဲလါကဘတ်လိတ်ကွာ်လှဲကစီပူလိင်ပဂဲလိတ်ကွာ်လှဲကစီ ပုဂ္ဂိုလ်, ဘတ်ဆတ်ပသကိးမှတ်ကွာ်မှတ်ပုဂ္ဂိုလ်လဲလိတ်ကွာ်တတ်ချါတမိ,
ပဂဲလိတ်ကွာ်တသုဘတ် လိင်. ပမှတ်ပုဂ္ဂိုလ်ကိတ်ဘတ်ခဲဖိ, ပကိတ်စုတ်တအိတ်ဘတ်, ပတတ်ဂီၢ်တတ်ဖိတ်တအိတ်စုတ်ကိးလါပက ဟးထိတ်ဘတ်နတ်လိင်. ပတတ်မှတ်တတ်အိတ်
နိတ်တမံးဘတ်နတ်လိင်.

တၢ်ဂီၤ ၄ မဲးလးတၢ်အသုးထီၣ်ပျီ

တၢ်သုးထီၣ်ပျီ, မဲးလးကဝီ

ဟ်ဖျါထီၣ်ထံၣ်ဂီၢ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်ပှၤမၤစၢၤတၢ်ဖှိးပှၤသးစၢ်တဖၣ်အတၢ်လိာ်ဘၣ်လၢမဲးလးကဝီပူၤအဘၣ်စၢၤ ၁၄၂ အသုးပပ ဟ်ပနီၣ်တၢ်အဂ္ဂိၣ်
လၢတၢ်လိာ်ခိၣ်လိာ် ကွဲးနီၣ်ခိၣ်ကွၢ်ဂီၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်မၤစၢၤစၢၤကိးတၢ်ဖိတၢ်လံာ်ဘၣ်ဃးတၢ်လိာ်ဘၣ်အခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိတဖၣ်လီၤ အတၢ်မၤစၢၤတဖၣ်
ဟ်ဃးတၢ်လိာ်ခိၣ်လိာ်ကွဲးတၢ်ဖိတၢ်လံာ် ဟဲသိၣ်လိာ်စၢၤကွဲးတၢ်သိၣ်လိာ် (training) တၢ်ဟဲအုၤ (coaching) လဲၣ်လဲၣ်လဲၣ်ဂ့ၤ သးစၢ်တဖၣ်မၤစၢၤတသုးဘၣ်
ခိၣ်ဖျါအိၣ်တၢ်နိးတၢ်ဘျးကွဲးဟ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိးမ့ၢ်တၢ်လဲၣ်ကဟ်ကွဲးတၢ်အိၣ်မူလ့ၢ်ကဝီပူၤအသိးအဝဲသုၣ်မၤလိာ်န့ၢ်တၢ်မၤလိာ်အပတီၢ်ထီတသု ဘၣ်န့ၣ်
လီၤ လၢတၢ်န့ၣ်အသိး တၢ်လိာ်ခိၣ်လိာ်ကွဲးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သုၣ်ပံးညိအဂီၢ်ခိၣ်ထံး တခါလီၤတၢ်ပြၢၤခွဲၣ်ပံၣ်ယုၣ်မ့ၢ်ကျဲတဘိလၢအိၣ်န့ၢ်တၢ်သုတၢ်ဘၣ်
ပတီၢ်ထီတသုလၢတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူသုအပတီၢ်န့ၣ်လီၤ

တၢ်ဂီၢ်အဂ္ဂိၣ်အကတမံၤလၢ Right to Play ကဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဝဲတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်ကျဲးစၢၤ ထံးဂီၢ်ထံးဘါလၢကဟ့ၣ်စိဟ့ၣ်ကမီၤသးစၢ်တဖၣ်
တဂ့ၢ်းတကလၢကကျဲးစၢၤမၤန့ၢ်တၢ်လၢ တလၢကွဲးတၢ်ဟ်ပနီၣ်အိၣ်မဲာ်ဝဲသုၣ်အတၢ်လီၢ်လိာ်ပျီအပူၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်အဂီၢ် လီၤ တၢ်ထီၣ်လိာ်ထီၣ်
ကျဲးပပလၢပသံကွၢ်အိၣ်တဖၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်ဘျးစဲက့ၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတၢ်လိာ်ခိၣ်လိာ်ကွဲးအပူၤတၢ်ဟူးဂဲၤမဲးတၢ်မၤစၢၤအခါစ့ၢ်တၢ်ကလုာ်တဖၣ်
လီၤ အဝဲသုၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢပသုၣ်ညါအိၣ်အါလၢတၢ်သုၣ်ထီၣ်ပျီပူၤ ပှၤသး စၢ်ဖိတဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်လီၤဆိအိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလ့ၢ်ကဝီပူၤလီၤတၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်မ့ၢ်
တၢ်တီၤလီၤဆိမဲာ်ဝဲအဝဲသုၣ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမဲးကဝီတၢ်သုၣ်ထီၣ်အမိလၢ, အဝဲသုၣ်ကဲထီၣ်စၢၤကိးကညိဖိခါစ့ၢ်စၢၤပှၤတဝါအပူၤအဝဲသုၣ်
တၢ်ရၣ်လိာ်မ့ၢ်သ ကိးလိာ်သးလၢဟီၣ်ခိၣ်ချၢတဘျီအံၤန့ၣ်လီၤ

ဘၣ်ဃးကျိၣ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတဖၣ်, Right to Play ပတၢ်ကွဲးဝဲမဲလ့ၢ်စ့ဘၣ် ၂၀၂၂ န့ၣ်န့ၣ်လီၤ လၢတၢ်ဘျီတဂ့ၢ်တီၢ်တဘျီအဘျး
တၢ်ဆၢတဲာ်ဝဲအံၤတၢ်တၢ်သးစၢ် တဖၣ် လၢကွဲးန့ၢ်ဘၣ်လံာ်အုၣ်ကိးသးလၢကမၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်လ့ၢ်ကဝီပူၤအချၢ န့ၣ် လီၤ ပမ့ၢ်ကွၢ်က့ၤလၢကွဲးလၢမဲာ်
လဲၣ်ကဝီပူၤအတၢ်ကတီၢ်တခါ, တၢ်မၤလီၤစ့တၢ်ဆိၣ် ထွဲမၤ စၢၤတဖၣ်အံၤဘၣ်ထံးဝဲတၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျိးတၢ်သုၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်သးလၢဘၣ်ကီၤဘၣ်
ခဲသးစၢ်တဖၣ်ပှၤသးစ့ၢ်ကျဲကဝီတဖၣ်အံၤ ဘၣ်ဝဲတၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဆိး ဟီၣ် မးန့ၣ်လီၤ

နှင့်အသီး၊ တ်ထူးကွဲတတ်ဆိုင်ထွဲမစာတော်ဘဝထံးဝဲပုလုပသံကွဲအိတဖှ်၊ တ် သူညီထိုင်ပျိုကဲဘျူးလုအဝဲသွန်အဂီုသီးကူးဟးထီပ
်ကွဲတတ်တဖှ်တလုအိတ်လုပုကဝိသံသးကံဂ်ပုတဖှ်နီဒိကွဲဂိတတ်ဟူးတတ်ဂဲ၊ တ်ဂုလိတ်မုတ်လိတ်တတ်ဘဝထွဲဒိတ် ဆိုးတတ်ညီနီမအသးတဖှ်နု
်လီမတတ်သူညီထိုင်ပျိုစိုကိးပတ်ပျိုထိုင်ဝဲပုဟုဆွဲကဝိတဖှ်၊ အမုတ်ကညီကဝိကမံးတံး၊ ဟူးဂဲတတ်ကွဲတတ်လိတ်တတ်ကျဲလုကဝိကမံးတံး တဖှ်အတတ်အိတ်
်မုတ်ဆိးဟးအဂီုလီမံးလဲဝဲဂု၊ တ်လိတ်လီပျိုတဖှ်ပတ်ပတ် ကျဲဘဝဘဝကိတ်ဘဝခဲသးစံအပတီ၊ တ်ဟူးဂဲမံးမတတ်တသု၊ တပိးတတ်လိတ်တဖှ်ကမီး
်တတ်ခွဲတတ်ယတ်တဖှ်ကဝဲ၊ ဝဲတတ်တတုဂီပုလုပသံပယာတဖှ်အဝဲသွန်ကဘဝယု ထံးနီဝဲအခိပညီးတတ်အိတ်မုတ်ဆိးဟူးတတ်ဟူးဂဲမအသးမုတ်ဆွ
်မုတ်ဂိအသီးနှင့်လီမံး ပုမစာတတ်ဖိလုအမုတ် Right to Play ဆိုင်ထွဲမစာတတ်ပုတတတ်အတတ်အိတ်မုတ်ဆိးဟူးတတ်မုတ်မုတ်မစာတတ်ပိးတတ်လီလုသးစံတဖှ်
်အဂီုအဝဲသွန်တတ်အိတ်မုတ်တလုကွဲတတ်ပတ်ပတ်နီအိတ်လုကဝိပုအံလီမံးတတ်ထူးကွဲတတ်ဆိုင်ထွဲမစာတဖှ်အံပတ်ပျိုထိုင်ဝဲတတ်ဘဝဘဝထံးလုပုတဂီု
်တဂုစုတ်အတတ်အိတ်မုတ်ဆိးဟးနှင့်လီမံး

၃.၂ တ်အရူ ဝဲလုတတ်အိတ်မုတ်မလုကပိတ်တတ်ဆဲးတတ်လုမဲ ကဝိ တဖှ်အပု

တတ်သူညီထိုင်ပျိုတဖှ်တမုတ်ထဲလုတတ်လိတ်ခိတ်လိတ်ကွဲအဂီုဘဝ၊ မုတ်စိုကိးတတ်လိတ် လုဘဝ တ်သူအိတ်လုတတ်မလုကပိတ်ဘဝကိတ်ဘဝခဲမုတ်နံ၊ ကညီနီထိုင်
်သီးလုခူးကံဂ်စု အမုတ်သွန် တဖှ်နှင့်လီမံး လုမဲလုမဲကဝိပု၊ တ်မလုကပိတ်မုတ်အမုတ် ကညီနီထိုင်သိ အိတ်တတ်ပတ်ပျိုထိုင်ကညီလုလုထုသနုတတ်ဟူ
်သိတဖှ်နီမုတ်မုတ်နှင့်လီမံးလဲဝဲဂု၊ ဂု၊ ဘဝဘဝးဟုလ်အတတ်ထံးတမိ (၂၀၂၁)၊ ပုသးပုလုကဝိပုတဖှ်ဘဝထိုင်ဝဲ လုပုသးစံတဖှ်ကသးပုနီကွဲ
်အလုလုထုသနုတတ်ဆဲးတတ်လုတတ်လီမံးလီမံးတဖှ်ကလုနီတဖှ်လုဘဝဘဝကိတ်အိတ်လုကညီ နှင့်လီမံး ပုလုပသံကွဲပုကပတ်ပျို ထိုင်အတတ်ထံ
်ဘဝဘဝတတ်ဘဝထိုင်အဝဲအံနှင့်လီမံး အဝဲသွန်တဲဝဲလုတတ်တတုဂီလိတ်တတ် မလုကပိတ်လုလုတတ်ဆဲးတတ်လုဘဝ၊ အပိတ်ဆဲးတတ်လုတဖှ်ဆဲးလီမံးလီမံး
်နှင့်လီမံး အိတ်၊ စီမံးလုမဲလုမဲကဝိပုမဲ ပျိုဝဲလုတတ်အိတ်မုတ်ဆိးဟးစးထိုင် အသး လုတတ်ပုယတ်ဟံးယတ်ကျဲကပုပလုပလုပုလုတတ်အပုပုတတ်
်ကဟုကယတ်ကုအိတ်လီမံး ပမုတ်သံကွဲအိတ်လုမုတ်သးစံတဖှ်ပတ်ပတ်ပုအဝဲသွန်အတတ်ဆဲးတတ်လုမဲမဲ? စံးဆဲးဝဲလုမဲယထိုင်ဘဝလုကပိတ်တတ်ဆဲ
်းတတ်လုလုလုထုသနုတတ်အိတ်စိုကိးလုဘဝလီမံး စီမံးတဲပျိုထိုင်ကပတ်တတ်ဂုတတ်ကျဲဘဝ ယုးတတ်သူညီထိုင်ပျိုတဖှ်၊ လုအပု ကွဲ၊ ပအိတ်
်စိုကိးတတ်ဆဲးတတ်လုလုပုပုလုလု တ်ပတ်ကွဲကိတ်တတ်အုတဖှ်အမုတ် တနီ၊ သယိ၊ သိတိတ်၊ မဲလုတဖှ်နှင့်လီမံး လဲဝဲဂု၊ စးထိုင်မဲတတ်အုကစံ
်တဖှ်သုးကွဲအလီဆုကိတ်သုဘဝဘဝဘဝဘဝအလီခဲ၊ တတ် အုတဖှ်အံပတ်ထိုင် လုအိတ်ဘဝနှင့်လီမံး အဝဲသွန်ဘူးကလုမဲကွဲဘဝဘဝဘဝဘဝဘဝ
်လုပုကအံထွဲကွဲထွဲ ရုတအိတ်လုဘဝဘဝအပိတ်လီမံး ပတ်ပျိုထိုင်စိုကိးဝဲလုပတ်အိတ်ဘဝးတတ်အိတ်မုတ်ဆိး ဟး လုပထံလီမံးကိတ်ပုကဘဝသုကတိတ်ကပု
်ကျိတ်လံးလိတ်တတ်ဆဲးတတ်လုတဖှ်နှင့်လီမံး

ပတ်ဆဲးတတ်လုမုတ်ထိုင်ထီ၊ ပပုကလုကညီဖိကထိုင်ဖိဝဲလီမံး ပကဘဝမတတ်ခဲလုကံ သီးပကဆိုင်ထွဲကဟုယတ်ကပုပုကလုတတ်စုသုခိတ်
်ဘဝးလုလုတတ်ဆဲးတတ်လုတဖှ် နှင့်လီမံး ပကဘဝမံးမဲ တတ်လီမံးလီမံးတုပုလုခဲတစိတ်ကကွဲလီ မီးဖိတ်ထိုင် ကုမုတ်အဂီုလီမံး

စီမံးဝဲစိုကိးတတ်ဘဝဝဲလုတတ်မလုကပိတ်လုလုထုသနုတတ်ဆဲးတတ်လုတဖှ်လီမံးလီမံးအဝဲဝဲပျိုထိုင်စိုကိးဝဲလုယထိုင်
်ဘဝဘဝဟူးတတ်ဂုအမုတ်တတ်သးဝဲပျိုတတ်၊ တတ်ပုပုပုတဲ၊ တတ်ထိုင်ပု၊ တတ်တဲပုပုပုတဲနီမဲလုလုတဖှ်နှင့်လီမံး အဝဲပတ် သူညီပတ်သးဝဲထိုင်ဖဲ ၂၀၁၈၊
်မုတ်သွန်တဖှ်အံပတ်ထိုင်ဘဝလုအိတ်အိတ်လုဘဝနှင့်လီမံး တတ်ဆိတ်လဲ၊ အတတ်နတ်၊ မုတ်အဆိတ်ကတတ်တတ်စိတ်ကမိတ်တတ်ဘဝထွဲးကိတ်ကျိတ်တဲ ပုဘဝ
်မုတ်ဘဝတဖှ်ပုလုအိတ်စိုကိးကဝိပုတဖှ်၊ ကိတ်ကျိတ်တဲပုဘဝမုတ်ဘဝတဖှ် တတုဂီ လိတ်တတ်သွန်တဖှ်အံလုဘဝဘဝ၊ ပုပုဝဲလုကကဲထိုင်တတ်ဘဝထိုင်ဘဝဘဝ
်ခါနှင့် လီမံး စံးစိုကိးဝဲလုအဝဲသွန်မုတ်အိတ်မလုကပိတ်မုတ်မုတ်ဘဝဆိုင်၊ ပုဟူးဂဲ ဖိအနီဂီုးခိတ်နီတဖှ်လီမံးလီမံးလုကဆိုင်ထွဲမစာတတ်အဂီု နှင့်လီမံး

စီမံးဝဲစိုကိးဝဲအတတ်ထံးတတ်ဆိတ်မိတ်ဘဝထွဲလိတ်အသုးတတ်သမတတ်မလုကပိတ်လုလုတတ်ဆဲးတတ်လုအမုတ်ဘဝတတ်ပတ်ပျိုအိတ်လီမံးလီမံးလုလိတ်ဘဝ
်ထွဲကပိတ်ပုဘဝဘဝးပုလုအိတ်စိးလုကဝိပုတဖှ်အဘဝဘဝနှင့်လီမံးမဲလုမဲကဝိပု အံ၊ တတ်ပုးအိတ်ထိုင်တတ်ဆဲးတတ်လုကမံးမဲ ၂၀၀၇-၂၀၀၈ ဖဲကဝိခိတ်
်လီမံးလုအပု ယတ်ဆိုင်ထွဲမစာကညီလုလုထုသနုတတ်အပုပုနှင့်လီမံးကဝိကမံးတံးစိုကိးအိတ်ထိုင်ကညီလုလုတတ်ပုပုပုတတ်ဟူးတတ်ဂဲတဖှ်
်မဲတတ်မလုကပိတ်ကညီနီထိုင်သိအဆဲးကတိတ်နှင့်လီမံးလဲဝဲဂု၊ စးထိုင်လုခိတ်နီတဖှ်အံသုးလီမံးလုကျဲဆုကိတ်သုဘဝ တဘဝးကညီတတ်ဆဲးတတ်လုကမံး
်တံးအကတဖှ်ဟးထိုင်ကွဲလုကဝိအပုအပိတ်၊ ပုလုကအံထွဲကွဲထွဲဆိုင်ထွဲမစာကတတ်ဆဲးတတ်လုတတ်ဟူးတတ်ဂဲတဖှ်အံတအိတ်လုဘဝ ဘဝနှင့်လီမံး

ဖဲ ၂၀၂၃ နံာ်, တံးဆဲးတံးလဲအတံးဟံးတံးဂဲဖဲကဝီပုာ်တဖၣ်အိၣ်ဆဲးဖဲက ဝီပုာ်တဖၣ်တဖၣ်စးထီၣ်အိၣ်ထီၣ်ကွာ်တံးဟံးဂျိးကဝီပုာ်တံးတဖၣ်
ဆိၣ်ထွဲမာ်စာဲန့ၣ်လီၤ ဖျါအသးလၢ ဘၣ်တဘၣ်တံးအိၣ်လၢပုာ်ကဘၣ်မာ်လၢပုာ်အိၣ်ဆဲးလဲကဝီပုာ်ပုာ်လၢအိၣ်အစိက မိာ်တဖၣ်ပုာ်မာ်စာဲဆိၣ်
ထွဲတံးဖိတဖၣ် အဘၣ်စာဲတံး တလဲသး ဘျုးဘျုးဆိၣ်ဘၣ်, အလီၤ အိၣ်လၢတံးကဘၣ်ဟံးဖျါအိၣ်လၢတံးမာ်စာဲလီၤတံးလီၤဆဲးလၢ တံးချၢတအိၣ်နီၣ်တမံးဘၣ်
လၢတံးဟံးတံးဂဲသ့ၣ်တဖၣ်အံးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ

ပမ့ၢ်ထီၣ်သၢတြီၤမံးလဲးနီၣ်ဖိပုာ်လၢပသံကွာ်အိၣ်တဖၣ်, နီၣ်ဖိတဖၣ်တံးလီၤဆိၣ်နီၣ်ဖိမ့ၢ်တံးမာ်လၢကဝီပုာ်မုာ်လၢပုာ်ဟံးဂဲဆိၣ်ထွဲမ့ၢ်တံးမာ်လီၤသ့ကွာ်သးလၢလ
ဂီၢ်လၢထုသန့တဖၣ်တဟံးဖျါဝဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ ကမ့ၢ်လဲကဝီပုာ်အံးဆဲး, အိၣ်လီၤဆိၣ်စိစုာ်အဆိၣ်, လၢကကွာ်လီၤမုာ်တံးလၢတံးချၢတဖၣ်ကဘၣ်ဝဲလီၤ စ့ဘၢထု
ကတံးတံးကတံး ပံာ်ပံာ် ကျါကျါ လၢတံးဘၣ်ဘၣ်ထံးမုးအဂီၢ်, ဟံးဖျါထီၣ်ကညီလၢတံး တံးဂဲကရံၣ်, တံးသ့ၣ် ဝံာ်သးဆိၣ်ပုာ်ထီၣ်တံးပြာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ
ဖဲပသံကွာ်အိၣ်တဘၣ် ဘၣ်ထံးဘၣ် ဃးဒီး တံးမုးလၢသးဖဲလၢအတံးအိၣ်မုာ်ဆိၣ်ပုာ်အပူၤ အဝဲဟံးဖျါထီၣ်ကွာ်ဝဲလၢ ကညီန့ၣ် ထီၣ်သီ ကၢဖျါရံၣ်ဖျါကွာ်ပုာ်တတၢန့ၣ်
လီၤကဝီပုာ်ကိၣ်ကိၣ်ဖိအိၣ်လီၤတံးလီၤတံးလီၤဘၣ်ဃးဒီးမုးလၢသးဖဲလၢအဘၣ်ဃးဒီးထံၣ်ဂီၢ်ကိၣ်သ့ဒီးတံးဆဲးတံးလဲလၢအိၣ်အမုာ်တဖၣ်အဝဲသ့ၣ်တနၢ်ပာ်ဝဲအါအါဘၣ်န့ၣ်
လီၤ တဝဲဒီးဘၣ်, လၢတံးသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်အပူၤအဝဲသ့ၣ် ဟံးဂဲစုာ်ကိး သပုာ်ပုာ်လၢတံးသးတဖျါဃးဒီးတံးအိၣ်မုာ်ဆိၣ်ပုာ်လၢပုာ်တတၢအသိးအကျါန့ၣ်လီၤ

မုးလၢသးဖဲတဖၣ်လၢမံးလဲးနီၣ်ဖိကဝီပုာ်အံးဘၣ်တံးကွာ်ထွဲရဲၣ်ကျဲးအိၣ်လၢကညီတံးကရၢကရီၤလၢအိၣ်လဲကဝီပုာ်တဖၣ်, ဟံးဃးဒီးသးစံး,
ပိာ်မုာ်တံးဘၣ်တံး ဘါအကရၢတဖၣ်လီၤပုာ်မာ်စာဲတံးကရၢရီၤတဖၣ်တမာ်စာဲအဝဲသ့ၣ်မုးလၢသးဖဲတဖၣ်ဘၣ်ဘၣ်ဆိၣ်သးထီၣ်အသးလၢအဝဲသ့ၣ်အ
တံးဖဲတံးမုးအတံးတံးကျဲးတံးဟံးတံး ဂဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ ကညီသးစံးတံးကရၢကရီၤ (KYO), အိၣ်, ပါဆုာ်ရဲၣ်ကျဲးမုးလၢသး ဖျါဒီးကျိၣ်စုာ်ဖျါန့ၣ်ဘၣ်
ဝဲလၢပုာ်လၢအဟံးဂဲမံးမာ်လၢခါစးတဖၣ်အိၣ်ဒီးတံးမာ် ဘၣ်မာ်တံးတဖျါန့ၣ်ဘၣ်ကိးဝဲဖဲကညီတတၢအပူၤလၢ(ကဝီပုာ်ကဝီပုာ် ချၢ)စုာ်ကိး န့ၣ်လီၤ
တံးဟံးဖျါထီၣ်သ့ဒီးအံးသးစံးတဖျါန့ၣ်ဖျါဝဲတံးပံးတံးကိၣ်အလီၤ ကယုကျဲး လၢအနီၣ်ကစုာ်ဝဲအသိးလၢကတလၢကွံာ်တံးအိၣ်မုာ်လၢတံးပနီၣ်အိၣ်ပိာ် ဒိၣ်ဖျါ
ဟံးပနီၣ်တံးခွဲးတံးယာ်အသိးန့ၣ်လီၤ

၃.၃ ဟ့ၣ်လီၤကွၢ်လၢလၢထုသန့လၢခံတစီၤ-တံးထါတံးအကျါ အကျဲးလၢနီၣ်ဖိ ကဝီပုာ်အပူၤ

တံးမာ်လၢကဝီပုာ်တံးဆဲးတံးလဲမုးသးဖဲပသံကွာ်ပုာ်ပုာ်ကွာ်ကညီလၢလၢထုသန့လၢမံးလဲးနီၣ်ဖိကဝီပုာ်အသိး, အိၣ်လၢပကဘၣ်မာ်နီၣ်မာ်စာဲတနံးဘၣ်
တနံးတံး ဆဲးတံးလဲလၢတံးမာ်လီၤသးတဖၣ်, အမုာ်အဂီၢ်အထံးအယိာ်လၢအဘျးစဲသ့ဒီးတံး ထါတံး, လၢအပံးယာ်ကျဲးကျဲးတံးလီၤမံးလီ
ယကွံာ်ကွံာ်လၢဘၣ်ကိၣ်ဘၣ်ခဲကဝီပုာ်အါအါ ကအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ အဝဲအံးမုာ်တံးအုၣ်သးလၢပိာ်မုာ်သးစံးဖဲနီၣ်ဖိတကလၢပသံကွာ်အိၣ်အ အိၣ်, မ့ၢ်ဘၣ်
ဆိၣ်တံးထါတံးမုာ်ကညီလၢလၢထုသန့လၢတံးအိၣ်ဖျါ, တံးန့ၣ်သ့ဒီးတံးထုၣ်ဖျါထီၣ် ကွာ်လၢတံးသးကစွဲကစွဲ (Mantei, 2012; Stephenson et al.,
2013), ပုာ်လၢပသံ ကွာ်အိၣ် လၢမံးလဲးကဝီပုာ်တဖၣ်တဖၣ်ဖျါဝဲနီၣ်တကဘၣ်ဘၣ်ဃးဒီးတံးထါတံးအတံးဟံးတံးဂဲမုာ်တံးအိၣ်မုာ်ဆိၣ်ပုာ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်
လီၤပမ့ၢ်ကွာ်ကွာ်စိစုာ်စိစုာ်ဝဲဘၣ်ယိာ်ဝဲလၢ လၢလၢတံးဆဲးတံးလဲကလီၤမုာ်အဝဲအံးမုာ်တံးကတံးပုာ်ပုာ်ကွာ်ကညီလၢ လၢတံးဆဲး တံးလဲတခါန့ၣ်လီၤ

တံးဟံးတံးဂဲတံးဖဲသကိးမာ်သကိးလၢတံးသးတဖျါဃးဒီးပုာ်လၢပသံကွာ်အိၣ်လၢ နီၣ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်, တံးထါတံးမုာ်တံးဟ့ၣ်လီၤကွာ်ဆုၣ်တစီၤနီၣ်ထီၣ်
ဖိဆုၣ်ပုာ်အသိး, *ယသးခဲဖဲယဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၣ်ဘၣ်တံးသ့လၢအိၣ်ယဆုၣ်ပုာ်ကအအိၣ်န့ၣ်လီၤ အိၣ်, သးစံးဖဲ အံးဆဲးတံးတသ့မ့ၢ်တဖၣ်ထါတံးမုာ်တသ့ဘၣ်ဆုၣ်ယသိၣ်
လီၤအဝဲသ့ၣ်သ့န့ၣ်လီၤ လၢ နီၣ် ထီၣ်ဖိအဂီၢ်တံးထါတံးဟံးဖျါထီၣ်တံးပုာ်ပုာ်ကွာ်ကညီလၢလၢထုသန့လၢလၢတံးခါးဟံးဖျါထီၣ်စုာ်ကိးအနီၣ်ကစုာ်ဝဲအတံးထံာ်, ဟံးဖျါဝဲဆုၣ်
အံးတံးထါတံးမုာ်တံးလုာ်လဲမာ်ထွဲတံးအိၣ်မုာ် ဆိၣ်ပုာ်လၢနီၣ်ဖိပိာ်မုာ်သးစံးတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ

၃.၄ န့ၣ်ဆါတံးခိၣ်ဖျါန့ၣ်ဒီးတံးအိၣ်မုာ်ဆိၣ်ပုာ်အပူၤ

တံးဂီၢ်အံးဟံးဖျါဝဲကစါလၢကီၢ်သၢဘၣ်တဘၣ်န့ၣ်လီၤ အဝဲအံးမုာ်ကစါလၢကီၢ်သၢ ဘၣ်တဘၣ်လၢပုာ်ကညီထီၣ်ဝဲ, ယမ့ၢ်လဲတုာ်ဖဲန့ၣ်ယကလဲထီၣ်
အိၣ်တဘၣ်န့ၣ်လီၤ ဒီးအဝဲအံး မုာ်အမဲရကုာ်ကဘၣ်ပုာ်လီၤ အဝဲဆုၣ်ထီၣ်ဆုၣ်လီၤပုာ်လဲတံးဖိတဖၣ်လီၤ အကတခါမုာ်ထံကျိတဘၣ်ပုာ်တကလီၤ
ယဟးတခွဲအိၣ်ညာ်မုာ်လၢယနီၣ်ဆဲးလဲလဲလဲလဲလဲလဲလဲလဲ, ယတခွဲညာ်မုာ်ဘၣ်ဆုၣ်ဘၣ်ကျိး(မံးလဲး ကဝီပုာ်)ညာ်လၢထံကျိပုာ်တအိၣ်ဘၣ်. ယမ့ၢ်တုာ်ဘၣ်
လၢကီၢ်သၢ ဘၣ်တဘၣ်ယကလဲတခွဲအိၣ်ညာ်ထီၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ ကီၢ်သၢ ဘၣ်တဘၣ်လၢပုာ်ဒီးန့ၣ်ဆါတံးထုးတံးတံးန့ၣ်လီၤ တံးအိၣ်သးမုာ်ခုာ်ပထီၣ်သၢ တြီၤ
ဒီးဖဲအံး တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ (ကွဲး, လၢမံးလဲး ကဝီပုာ်)

တၢ်ဂီၤ၅ 'သးလိတၢ်သဘျုး' -ဘၣ်တၢ်တၢ်အိၤလၢကွဲၤ, မဲၢ်လးကဝီၤ

လၢ ကွဲၤ အဂီၢ်၊ အိၣ်ဖျါဝဲၣ်သး တၢ်အိၣ်မူဂ့ၤ လၢ တၢ်အိၣ်မူ ဂုၢ်ပုၤဖျးသး အလီၢ်ခံ န့ၣ် တၢ်ဟူးတၢ်ဂီၤး တၢ်လဲၤခိဖျိ တဖၣ် ဘၣ်ထွဲဘျးစဲ အဒါး န့ၣ်ဆၢၣ် လၢ အဟ့ၣ်အိၤ တၢ်သး ခု၊ တၢ်လၢတၢ်ပွဲၤ သ့ န့ၣ်လီၤ။ ကီၢ် အမဲၤဂၤကၤ ကဘီယုၤတဘျုးအံၤ ဟံၤဖျါ အတၢ် မိၣ်န့ၢ် သးလိ လၢ ကလဲၤတုၤဘၣ်ဆူ ကီၢ်အမဲၤဂၤကၤ ဝဲၣ်ကအိၣ်မူ ဘၣ်လၢ တၢ်သဘျုး အပူၤ န့ၣ်လီၤ။ တက့ၢ်းဘၣ်၊ တၢ်ဆဲးတခွဲညၣ် န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်အက့ၢ်တမံၤ လၢ အဂီၢ် လၢ အ့ၤ သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်က့ၤ ဖဲလၢ အမ့ၢ်ဖိသၣ် စိၤဆၢကတီၢ် န့ၣ်လီၤ။ ဘၣ်ဆၢၣ် ညၣ်တအိၣ်အါ လၢ ဘဲက့ၢ်း ထံက့ၢ်ဖိ အပူၤ န့ၣ် ဖျါ အဝဲ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၤဝဲၣ်း န့ၣ်ဆၢၣ် တၢ်ဆိတလဲ အတၢ် တၢ်တၢ် တနီၣ်ဘၣ် တနီၣ် ကွၢ်ကွၢ် န့ၣ်လီၤ။ လီၤဆိၣ် တၢ် အတၢ်မ့ၢ်လၢတမံၤ လၢ ကတ ခွဲညၣ် န့ၣ် အဝဲန့ၣ်စဲသဲ လၢ ထံကီၢ်တဖၣ် အတၢ်အိၣ်ယၢလၢ န့ၣ်ဆၢၣ်၊ မ့ၢ်ခုၣ်န့ၢ်န့ၢ်ဖဲ အံၤ န့ၣ် ကဟ့ၣ်အိၤ တၢ်အိၣ်မူ အကံၢ်အစိ ဂ့ၤ န့ၣ် အဝဲ ထီၣ်သကြီၤ အလီၢ်တ အိၣ်ဘၣ် န့ၣ်လီၤ။ ခုခါ တၢ်အိၣ်သး စိၤအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် အဖိခိၣ် ကွၢ်းန့ၢ်တၢ်ဆဲး ကျိး၊ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ လၢ ပုၤလဲၤတုၤ အိၣ်ဆိး လဲ လၢ ကီၢ်သၢဘျုးတဘျုး တဖၣ် အအိၣ် ခိဖျိ မၤလဲၤထီၣ် တၢ်ရဲလိာ်အဆၢ လၢ လီၤယဲာ်ပုၤ တကၤ န့ၣ်လီၤ။ အဝဲ မၤလဲၤထီၣ် အတၢ် မဲၢ်မိၤ တက့ၢ်ဖိ ဖဲ အအိၣ်လၢကဝီၤ အပူၤန့ၣ်လဲၣ် လၢ ခါဆူညါ အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ။

မ့ၢ်ပဲာ်ထံနီၤဖးကွၢ်တၢ်အိၣ်မူလဲၤကဝီၤပုၤန့ၣ်အလီၢ်အိၣ်သပုၤကတၢ်လၢတၢ်အိၣ်မူ အတၢ် လိာ်ဘၣ် စးထီၣ် လၢ ထံ နီၤ။ တၢ်ဟးလီၢ် တၢ်ကဆွဲကဆွဲ တဖၣ် တုၤဆူ တၢ်အိၣ်မူသးသးလၢန့ၣ်ဆၢၣ် တၢ်ဘၣ်ထွဲ လၢ ပက အိၣ်မူ လၢပူၤး တၢ်သ့ၣ်မဲၤသးမ့ၢ် လၢ သနၢ်ကိးသနၢ်န့ၢ် န့ၣ်လီၤ။ တၢ် နၢ်ပာ် သ့ၣ်ဝဲၣ် ဖျိဖျိဖျါဖျါ လၢ တၢ်ဆိၣ်ထွဲ မၤစၢၤ ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတကၤ အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် အိၣ်ဝဲၣ်သး အကံၢ်အစိ တလၢတပွဲၤ လၢကဝီၤ အတၢ်အိၣ်သး အဖိခိၣ် န့ၣ်လီၤ။ ထီၣ်သကြီၤကွၢ်း နီၣ်ဖိ ကဝီၤ န့ၣ် တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ တၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါ။ လီၤမ့ၢ်အူၤး တၢ်လိာ်အဂုၤအဂၤ တဖၣ် အိၣ်လၢပွဲၤ လၢ မဲၢ်လးကဝီၤ လီၤ။ ဘၣ်ဆၢၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၤဝဲၣ်း ထံခိၤနီၤဖး အတၢ်လၢလၢလီၢ်လီၢ် လၢ တၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂီၤး တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ။

လၢ အပူၤကွံာ်န့ၣ် ထံကျိတဖၣ် ယူၤလီၤဝဲ မုာ်ခုၣ် ဘၣ်ဆၣ် အခဲအံၤ ဆဲးလီၤစ့ၤလီၤ ခိဖျါ ပှၤနီၣ်ဂံၢ်အါထီၣ်နီၣ်: သ့ၣ်တၢ်ဖျါတၢ် အါထီၣ် လၢ ပှၤတၢ်အပူၤ အယံၤ လီၤ။ တၢ်အံၤ မ့ၢ် န့ၣ်ဆၣ် အတၢ်လီၤမၢ် လၢ သးစၢ်တဖၣ် အဂီၢ်သး ကျါ သးအိၣ် ဆဲးတခွဲ ဘၣ်ဆၣ် တန့ၢ် တခွဲညၣ် လၢဘၣ် အသး န့ၣ်လီၤ ထံကျိထံကျိ အတၢ် လီၤသး အံၤ ပာ်ဖျါ ဝဲ တၢ်မၤဘၢ ယၢ် ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၣ်အတၢ်အိၣ်တၢ်ယၢ်: ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတဖၣ် အတၢ်လီၤ ခိဖျါ အတၢ် ဘၣ်ထွဲ လီၤ။ ကဝီၤ ပှၤဘၣ်မူဘၣ်တဖၣ် စ့ၢ်ကိး အုၣ်အသးလၢ -

ပှၤနီၣ်ဂံၢ် အတၢ်ပဲအါထီၣ်နီၣ်: တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါလၢ ထံကျိန့ၣ် တဖၣ် အါထီၣ် န့ၣ် မၤလီၤစ့ၤကွံာ် ထံဇၢ်နီၣ် န့ၣ်လီၤ. သး ထံ ကန့ၢ်အါထီၣ် အဂီၢ် ပဂုၢ်ကျဲးစး ယုကျဲး သး ကြိပာ် တၢ်လီၤတနီၤ: န့ၣ်န့ၢ်ထံကမူၤ လီၤ. လဲၣ်ဂ့ၤ လဲၣ်ဂ့ၤ ဝဲ တၢ်ကိၢ်ခါ အဆၢကတီၢ် ပကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ် ဘၣ်: ထံကနီၣ်ဂံၢ် ခိဖျါ ပှၤနီၣ်ဂံၢ် အါထီၣ်နီၣ်: သ့ၣ်ထံအါထီၣ် အယံၤ စ့ၢ်ကိးလီၤ.

လီၤဆိလိာ်သး: နီၣ်ဖီကဝီၤ န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲ ထံကျိ ပဲယူၤလီၤ လၢ ကဝီၤ အသးကံၢ်ပူၤ: ပှၤနီၣ်ဂံၢ်စ့ၤ သ့ၣ် တၢ်ဖျါတၢ် လၢ ကျိးဖိတဖၣ် စ့ၢ်: ထံ န့ၣ် လၢလီာ် ဝဲပဲ လီၤ. ထံ ကျိ ယူၤဝဲ ဂ့ၤဂ့ၤ လၢ နီၣ်ဖီကဝီၤ ပူၤ န့ၣ် မ့ၢ်လၢ တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါလၢ ထံကျိကပၤ စ့ၤ လီၤဝဲ အယံၤ န့ၣ်လီၤ။ နီၣ်ဖီကဝီၤ ပှၤဘၣ်မူဘၣ်တဖၣ် စံးဝဲ အသး အဝဲသ့ၣ် ကဝီၤ ဝဲ န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤ -

ပ တကျိသ့ၣ်ကျိတဖၣ် လၢ ထံကျိကပၤ တဖၣ် ဘၣ်။ ပတုထီၣ် တၢ်ပာ်ဖျါထံအါထီၣ် ဆဲးဆဲးဖိ တဖၣ် လၢ ကဝီၤ ကိးဘၣ်: အပူၤ လၢ ပကန့ၢ်ဘၣ် ထံ လၢလၢ လီၣ်လီၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ ပပာ်ပနီၣ် န့ၢ် တၢ်လီၤလၢ ပကြိယာ်ဝဲ လၢ တၢ်တဟ့ၣ် ဆဲးတခွဲဘၣ် အလီၢ် အိၣ် အသး ကမူၢ် ဆဲးတခွဲသ့ အလီၢ် အိၣ် စ့ၢ်ကိးလီၤ.

တဲအါထီၣ်စ့ၢ်ကိး လၢ အဝဲသ့ၣ် မၤသကိးတၢ်: ကျိတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဘၣ်ဖဲန့ၣ် တဖၣ် လၢ ကကတီၤ ထံ။ ကတီၤ ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၣ် န့ၣ်လီၤ. ပ ကရၢကရိန့ၢ် အဝဲသ့ၣ် လၢ ကမၤကဆဲး ကဆိၣ် ထံကျိထံကျိ: ပာ်ပနီၣ်န့ၣ်ဇၢ်အါ အလီၢ် ကိးန့ၣ်လီၤ. နီၣ်ဖီကဝီၤ ကမံး တံာ်တဖၣ် ဂုၢ်ကျဲးစးဝဲ လၢ တၢ်ကတီၤ ထံဇၢ်နီၣ် မ့ၢ် တၢ်ကဲဘျးလၢ တၢ်အိၣ်ဆၣ် အိၣ် ချိး န့ၣ်ဆၢၣ် အတၢ်အိၣ်ယၢ် ထီၣ် အဖိခိၣ် န့ၣ်လီၤ။ ခိဖျါ တၢ်မၤအါ ထီၣ် တၢ်ကတီၤ န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤ အယံၤ မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ပာ်ပာ်ပာ်ဂီၢ်လၢတၢ်အိၣ် မုာ်ဆိးပၤအဂီၢ်လီၤ.

Gagnon's (2019; 2020; 2021) အပူၤ: တဲဖျါဝဲ လီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢ တၢ်အိၣ်မုာ် ဆိးပၤ န့ၣ်သး ထီၣ်အသး လၢ တၢ်ကတီၤ န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤ လၢ ပှၤဟီၣ် ခိၣ်ဖိ အတၢ် အိၣ်တၢ်အိၣ်. တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျါ မ့ၢ် တၢ် အကျိၣ် ကတၢ် လၢ ပှၤတၢ်အဂီၢ် လီၤလီၤန့ၣ် လီၤ. သး ကညီဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဖိ တဖၣ် အတၢ်အိၣ်မူ အိၣ်မုာ်ဆိးပၤ လၢ တၢ်သ့ၣ် တၢ်ဖျါ: မိာ်လုာ်ပာ်လုာ် အသး န့ၣ် ကဲဘျးဝဲ လၢ ထံဇၢ်နီၣ်: ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၣ် လၢ အအိၣ်စံာ် အိၣ်ကျဲး အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သး လၢ ကဝီၤ ခံဘၣ် အံၤ မ့ၢ် တၢ်တၢ်တၢ် တမံၤ လၢ တၢ်ပၤဆၢ ရဲၣ်ကျဲး ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၣ် လၢ အဘၣ်ဘျးဆၢ တၢ်အိၣ်ထီၣ် ပှၤတၢ် အတၢ် အိၣ်မုာ်ဆိးပၤ ဂ့ၤဂ့ၤ ဘၣ်ဘၣ် န့ၣ်လီၤ. နီၣ်ဖီကဝီၤ ကမံးတံာ် တဖၣ် အတၢ် ပၤဆၢရဲၣ် ကျဲး န့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤ လၢ အဘၣ်ဘျးဆၢ ကမူၢ် အတၢ်အိၣ်မုာ်ဆိးပၤ န့ၣ် မ့ၢ် တၢ်အိၣ် အတံာ် အဂ့ၤ တခါလၢ တၢ်ကတီၤသကိး ခိၣ်ယၢၤန့ၣ်ဆၣ် ယုၤစီး ကမူၢ်အတၢ် အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤ န့ၣ်လီၤ.

၃.၅ လၢ တၢ်ဘျးတၢ်ဘါ သနၢ် - တၢ်မၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆိး ဂၢ်ကျဲးလၢ တၢ်လၢအဂ့ၤ: အိၣ်ဆိးသကိးလၢတၢ်ယုၤတၢ်ဖိးအပူၤ

တၢ်ဘျးတၢ်ဘါ အိၣ်ဝဲၣ် လၢ သနၢ်အကျိၣ် တခါ လၢ ကိးမုာ်န့ၣ် အတၢ် အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤ လၢ မိာ်လုာ်: နီၣ်ဖီကဝီၤ န့ၣ်လီၤ. ကဝီၤ တဘျးစ့ၣ်စ့ၣ် အိၣ်: တၢ်ဘျး တၢ်ဘါ အတၢ်မၤစၢၤ ကမူၢ်တဖၣ် လၢ တၢ်မၤစၢၤ တၢ်သးဘၣ်တံာ်တၢ်. တၢ်သးဘၣ်: တၢ်ဘၣ်တၢ်သးကပၤ: တၢ်အိၣ်သယုာ် တဖၣ် န့ၣ်လီၤ. ကမူၢ်လၢ ကဝီၤတဖၣ် အံၤ အပူၤ န့ၣ် ဘျးတၢ်ဘါဝဲၣ် တၢ်ဘါ ၃ ကလုာ်အမုာ် - ခရဲၣ်ဖိ, ဘုး, အံးစလုာ် တဖၣ် န့ၣ်လီၤ။ မိာ်လုာ်ပာ်လုာ် အတၢ်ဘျးတၢ်ဘါ အိၣ်ဝဲ စ့ၤကန့ၣ် ပ ထံၣ်န့ၢ်အိၣ် သ့ လၢ တၢ်ကိၢ်စု အမုး (တၢ်ဂီၤ - ၆) အသး န့ၣ်လီၤ။ ဝဲ နီၣ်ဖီကဝီၤအိၣ်ဝဲ: သရိၣ် ၉ ဖျါ, ဖျါ ၆ ဖျါ, ဘလံး ၂ ဖျါ အဆၢကတီၢ်န့ၣ် မိာ်လုးကဝီၤ တခါ သရိၣ် အိၣ် ၄၃ ဖျါ, ဖျါ အိၣ် ၇ ဖျါ, ဘလံး အိၣ် ၄ ဖျါ ညါ န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျးတၢ်ဘါ တဖၣ် ဟ့ၣ်သ ဆၣ်ထီၣ် ကမူၢ် အတၢ်အိၣ်မုာ်ဆိးပၤ လၢ သးကလၢ တကပၤ: ပှၤဂ့ၢ်ဝဲ အတၢ် သ့ၣ် ညါန့ၢ်ပာ် လၢ ပှၤတၢ် အတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ် အဂီၢ် လၢ ကျဲးအါဘိ န့ၣ်လီၤ။ ကျိတနီၤ စ့ၢ်ကိး ခိဖျါ အိၣ်: န့ၢ် တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ လၢ တၢ်ဘျး တၢ်ဘါ ကရၢကရၢ တဖၣ် အသး ကမူၢ်အဂီၢ် ကဲဘျး ကဲဖျိၣ်. တီၤ တဖၣ် လၢ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့: တၢ်ကူၣ် တၢ်န့ၢ် အဘၢၣ်စၢၤ န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကဲထီၣ် တၢ်တၢ်တၢ် လၢ တၢ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲးကဝီၤတဖၣ် ခိဖျါ ကမူၢ်တဖၣ် အိၣ်ဆိး လၢ ကဝီၤ အပူၤ အန့ၣ်ယံာ် အလါအိၣ်: ဆိးကျါဝဲၣ် ကသံၣ်မူၤ ကသံၣ် ဝဲတဖၣ်: ဘၣ်ဘၣ်ထံးဝဲ ဆူ တၢ်ဘျးလီၤရဲၣ် ပာ်ပာ်တၢ်ဂုၢ်ကိၢ် လၢ တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး: သ့ၣ်စၢ်သး ဘၣ်ကရၢကရၢ လၢ အသကးပာ်အါသး: တၢ်မၤ သံလီၤက့ၤ သး န့ၣ်လီၤ (Bangkok Post, 2017; Naing, 2017). ဘၣ်ဆၣ် ပတၢ်သးသံကျိ: တၢ်ဘျးတၢ်ဘါ အတၢ်ကဲဘျး အဖိခိၣ် န့ၣ် ဟ့ၣ်ဝဲ

ကမျာ်တဖၣ် လၢ တၢ်သ့ၣ်ခုသးခါး: တၢ်ဂ့ၢ်လိာ် ဆဲးကျိး အဂီၢ် ထဲလဲၣ် န့ၣ်လီၤ. စ့ဘၢၣ်တူ စံးဝဲ ယတၢ်ဟံးဃုာ်ဟံးဂီၢ် လၢ သရီၣ်: ပှၤတတၢ ပှၤ အယိ ကဲထီၣ် တၢ်မၤစၢၤ လၢ တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤဟံးလီၤ ယခါဆူညါ အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ။ နီၢ်ထီၣ်: နီၢ်အုအု လၢ နီၣ်ဖီၣ်: မံၤလဲး:ကဝီၤ တဖၣ် စံးဝဲလၢ တၢ်ဟံးဃုာ်ဟံးဂီၢ်လၢ သရီၣ်: န့ၣ်ဟူဘၢ တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ တဖၣ် န့ၣ် မၤစၢၤလီၤ ပ သး အတၢ်တူၢ်ဘၢၣ်ခိၣ် ဘၢၣ် လၢ တၢ်အိၣ်ထဲတကၤစၢၤ သယုာ်သညါ န့ၣ်လီၤ။ ပှၤဘူး: ဖိ တနီၤ စံးစ့ၢ်ကိး လၢ အဝဲသ့ၣ် တူၢ်ဘၢၣ်ခိၣ်န့ၣ် အသိး ဖဲ အန့ၣ်ဟူဘၢၣ် သိခါ ဟီတရီၣ်: ဟံးဃုာ်ဝံၣ်လၢ ဖှၣ် အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ တဖၣ် အခါ န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ဂီၤၤၤ တၢ်ကံၢ်ဖု အမူး လၢ သီခါဖှၣ်၊ မဲၤလဲး:ကဝီၤ

(ySR'dw>f*DR = pDRtJ.fwrSHR)

တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါ ကရူၢ်ကရၢ တဖၣ် မ့ၢ်စ့ၢ်ကိး တၢ်ကရၢကရီ လၢ အကဲဘူးကဲဖှိၣ် လၢ တၢ်ပၤဆှၢရဲၣ်ကျဲၤ ကမျာ် လၢ ကူၣ်သ့သန့ၣ်၊ ဘူၣ်ဘါသန့ၣ် န့ၣ်လီၤ (Oh and van der Stouwe, 2008). အဝဲသ့ၣ် မၤစၢၤ ဝဲ လၢ တၢ်ရၤလီၤစၢၤ တၢ်ကစီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ တဖၣ်:အမ့ၢ် - ဒိဝုး-၁၉ အတၢ်အိၣ်သး၊ တၢ်လဲးဆူ ကီၢ် သၢဘၣ်တဘၣ် (မ့တမ့ၢ်) တၢ်က့ၤ က့ၤဆူဆူ သ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ။ လီၤဆီၣ်တၢ် အဝဲသ့ၣ် မၤစၢၤ ဆီၣ်ထွဲဝဲ သ့ၣ်စၢ်သး ဘီၣ်တဖၣ် လၢ တၢ်မုာ်တၢ်ခူၣ်: တၢ်ဃုတၢ်ဖိး အဂ့ၢ်ဝီ န့ၣ်လီၤ။ မံၤလဲး:ကဝီၤ ခၢၣ်စး တကၤ တဲဖျါဝဲ လၢ ပဟံးဂီၢ်ဟံးဘါဝဲ တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါ ခိၣ်န့ၢ် တဖၣ် လၢ တၢ်မၤအါထီၣ် တၢ်မုာ်တၢ်ခူၣ် လၢ ပှၤခရံၣ်ဖိ၊ ပှၤဘူး:ဖီၣ်: ပှၤမုာ်ဆလ့ၣ်ဖိ တဖၣ် အဘၢၣ်စၢၤ: မၤစၢၤ လီၤ တၢ်သဘံၣ် သဘူၣ် လၢ စ့ၢ်န့ၣ် အတီၢ်ပူၤ န့ၣ်လီၤ။

ပထံာ်လၢ တၢ်မၤဘၣ်လိာ်ဖျိး တဖၣ်အံၤ ကဲဘျးကဲဖျိာ်လၢ တၢ်ဘျုးတၢ်ဘျိ တၢ်သးလိာ် သးဘၣ် အဘၣ် စၢၤ တၢ်အိၣ်ဃုအိၣ်ဖိးလိာ်သး အံၤ အက့ၢ်တၢ် လၢ ပှၤတၢ် တၢ်အိၣ်မုာ် ဆိးဟၤ အဂီၢ်လီၤ တၢ်ဘျုးတၢ်ဘျိ သးန့ၣ်တဖၣ် န့ၣ် တဖၣ်ထဲလၢ အကဲဘျးလၢ သးက လၢ အတၢ်အိၣ်မုာ်ဆိးဟၤစၢၤဘၣ် ကဲဘျးဃုာ်ဝဲ လၢ တၢ်ရုၤလိာ်ဘၣ်ထဲ လၢ ပှၤတၢ် အ ဂီၢ်စ့ၢ်ကိး လီၤ။ အါန့ၣ်အန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်အိၣ်ထီၣ်န့ၣ် ခိၣ်ဃၢၤလၢ အဖိးမိး ကျၢၢ်ဘၢဝဲ ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိ အတၢ်မိၣ်န့ၣ်သးလီၤ။ သ့ၣ်ဂ့ၢ်သးကျိၤ အတၢ်ဆိၣ်ထဲၤ ပှၤတၢ် အတၢ်ဃုဖိး၊ တၢ်ဘိးဘၣ် ရၤလီၤ တၢ်ကစီၣ်န့ၣ် ပှၤကမုာ် အတၢ်အိၣ်စံာ်အိၣ်ကျၢၤ န့ၣ်လီၤ။

ပတၢ်ထံာ်န့ၣ် အံၤ လီၤကံာ်သိး ဘိၣ်တၢ် အတၢ်ထံာ် လၢ ကၢ်န့ၣ်ကဝိၤ အပူၤ တၢ်ဘျုး တၢ်ဘျိ ကရူၢ်ကရၢ တဖၣ် မ့ၢ် တၢ် အက့ၢ်တၢ် တၢ်မၤစၢၤ ကမုာ်တဖၣ် အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ။ (Boateng, 2010: 395). အဝဲ ဟ်ဖျါဝဲ အျါတက့ၢ် လၢ တၢ်ဘျုးတၢ်ဘျိ ကရူၢ် ကရၢ တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်အက့ၢ်တၢ် အဂ့ၢ်န့ၣ် ခၢၣ်စးတဖၣ်လၢ အဟ်ဃုာ်ဟ်ဂီၢ် လၢ တၢ်တဲသ ကိး အိၣ်ဖျိာ် သကိး လၢ ပှၤတၢ် အဂီၢ် အဆၢကတီၢ်လီၤ။

ဘၣ်ဆၢၣ်န့ၣ် တၢ်ဘျုးတၢ်ဘျိ ကရူၢ်ကရၢတဖၣ် တဖၣ်ကဝိၤ တၢ်ဟၤတၢ်ဆၢၣ် အက့ၢ်အခိ တဖၣ် လၢ မဲးလးန့ၣ် နိၣ်ဖိကဝိၤ န့ၣ်ဘၣ်။ အါတက့ၢ်လၢ တၢ်ဆိၣ် ထဲမၤစၢၤ ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိ တဖၣ် အဂ့ၢ်အဝိ န့ၣ် တံး သးန့ၣ် အသးလၢ တၢ်ဘျုးတၢ်ဘျိ သးန့ၣ်ဘၣ်န့ၣ် ဘျါလီၤဂ့ၢ်ဝဲ လီၤဆိၣ် တကီၢ်ခါ တၢ်တၢ်တဖၣ် လၢ ကမုာ် တဖၣ် ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲ အဖိခိၣ် လီၤ။

ပသမၤ အလီၢ်တအိၣ်ဘၣ် လၢ တၢ်ဆိၣ်ထဲမၤစၢၤ ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတဖၣ် အဂ့ၢ်အဝိ န့ၣ် တၢ်ဘျုး တၢ်ဘျိဂီၢ်ဝဲ အတၢ်မၤကျး တဖၣ် အံၤ မ့ၢ်တၢ်ဟ်ဃုာ်ဟ်ဂီၢ် တမံၤ လၢ အကကဲထီၣ် တၢ် အိၣ်စံာ်အိၣ်ကျၢၤ လၢကဝိၤ အတၢ်အိၣ်သး တဖၣ် အဖိခိၣ် န့ၣ်လီၤ။ (Mim, 2020). ပသ့ၣ်ညါဘၣ်လဲလၢ တၢ်ဂီၢ်ဂီၢ်ထံး ဘၣ်ဆၢၣ် တၢ်ဘျုး တၢ်ဘျိ ကရူၢ်ကရၢ တဖၣ် လုာ်ဘၣ်န့ၣ် လၢ တၢ်ဆိၣ်ထဲမၤစၢၤ ကရူၢ်ကရၢတဖၣ် လၢကဝိၤ ခံဘၣ် အံၤ အပူၤ န့ၣ်ဘၣ်။ ခိဖျါ သ့ၣ်စၢ်သးဘိၣ် လၢကဝိၤတဖၣ် အံၤ ဟ်ကဲဝဲ တၢ်ဘျုးတၢ်ဘျိ ကရူၢ်ကရၢ တဖၣ် အတၢ် ကဲဘျးလၢ ပှၤတၢ် အတၢ်အိၣ်စံာ်အိၣ်ကျၢၤ အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ။

၄.၃ တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒီးတၢ်ပတံထီၣ်ကျါကျဲလၢဘၣ်ဃးဒီးပှၤကမျၢၢ် ဘၣ်သၢၢ်ဝဲတၢ်သၢၣ် ဝဲလီၤဒီးတၢ်မၤစၢၤတဖၣ်

လၢ မၤလးဒီး နီၣ်ဖိကဝီၤအပူၤ , တၢ်ဆိလီၤဟံလီၤ ဝဲ တၢ်ဟံဖျါဆၢ တၢ်ထံၣ် အတၢ်လၢတဖၣ် လၢ ကဆၢ ထီၣ်ကဝီၤတဖၣ် အတၢ်ဟံသး လံာ်ပရၢ ဆူ န့ၣ်အိၣ်စံၣ်ကဝီၤကမံးတံာ် အအိၣ်န့ၣ်လီၤကဝီၤ ကမံး တံာ် တခါ ကတူၢ်လိာ်ကွၢ်သမံသမံးဝဲ တၢ်ပရၢတဖၣ်ဒီး လီၤဆူ ကမျၢၢ်ကျါဒီး သမံသမံး လီၤတံာ် ကိး ဃုာ်ဒီး တၢ်ကဘျါရဲၤလီၤ အဂီၢ် ဆူထီၣ်ဟံဖျါ ဆူ ကရၢဘၣ်ထွဲသ့ၣ်တဖၣ် အအိၣ်န့ၣ်လီၤ ဘၣ်ဆၢၣ် ပှၤလၢ အတၢ် ဟံဃုာ်ဟံဂီၢ် လၢ ပတၢ်ရဲၣ်ကျဲအံၤ တဖၣ် တသ့ၣ်ညါ တၢ်ဂ့ၢ်ထံး အံၤဘၣ်. အါန့ၢ်အန့ၢ်တၢ်ဘၣ်ထွဲ တဲာ်ကွၢ် ဖုး လၢ တၢ်ကရၢကရီၤ တၢ်သ့ၣ်ဝဲသ့ၣ်စ့ၤ အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ တၢ်ကွၢ်ထွဲမၤစၢၤ ပှၤဟီၣ် ခိၣ်ဖိဂ့ၢ်ဝဲ အပှၤမၤတၢ် ဖိ လၢ ဝဲဟံဖျါကရၢ အပူၤ တၢ်က တဲဖျါထီၣ်ဝဲ တဘျီ လၢ အဝဲသ့ၣ် တၢ်ယိထံ သ့ၣ်ညါ လၢ ကမျၢၢ်တဖၣ် အအိၣ်အခါ ကမျၢၢ်တဖၣ် သ့ၣ်ဝဲသ့ၣ်စ့ၤဒီး တၢ်အိၣ်တကူတလၢ ဘၣ် အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ ဘၣ်ဆၢၣ် ထံၣ်ဘၣ်စံၣ် အပှၤမၤတၢ်ဖိ လၢ အဘၢၣ်ထွဲဒီး တၢ်မၤစၢၤပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိဂ့ၢ်ဝဲ တၢ်က ပှၤပျါဝဲ လၢ အဝဲသ့ၣ် ဟ့ၣ်နီၤလီၤ တၢ်အိၣ် ဆူကဝီၤတဖၣ် အအိၣ် တုၤလီၤတီၤလီၤ ဃုာ်ဒီး တၢ်သမံသမံးကွၢ် အစၢ တဖၣ် အိၣ်စ့ၢ်ကိး န့ၣ်လီၤ

ပဟံသ့ၣ်ဟံသး ဘၣ်လၢ တၢ်ဘၣ်ယိၣ် ၂ မံၤ လီၤ တၢ် တမံၤ မ့ၢ် ကရူၢ်ကရၢ တၢ်ဘျးစဲ တဲာ် ဝဲၣ်လၢ တၢ်ဖံး တၢ်မၤအမ့ၢ် တၢ်ကွၢ်ဂ့ၢ်ကွၢ် , တၢ်ပှၤ တၢ်ဆၢတဲာ်ဒီး တၢ်ဟံဖျါ လၢ တၢ်သ့ၣ်ဝဲသ့ၣ်စ့ၤ လၢကဝီၤ တၢ်ဂ့ၢ်ကိ အဖိခိၣ် န့ၣ်လီၤ ခံမံၤတမံၤ မ့ၢ် တၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤ အကွၢ်အဂီၢ်အိၣ်ပျါဒီး တၢ်ဂ့ၢ်ကိ တဖၣ် လီၤ တကမၤ န့ၣ် အကဲၤဘဲ (၁၉၉၈) သံၣ်အိၣ်ရဲၣ် အပူၤ ဟံဃုာ်ဝဲလၢ (တၢ်အိၣ်မူ ကလိကလီ)န့ၣ်ဒီးသန့ၤ အသး လၢ ပှၤဂ့ၢ်ဝဲ, ထံၣ်ဂီၢ်သး မ့တမ့ၢ် တၢ်ဟံပနီၣ်လၢ အခိပညိအိၣ် တဖၣ် တန့ၢ်ဘၣ် နိတမံၤ လၢ နီၣ်ခိၣ်ဝဲ အတၢ် ကဲထီၣ်သးဒီး တဘျီလၢလၢန့ၣ် ဘျးစဲဒီး တၢ်ဂီၢ်စီၢ်ဒီး တၢ်လဲၤကဟံကွၢ် လီၤ တၢ်လၢ အက့ၢ် ဝဲအံၤ န့ၣ် မ့ၢ် တၢ်အိၣ်မူ နီၣ်ခိ ထံၣ်ဂီၢ်သးဒီး ဘၣ်ခိးကွၢ် ပနီၣ်ခိ တၢ်ပၤဆူရဲၣ်ကျဲအမ့ၢ် ထံၣ်ခိးဒီး တၢ်အိၣ်တၢ်အိ ဃုာ်ဒီး ကယံၢ်တၢ်လၢ အလိၣ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ (Hill, 2022).

တၢ်ဆိကမိၣ်လၢ အကဲၤဘဲ စံးဝဲလၢ (တၢ်အိၣ်မူ ကလိကလီ) န့ၣ် လုာ်ဘၢဝဲ တၢ်စံးတၢ်ကတီၤ လၢအမ့ၢ် တၢ်ဃု ထံၣ်သ့ၣ်ညါ ပှၤကဝီၤတဖၣ်ဒီး တၢ်ကွၢ်ထွဲမၤစၢၤပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိဂ့ၢ်ဝဲ ဘၣ်ဆၢၣ် ကွဲမုာ်ဝဲ ပတၢ်အိၣ်မူ အိၣ်ဂဲၤ အဂီၢ်အဝီ လၢ တၢ်နီၣ်ပၤအီၤ ကစူ န့ၣ်လီၤ လၢတၢ်န့ၣ်အယိ ပတၢ်အိၣ်မူအံၤ လီၤပလိၣ်ဒီး (တၢ် အိၣ်မူ န့ၣ် ကဘၣ်အိၣ်မူ လၢလၢပှၤပှၤလီၤ) လၢ (Fassin, 2010: 83) အတၢ်ထံၣ် အဖိခိၣ် န့ၣ်လီၤ

လၢတၢ်ကျၢၢ်တၢ်န့ၣ်, တၢ်ဂ့ၢ်တခါအံၤ န့ၣ် ဟံဃုာ်ဝဲ ပှၤဟံဃုာ်ဟံဂီၢ်တဖၣ် အတၢ်တီာ်ကူၣ်ကျဲၤ လၢ တၢ်ရဲၤ လိာ် ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤ န့ၣ် အက့ၢ်ဝဲ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ ဘၣ်ဆၢၣ် ပဟံဖျါ တၢ်ရဲၤလိာ်မုာ်လိာ် အံၤ အက့ၢ်ဝဲ လီၤန့ၣ် တသ့ဘၣ် ခိဖျိ ပဘၣ် ဟူးဂဲၤဖဲးမၤတၢ်တၢ်အိၣ်ယၢတခါ အသိး လၢ ကရူၢ်ကရၢတဖၣ် အတၢ်ဆိၣ်ထွဲဒီး တၢ်လုာ် အိၣ်သးသမူ ဝဲလၢ ပဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီး တၢ်အိၣ်တၢ်ယၢ ကၢၣ်မး အဆၢ ကတီၢ် န့ၣ်လီၤန့ၣ်အသိး တၢ်ဆိတလဲလၢ တၢ်နီၣ်ဟ့ၣ်လီၤ တၢ်အိၣ်ဒီး ပှၤဘၣ်ကိဘၣ်ခဲ တၢ် အတၢ်အိၣ် ဆၢထၢၣ် အဖိခိၣ် န့ၣ်ပျါဝဲ တၢ်မၤစၢၤလီၤ စ့ဆိၣ်ထွဲ အတၢ်ဘၣ်ဘျးန့ၣ်လီၤဒီးသန့ၤ အဝဲသ့ၣ် အတၢ်လိၣ် ဘၣ်န့ၣ် ပှၤပျါထီၣ် ထံၣ်ဘၣ်စံၣ် အတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ ဟံၣ်န့ၣ်ထီၣ် တဖၣ်. အတီၤပတီၢ်ဝဲ အသိး လၢ စိၤ အတၢ်ဆိတလဲ အဖိခိၣ် န့ၣ်လီၤ အါန့ၢ်အန့ၢ် လီၤကဝီၤတဖၣ် အတၢ်သ့ၣ်ဝဲသ့ၣ်စ့ၤ အတၢ်လဲၤခိဖျိဒီး တၢ်ကွၢ်ထွဲ မၤစၢၤပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိဂ့ၢ်ဝဲ ကရူၢ်ကရၢတဖၣ် အဘၢၣ်စၢၤ တဲာ်ကွၢ် အံၤန့ၣ်ဒီးအိၣ်ထီၣ် တၢ်သံကွၢ် လၢကဝီၤပူၤ လၢ တၢ်ပဲာ်ထံနီၤဖးဒီး တၢ်ဟံဖျါထီၣ် တၢ် တၢ်လဲၤတရံးအသး တဖၣ် န့ၣ်လီၤ

လၢခံကတၢ် တၢ်တၢ်တၢ် လၢ တၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤ တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်ထဲလၢ နီၣ်ခိ ကဲထီၣ်သ့ၣ်ထီၣ်အသး အဂီၢ်ဇၢ လၢကဝီၤအပူၤလဲၣ် တၢ်အိၣ်မုာ်အိၣ်ခူဒီး တၢ်လုာ် တၢ်တၢ်သ့ၣ်ခူသးခူ အသန့ၣ်လၢ တၢ်နီၣ်ပၤအီၤ ကစူ အဖိခိၣ်လီၤ သန့ၣ်အံၤ န့ၣ် တၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤ စံးတၢ်န့ၣ် တမ့ၢ်ထဲလၢ အိၣ်မူဘၣ်ဇၢ ဘၣ်ဒီး ပှၤဃုာ်ဝဲဒီး တၢ်သ့ၣ်ခူသးခူ လၢ တၢ်တူၢ်ခိၣ်ဟံသး လၢ တၢ်တၢ်တၢ် အကလုာ်ကလုာ်ဒီး အိၣ်မူ ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိ ဝဲၣ်နီၤ တၢ်က အလီၤပလိၣ်သိး ဖဲးစံးစ့ အတၢ်ဆိကမိၣ် န့ၣ်လီၤ

၅ တပ်ကွပ်ကဲရေးနှင့် မြန်မာ့တပ်မတော်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အခွင့်အရေး

တပ်ကွပ်ကဲရေးနှင့် မြန်မာ့တပ်မတော်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အခွင့်အရေးကို အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြရန်အတွက် အောက်ဖော်ပြပါအတိုင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

၅.၁ တပ်ကွပ်ကဲရေးနှင့် မြန်မာ့တပ်မတော်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အခွင့်အရေး

မြန်မာ့တပ်မတော်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အခွင့်အရေးကို အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြရန်အတွက် အောက်ဖော်ပြပါအတိုင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

Catharine Brun ဟု ဖော်ပြထားပြီး 'ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ရေးနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ အခွင့်အရေး' (Brun, 2015: 24) အပိုင်းတွင် အောက်ဖော်ပြပါအတိုင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

မြန်မာ့တပ်မတော်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အခွင့်အရေးကို အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြရန်အတွက် အောက်ဖော်ပြပါအတိုင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

တပ်ကွပ်ကဲရေးနှင့် မြန်မာ့တပ်မတော်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အခွင့်အရေးကို အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြရန်အတွက် အောက်ဖော်ပြပါအတိုင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

မြန်မာ့တပ်မတော်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အခွင့်အရေးကို အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြရန်အတွက် အောက်ဖော်ပြပါအတိုင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

မြန်မာ့တပ်မတော်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အခွင့်အရေးကို အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြရန်အတွက် အောက်ဖော်ပြပါအတိုင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

၆ တပ်ခွဲတပ်ယာ်အိတ်လၢတပ်လုင်အိတ်သးသမူတံး တပ်ဖဲတပ်မၤ

တပ်မၤလိအဆိုင်ဝဲအံပတ်ဖျက်ထိုင်ဝဲကဝိအါဘုတ်ဘုတ်သကူတံးတပ်နးတပ်ဖျိုင်တပ်ဆိုင်တံးမၤနၢလၢတပ်လဲဖဲလဲမၤတဖဲသးစးအပူဘုတ်သးစးတပ်မ့ၢ်တုၢ်အမ့ၢ်
တပ်တပတ်ပနီၣ်ပုၤထံဖိကိတ်ဖိတကအသးဘုၣ်ပမ့ၢ်ပုၤလၢအထံအကိတ်တအိတ်တဖဲသးစးလၢတပ်အိတ် တပ်ဆိးတပ်ဖဲအိတ်မၤအိတ်အဂီၢ်ဘုတ်န့ၣ်လီၤ

၆.၁ တပ်မ့ၢ်လုင်တိတ်ပတ်လၢတပ်ဟူးဂဲးဖဲမၤသဘူ အဂီၢ်

ဘုတ်ကိတ်ဘုတ်ဂီၤဝဲကျဲအဘိဘိလၢအအိတ်တပ်ဟ့ၣ်အိတ်အမ့ၢ်လၢပတၢ်မၤတၢ်လၢတၢ်ချၢအကမ့ၢ်တၢ်သိတ်တၢ်သိတ်ဘျုးန့ၣ်လီၤ ပုၤတဲဘုတ်ဝဲလၢပုၤအိတ်လုၢ်ကဝိ
ပုၤတဖၣ်မ့ၢ်ဖျိုင်ထိုင်ကွီးကယုထဲတပ်မၤလၢတၢ်ချၢလၢမၤတၢ်အိတ်စုတၢ်ဟဲန့ၣ်လီၤအဂီၢ်အိတ်ဟံၣ်ပိတၢ်အိတ်တၢ်ဆိးလီၢ်လၢအဂုၤန့ၣ်လီၤတုၤလီၤလၢအခဲအံၤန့ၢ်
ပုၤကညိဖိအိတ်လုၢ်ကဝိပုၤကဘုတ်အိတ်လၢကိတ်ကွိုင်တံၣ်အတၢ်ပၤအဖိလၢန့ၣ်လီၤတပ်ဟ့ၣ်ဝဲကျဲလၢကသုဖဲမၤတၢ်လုၢ်ကဝိချၢန့ၣ်တပျဲဝဲဘုၣ်မၤတၢ်မၤအကျိၣ်သိးတ
ဟ့ၣ်အခွဲလၢတဟး ထိုင်တၢ်ချၢတဂုၤန့ၣ်လီၤ တက့ၢ်ဘုတ်ကဘုတ်ထိုင်လိတ်သးစး ယုသလဲ ၁၉ တၢ်ဆါလၢအ မၤဘုၣ်ပုၤအိတ်အါကတၢ်ဖဲတၢ်မၤ တၢ်လဲတၢ်က့ၤ
အိတ်သကိးအိတ်သကိးအလီၢ်န့ၣ်လီၤ ပုၤကဝိဖိလၢအမၤတၢ်လၢတၢ်ချၢလဲလဲသ့ၣ်ဝဲလၢတအိတ်တၢ်ဘုတ်ဘုတ်ဘုတ်န့ၣ်က ဘုတ်တၢ်ဆုၢ်က့ၤအိတ်လၢကိတ်ပယိဖဲ
လၢတၢ်မ့ၢ်ချၢန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ ပုၤကဝိဖိအိတ် ဝဲတနီၤလၢအဝဲသ့ၣ်အိတ်လဲမၤတၢ်လၢတၢ်ချၢသိးကန့ၢ်ဘုတ်ဝဲကိတ်ပုၤတၢ်အိတ် တၢ်အပူၤ န့ၣ်လီၤ အဝဲသ့
မ့ၢ်အိတ်လဲလၢတၢ်ချၢန့ၣ်ကဘုတ်ဘုတ်ဝဲ ၂၀၀ ဘးလၢကလဲ ဘုတ်တၢ် ချၢသၢန့ၢ်အဂီၢ်ကိတ်ခဲဝိတ်မးခိဖျိလၢအဝဲသ့ၣ်ကဟ့ၣ်အဂီၢ်တအိတ်ဘုတ်န့ၣ်လီၤ စီယံထါဝဲ
တအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဖဲအဝဲအိတ်ကဝိပုၤအခါန့ၣ်ပမ့ၢ်အိတ်အံၤတန့ၣ်ဘုတ်တန့ၣ်ကကထိုင်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတ်ပပဟံၣ်ဖိပိဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ မ့ၢ်လၢမၤတၢ်လၢ တၢ်ဆါဟံၣ်
တၢ်မၤ လၢဂူ ပုၤန့ၣ်အဘူးအလဲတၢ်ဟ့ၣ်စုန့ၣ်တလၢလိတ်ထိုင်ဝဲဘုတ်န့ၣ်လီၤ

အိတ်လုၢ်ကဝိပုၤတနီၤန့ၣ်သံကွိတ်တၢ်သံကွိတ်လၢအဝဲမ့ၢ်ဖျိုင်ထိုင်ကွီးန့ၣ်ကဘုတ်မၤဝဲလဲတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်လၢတၢ်ကဟ့ၣ်အိတ်အဂီၢ်တအိတ်ဘုတ်မ့ၢ်ဝဲန့ၣ်
အဝဲသ့ၣ်ဟးထိုင်လၢဟံၣ်ချၢဟးဂ့ၢ်ဝဲတသိဘုတ်တသိတန့ၣ်ဘုတ်တန့ၣ်လီၤတနီၤန့ၣ်အဝဲန့ၢ်ဟူလၢပုၤအိတ်ဝဲတနီၤတံးန့ၢ်ဘုတ်ဝဲတၢ်မၤစၢၤလၢလၢပုၤပုၤအိတ်
ထိုင်အိတ်လီၤကိတ်မးန့ၣ်လီၤပုၤကဝိဖိတဖၣ်အိတ်ခိးဝဲတနီၤလၢအအိတ်တၢ်ခွဲတၢ်ယာ်လၢအဂုၤတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢအဂုၤလၢခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်
လီၤ စီယံသးလၢမၤလဲလဲကဝိဖိ အိတ် ပတ်ဖျိုင်ထိုင်ဝဲလၢတၢ်မ့ၢ်ဆါလၢတၢ်ထိုင်လိတ်သးစးတံး သကိးလၢတဘျီဘုတ်တဘျီအဘၢၣ်စုၢ်တၢ်ပိ
သကိးဝဲတၢ်မၤအသးအမၤမ့ၢ်တၢ်လၢ ခါဆူညါကမၤတၢ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်တၢ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိတ်မ့ၢ်ဘုတ်သကၢ်စုၢ်ကိးတၢ်ဂ့ၢ်ကိတ်ပပမ့ၢ်ကျိၣ်
စုတၢ်ဟဲန့ၣ်လၢတၢ်အိတ်မူဖဲကဝိ အပူၤအံၤလီၤ

ဖဲပထံၣ်လိတ်သးအဆၢကတီၢ် ညီန့ၢ်ပတဲၣ်သကိးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲးလၢတန့ၣ်ဘုတ်တန့ၣ်လီၤအမ့ၢ်ကွိတ်လဲတရံးအသးလဲၣ် တဘျီတခိတ်ပတဲသကိးတၢ်လုၢ်အိတ်
သးသမူအဂီၢ် လီၤ ပတဲသကိးပိးန့ၢ်လါလဲတလၢတလိတ်ဘုတ်ပမ့ၢ်မၤတၢ်လၢတၢ်ဆါဟံၣ်မ့ၢ်ဂုၤကွိတ်မ့ၢ် ဂုၤန့ၣ်လီၤ လၢတၢ်န့ၣ်အယိတ် ပမၤစၢၤပနီၣ်စါတအိတ်
မ့ၢ်ပဟံၣ်ဖိပိဖိတသ့ဘုတ်န့ၣ် လီၤ ပသုပတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၤသကိးတၢ်တုၢ်ဘုတ်လၢတဂ့ၢ်တဂ့ၢ် ဟ့ၣ်ကူ ဟ့ၣ်ဖးလိတ်သးစးပတၢ်အိတ်
မူကလဲထိုင်လဲထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ

K.Kimyစးပိးအတၢ်တုၢ်ဘုတ်အိတ်ဝဲလၢကကတဲဖျိုင်ထိုင်ဘုတ်ဝဲလၢအဝဲမ့ၢ်တလဲလၢတၢ်ချၢဘုၣ်တအိတ်ဘုတ်အိတ်ဘုတ်န့ၣ်လီၤမ့ၢ်လၢတၢ်ယုထါကျဲတအိတ်
ဘုတ်အယိတ်အဝဲကဘုတ်လဲမၤတၢ်လၢတၢ်ချၢဖဲအသ့တသ့န့ၣ်လီၤအဝဲမ့ၢ်တလဲဘၢတၢ် ချၢမၤတၢ်ဘုတ်န့ၣ်အဟံၣ်ဖိပိဖိတအိတ်အိတ်ဘုတ်ကသုအိတ်အိတ်ကျိၣ်စုတဖၣ်
တအိတ်ဘုတ်န့ၣ် လီၤ တၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢလဲကျိးပုၤတနီၤအိတ်ထိုင်အါမ့ၢ်အမ့ၢ်တၢ်ဆါတၢ်ပုၤဖျိုင်တၢ်လဲတၢ်က့ၤမ့ၢ်တၢ်နီၤသိလုၢ်လၢအဟးဆုၢ်ပုၤကညိအဂီၢ်န့ၣ်
လီၤပကထံၣ်ဘုတ်လၢကျးတနီၤအိတ်ထိုင်ဝဲအါမးအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ထိုင်ဝဲကိတ်ကျးတၢ်တံၣ်ခိတ်ဆုၢ်ကျးတၢ်တုၢ်မိတ်ကျးသ့ၣ်တဖၣ်အါအါကလဲလီၤ တၢ်သးဝဲ
အလီၢ်လၢပုၤကိးဂဲးကလဲသးဝဲတၢ်န့ၣ်လီၤ မၤတၢ်လၢ YouTube အပူၤအိတ်ဝဲတနီၤဝဲကိးန့ၢ်ဘုတ်ဝဲစုအတၢ်ဟဲန့ၣ်ကအိတ်ဝဲအဂီၢ်ပတ်ဖျိုင်ထိုင်ဝဲ သိးပုၤတ
နီၤကယုစုအတၢ်ဟဲန့ၣ်ကအိတ်ဝဲအဂီၢ်ပတ်ဖျိုင်ထိုင်ဝဲသိးပုၤတနီၤကယုစုအကျဲလၢအကကသုအဂီၢ်န့ၣ်လီၤပုၤမိတ်မ့ၢ်လၢအအိတ်နီၣ်ဖိကဝိပုၤသ့ၣ်တဖၣ်
မၤဝဲတၢ်ထါစုကကညိအိတ်ဝဲအါမ့ၢ်ကပၤယာ်အနီၢ်ကစါတၢ်ဆဲးတၢ်လုၢ်အမ့ၢ်ကညိထုသန့အတၢ်လဲကျဲလၢအပူၤကွိတ်န့ၣ်လီၤ

လာ တာ်လုာ်အိာ် သးသမူ) အဂီၢ်န့ၣ် မ့ၢ် တျးဘျးစဲ ဆိာ်ထွဲဝဲ ပှာမာ်လိတံာ်ဖိတဖျီး တာ်ဆါတံာ်ပှာအလီၢ်, တာ်ဖဲးအိာ်မာ်အိာ် အလီၢ်, တုာ်လီၤဆူ ဟီာ်ကဝီၤ တာ်ဆါတံာ်ပှာအလီၢ် လာ ကမာ်လီၤထီာ် တာ်ဂုာ်ကျဲးစး တက့ၢ်လၢပှာကတုာ် တဖာ်အတံာ်သးအိာ်ပှာ အီၤ ကဂုာ်ထီာ်, ကညိာ်မုာ်ကရၢ ဟူးဂဲဝဲ လၢတံာ်အိာ် သးအါမံၤအါမိာ်အိာ်န့ၣ်လီၤ

ပှာဂဲလိာ်တံာ်လၢ တာ်ဆိာ်ထွဲမာ်ပှာဟီာ်ခိာ်ဖိ အါက စံးဝဲလၢ တာ်ဟံးန့ၣ်ဆိစုာ်လၢ တာ်ဖဲးအိာ်မာ်အိာ်အဂီၢ်ဂျီၤလိးကွာ်ကယိကယိ သ့ အတံာ်တံာ်ကျဲးတခါအံၤ အိာ်ဝဲလီၤ တံာ်လီၤဆဲး န့ၣ်လီၤ လၢ တာ်လိးကွာ် အဂီၢ်န့ၣ် ဘာ် တာ်ရဲာ်ကျဲးဟံာ်ဝဲလီၤတံာ် လီၤဆဲး သနာ်က့ၢ် ခိဖျိ Covid-19 တာ်ဆါ ဟံာ်ရဲာ်လီၤအါထီာ် အသး အယိ တာ်ဟံးကွာ် လိး ကွာ် စုာ်လီၤဝဲ လီၤ, နီၢ်သ့ခိာ်မူ န့ၣ်ပျါလၢ နီၢ်တဂ့ၢ်ဝဲ အတံာ်အိာ်မုာ်ဆိးဟးန့ၣ်သး န့ၣ်အ သးလၢတံာ်လုာ် အိာ်သးသမူ တာ်မာ်လိတဖာ် န့ၣ်လီၤ လၢ အဝဲ တကမာ် န့ၣ် တာ် ကွာ်ဆာ်မဲာ် အိာ်ဝဲလၢ တာ်တတၢ်, တာ်ကီ တာ်ခဲ တဖာ် အိာ်ထီာ်လၢ တာ်ဃုာ်ကျဲးဃုာ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ တာ်ဂုာ်တခါအံၤ ကဲထီာ် တာ်လဲၤခိဖျိတကလုာ် လၢ ပှာရဲာ်ကျဲးဟံာ်မာ်လီၤ ပှာမာ် လိတံာ်ဖိ တဖာ် အဘာ်စၢၤ လၢ ကဃုာ် တာ်ဂုာ်ဂံၢ်ထံးတဖာ် ဝံး, မာ်ဂုာ်ထီာ်တံာ် ဆဲးကျိးဆဲးကျဲးလၢတံာ်ဂုာ်တံာ်ကျဲးတဖာ်သ့န့ၣ်လီၤ

၆.၄ တာ်မုာ်လုာ်လၢတံာ်ဆိတလဲအဂီၢ်

တာ်ဘာ်ယိာ်ဘာ်ဘိာ် လၢ ပှာလဲၤဃုာ်ဃုာ်မာ် လၢ ကဝီၤအချၢတဖာ် အတံာ်မုာ်လုာ်ကွာ်ဖိ အဂီၢ် န့ၣ် ပ တာ်ကရၢ ကရီ တဖာ် ဃုာ်ကျိး ဘျါ လီၤန့ၣ် အီၤ အဂီၢ် ပှာမာ်တံာ်ဖိလၢ အဲာ်ကွဲာ်အိာ် တက စံးဝဲလီၤ ဘာ်ဆာ် ပှာအိာ်လၢ ကဝီၤပှာ အဂီၢ် တခါ တာ်ခဲးတာ်ယာ်အံၤ တအိာ်ဘာ်. အဝဲ စံးဝဲ လၢ ပရဲာ်ကျဲးန့ၣ် ပှာကဝီၤ တဖာ် အဂီၢ်သိး ကန့ၣ်ဘာ် တာ်ခဲးတာ်ယာ် လၢ သးလီၢ်သးကျဲး ဆူ တာ်လီၢ်အသိ ခိဖျိ တာ်သးတာ်ကျဲး အါမံၤ န့ၣ်လီၤ. အဝဲ စံးကွဲးဝဲ လၢ တာ်တတၢ် တမံၤ လၢ အမုာ်ဝဲ တာ်ဂီၢ်ဝဲး တိုဘာ်တာ်ဂီၢ် (တာ်ဟံာ်ပနီၣ်, တဟံာ်ပနီၣ်), အိာ်န့ၣ်တာ် လီၤန့ၣ်အသိး -

ကီၢ်ကွဲာ်တဲာ် အံၤ အာ်လီၤတုာ်ဝဲ ဝဲ ၂၀၁၉ န့ၣ် လၢ (Global Refugee Forum): (Global Refugee Compact)သိး အထံကီၢ်အံၤ ကတုာ်လိာ်ကဝီၤ တဖာ် အတံာ် ကူာ်ဘာ်ကူာ်သ့ တီၤပတီၢ် န့ၣ်လီၤ ဘာ်ဆာ် တာ်ဟံးန့ၣ်ဆူ တာ်ဖိတံာ်ကမီၤ ခိဝဲးတာ် ဆါ အတံာ်ဘာ်ကူာ်ကံာ် အယိ မာ်ဖျါထီာ် အမိာ်လံာ် မိာ်ပှာ တန့ၣ်ဘာ်.

ပဂုာ်ကျဲးစး လၢ သူာ်စာ်သးဘိာ် တဖာ် ကန့ၣ်ဘာ် တာ်ခဲးတာ်ယာ်လၢ တာ်ကူာ်သ့, တာ်ဖဲးတာ်မာ် ခိဖျိ ကွဲာ်တဲာ် တာ်ဂီၢ်ဟံာ်ပနီၣ် ဘာ်ဆာ် ပဘာ်သက့ၢ် တာ်တတၢ် တနီၤ လီၤ ဝဲ ၂၀၂၃ န့ၣ် လၢယုာ် (၂)သိ အနံၤန့ၣ် ကီၢ်ကွဲာ်တဲာ် ထံကီၢ်တာ်ကစီာ်သန့ အလံာ်ဘိးဘာ်ရဲာ်လီၤတဘျီ အပှာ ဟံာ် ဃုာ်ဝဲလၢ (UNHCR), (UNICEF): ကီၢ်ကွဲာ်တဲာ် ပိာ် မာ်ဆူာ်ထီာ်သကိး အတံာ်ဟံာ်ပှိာ်မာ်သကိးတာ် အါအါလီၤ ဟံာ်ဃုာ်စုာ်ကိး လၢ ဖိသ့လၢ ထံကီၢ်တအိာ် အဂီၢ်ဝီ ကပတုာ်ကွဲာ်ဝဲ, ဟ့ၣ်သဆာ်ထီာ် အဝဲသ့လၢ အတံာ်မုာ်လုာ် ကလၢပှာ အဂီၢ် လၢ ကျဲးကျဲးတနီၤ န့ၣ်လီၤ

ကီၢ်ကွဲာ်တဲာ်ပိာ် အံၤ ဆိာ်ထွဲဝဲ (UNHCR) တာ်ဘာ်ထွဲထံကီၢ် အတံာ်ဟူးတာ်ဂဲၤ ဝဲ ၂၀၂၄ န့ၣ်, အာ်လီၤစုာ်ကိး လၢ ကမာ်စၢၤ ပှာလၢ ထံကီၢ်တအိာ် တဖာ်သိး ကန့ၣ်ဘာ် တာ်ခဲးတာ်ယာ် လၢ အဖိးမီးသဲးစးတကမာ် (မ့တမုာ်) ကကဲ ထီာ်ဘာ် ထံကီၢ်ဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ တာ်ဂုာ်ထီာ်ပသိထီာ် လၢ တုာ်သ့. တာ်ကူာ် ဘာ်ကူာ် သိးပှာတတၢ် တာ်အံးထွဲကွာ်ထွဲ ဂုာ်ဝီ လၢ ဖိဖိသ့တဖာ် အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ ဖိသ့လၢ အ အိာ်ဖျါလၢ ကီၢ်ကွဲာ်တဲာ် ကိးဂုး ကန့ၣ်ဘာ် တာ်ခဲးတာ်ယာ် လၢ တာ်အိာ်ဖျါလံာ်အုာ်သး, တုာ်န့ၣ် လံာ်အုာ်သး, န့ၣ်ဘာ်တာ်ကူာ်ဘာ်ကူာ်သ့ ခဲးယာ် လၢ အဖိးမီးသဲးစး (မ့တမုာ်) လံာ်အုာ်ကီၢ် တအိာ် နီၤတမံၤ န့ၣ်လဲာ်န့ၣ်န့ၣ်ဘာ် တာ်အိာ်ဆူာ်အိာ်ချၢ တာ်ယါဘျါ ခဲးယာ် န့ၣ်လီၤ (NNT, 2023)

နီၣ်ဖိး မဲာ်လၢ ကဝီၤ သူာ်စာ်သးဘိာ်တဖာ် အတံာ်အိာ်သးန့ၣ် တာ်ဂုာ်ကျဲးစး ဆိာ်ထွဲ မာ်စၢၤ အိာ်သနာ်က့ၢ် တာ်တတၢ်တဖာ် အိာ်န့ၣ်တာ်လီၤ ပှာသးစာ်တဖာ် အိာ်ဆိးလၢ ကဝီၤ ပှာ: အိာ်ခိးတာ်ခဲးတာ်ယာ် လၢ ကန့ၣ် ဖဲးမာ်တာ် အဂီၢ်, တနီၤ တခါ လဲၤမာ်တာ် လၢ တာ်ချၢ: ဘာ်တာ်ဖိာ်န့ၣ်အီၤ ဝဲ သ့ၤကွာ်အီၤဆူ ကီၢ်ပယီၤ အဘာ်စၢၤ အယိ ကဲထီာ် တာ်ဃုာ် လၢ အဝဲသ့ အဂီၢ်လီၤ ခိဖျိ တာ်ခဲးတာ်ယာ်, တာ်ဂုာ်ဂံၢ်ထံး စုာ်အယိ ပှာကဝီၤ တဖာ် ဘာ်ဃုာ်ကျဲး လၢ ကလုာ်အိာ် အသးသမူ အဂီၢ်: တဘျီဘျီ ဘာ်လဲၤမာ်တာ်လၢ အတဖိးမီးသဲးစး တဘျီဘျီ ဘာ်တာ် ဟံးန့ၣ် တာ်မာ်အတံာ်ဘာ်ဘျး လၢ ပှာမာ်တာ်ဖိ အဖိ ခိာ် အိာ်အါမး န့ၣ်လီၤ ပှာအိာ်ဝဲ အါမး လၢ နီၢ်ကစာ် ကွာ်လီၤက့ၢ်သး: တာ်အိာ်မူ အိာ် ဂဲၤဆူညါ အဂီၢ် န့ၣ် အိာ်ပျါသနာ်က့ၢ် ဘာ်ကွာ်ဆာ်မဲာ်ဝဲဒီး တာ်ဂုာ်ကီၢ်. တာ် တလီၤတံာ် လီၤဆဲး န့ၣ်လီၤ ပှာအိာ် တနီၤလၢ အတံာ်ဆိကမိာ် လဲၤထီာ်လဲၤထီာ် ဘာ်ဆာ် တာ်ဆဲးကျိး န့ၣ်အီၤ တုာ်လီၤ တီၤလီၤ. တာ်အိာ်တာ်ယာ်: တာ်မာ်ကဲထီာ်လိာ် ထီာ် လီၤဖျါလီၤအိာ် အဖိးမီးသဲးစး လံာ်နီၣ်ဂံၢ် - ၇ အံၤ ဟံာ်ဖျါ အါလၢ သူာ်စာ်သးဘိာ် တဖာ် အတံာ်မုာ်လုာ်: အတံာ်ကွာ်ဖိ ဝဲလၢ သးမာ်စီၤ ဟံးန့ၣ်ဆူာ် တာ်ဖိတံာ်ကမီၤ ဝဲ ၂၀၂၁ န့ၣ် အတံာ်ပှာန့ၣ်လီၤ

၇ တပ်ဟဲက့ၤက့ၤက့ၤအဂီၢ်တအိၣ် - တပ်သးစဲး သးလၢအဲၣ်းထူၣ်ဖျဲး

နီၣ်ဂံၢ် ၇ အံၤ အပူၤ မ့ၢ်တၢ်ဃုထံၣ်သ့ၣ်ညါ သ့ၣ်စၢ်သးဘီၣ် လၢ အအိၣ်လၢက့ၤက့ၤ အပူၤ တဖၣ် အတၢ် မိၣ်န့ၢ် သးလီၤ လၢ တလၢက့ၢ်ဆူ တၢ်ပာ်ပနီၣ်ကဝီၤဖိ အတက့ၢ် အဂီၢ် န့ၣ်လီၤန့ၣ်အသိး ပဃုထံၣ်သ့ၣ်ညါ သးစၢ် တဖၣ်အံၤ အတၢ်အိၣ်မူ ပာ်ဖျါထီၣ်အသး ပၤဘၣ်တၢ်ကးတၢ်ဃာ်အခါး လီၤဂ့ၢ် ထီၣ်လၢ အအိၣ်လၢ တၢ်စၢ ဃာ် အပူၤ န့ၣ်လီၤ ပတဲသကိး အဝဲသ့ၣ် အတၢ်ဃုထံၣ်လီၤက့ၤသး လၢ ကက့ၤဆူ ကိၢ်ပယီၤန့ၣ် ကိၢ်ကီၤ အိၣ်ဖဲကဝီၤပူၤ န့ၣ်က့ တၢ်ခွဲးတၢ်ဃာ်န့ၣ် အိၣ်း အတၢ်ပာ်ပနီၣ်ဝဲ စုာ်စုာ် အယိ မ့ၢ်ဖဲ ဃဲးတၢ်တၢ်လၢ လၢ အကပၤ ကပၤ န့ၣ်လီၤ ပၤဃာ်ဃုာ်ပာ်ဂီၢ်လၢ တၢ်ဂ့ၢ်အပူၤ တဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်က့ၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဝဲ တၢ်မ့ၢ်လၢဆူညါလၢ ကအိၣ်ဘၣ်လၢလၢခိၣ်လၢ အမ့ၢ်း တၢ်ဘၣ် သးလီၤသးကျဲ လၢအနီၣ်တဖၣ် အနီၣ် ကိၢ်ခဲခဲ အဘၣ်စၢ န့ၣ်လီၤ

၇.၁ စီၤပူၤက့ၢ်း စီၤခဲအံၤ - သးအတၢ်ဘၣ် အတၢ်ဟဲလီၤစၢၤလီၤသ့ၣ်း တၢ်တလီၤတၢ်လီၤဆဲးအသ

ပၤလၢ အပာ်ဃုာ်ပာ်ဂီၢ် တဖၣ် အံၤ အါတက့ၢ် အိၣ်ဖျဲၣ်လၢက့ၤက့ၤ ပူၤ မ့တမ့ၢ် အနီၣ်ဆဲး တလၢ လၢ ကသ့ၣ်နီၣ် ကိၢ်ပယီၤ အူသဝီ ပာ်ကဝီၤ တဖၣ် အပူၤ တၢ်လဲၤ ခိဖျိအါက လုာ် န့ၣ်လီၤ ပၤဃုာ်ခိၣ်ဖိ အါတက့ၢ် တလဲၤခိဖျိ ဘၣ်သး အဝဲသ့ၣ် လဲၤခိဖျိ ဘၣ်ဝဲ တ့ၢ်တၢ်ယၤ တၢ်ပျံတဖၣ်ဖး လၢ ပယီၤသး အံၤ တစီၤဘၣ်တစီၤ န့ၣ် အိၣ်ထီ ဃာ် လၢ အဝဲသ့ၣ် အသးပူၤ ယိာ်ယိာ် န့ၣ်လံၤ တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤ န့ၣ် အက့ၢ်လၢ ပနီၤဖးအိၣ်း အသးဘၣ် ဘၣ်ထံး တဖၣ် န့ၣ်လီၤ (Hill, 2022).

န့ၣ်အသိး Malkki's (1995) ဃိထံသ့ၣ်ညါဝဲ န့ၣ်လၢ ဘၣ်ဂ့ၢ်ယုာ်ကဝီၤ လၢ ထၣ်ဖုန့ၢ်ယါ အပူၤ စၢၤသ့ၣ် တဖၣ်အံၤ အသးဘၣ်ဘၣ်ထံး အတယၢ်န့ၣ် ဃာ ဝဲၣ် လၢ အဝဲသ့ၣ် အတၢ်အိၣ်မူ အပူၤး တုၤဃီၤပုၣ် လၢ အဝဲသ့ၣ် အတၢ်အိၣ်မူဆူညါ လၢ အပူၤးတၢ်အိၣ်ကုးအိၣ်ပူၤ လီၤအိၣ်တၢ် လၢ ဘၣ်ဟးထီၣ်က့ၢ် ဝဲလၢကဝီၤ အပူၤး ကဘၣ်က့ၤအိၣ်လၢ ကိၢ်ပယီၤ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ တၢ်တဖၣ်န့ၣ် ပာ်ဖျါထီၣ်က့ၤ အဝဲသ့ၣ် ဘၣ် အိၣ်မူ တလၢက့ၢ် လၢ အတၢ်မိၣ်န့ၢ်သးလီၤ ခိဖျိ ဟံၣ်ဃိတအိၣ်, န့ၣ်သါဘၣ်ဝဲ တၢ်သ ဘၣ်ဘၣ်တဖၣ် ဝဲ ဘၣ် ကဲထီၣ် ပၤဘၣ်ကိာ်ဘၣ်ခဲ ဖိတဖၣ်း ဘၣ်ဘၣ်ထံး တူၣ်လဲၣ် သးလီၤဘုးလီၤဘျါ လၢ ဘၣ်အိၣ်မူ နးနးကျဲးကျဲး အဂီၢ်ဝီ န့ၣ်လီၤ

အယိန့ၣ် လီၤကမၤကမၤ လၢ ပုၤကဝီၤဖိတဖၣ် စံးလၢ သးမိၤစိရီၤ ဟံးန့ၢ်ဆူၣ် တၢ်စိ တၢ်ကမိၤ အံၤ တဘၣ် ဆူ ပဲကဝီၤ တဖၣ် ဘၣ်န့ၣ် ကမ့ၢ် စုာ်ကိးလီၤ ဘၣ်ဆၢၣ် လၢ ကညီကီၢ်စံၣ်အပူၤ တၢ်သဘၣ်ဘၣ်အိၣ်ထီၣ် အါထီၣ် အယိ အဝဲသ့ၣ် အသး ဘၣ် ဘၣ်ထံး အဂီၢ် တဲဖျါအါထီၣ် တခိန့ၣ် ဆိတလဲထီၣ် ချဲသးလီၤ စီၤယိာ် လၢ နီၣ်ဖဲကဝီၤ စံးဝဲ -

သးမိၤစိရီၤ ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤ အံၤ ယဆိကမိၣ် လၢ အမၤဘၣ်ယသး လီၤ ယတအဲၣ်ဘၣ်. ယပျံတၢ်ဂီၢ်မးလီၤ ယပျံလၢ ယကဘၣ်က့ၤ ဆူသဝီလီၤ ပၤအါဂၤ ဘၣ်က့ၢ်ဆၢၣ်မဲာ်း တၢ်ကိာ်တၢ်ခဲ. ယသးဘၣ် လၢ အဝဲသ့ၣ် အဂီၢ်. ယတၢ်ဆိကမိၣ် အပူၤ ပုၤဝဲဒီး တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ

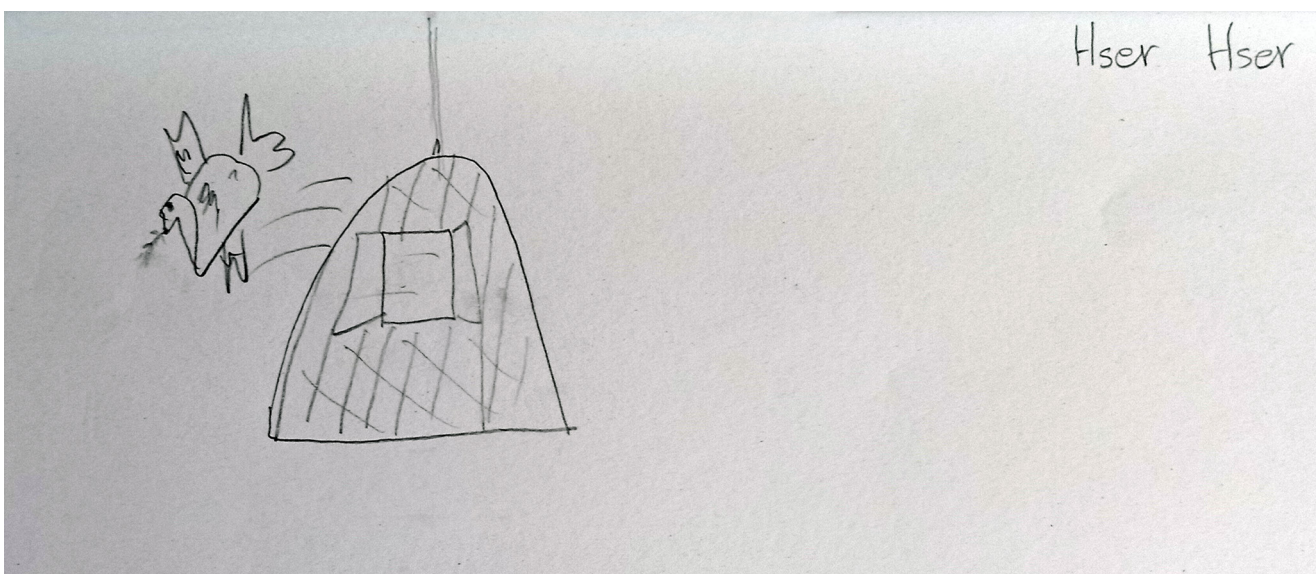
ပၤအိၣ်ဆိးလၢကဝီၤအပူၤ တဖၣ် တၢ်တဟ့ၣ် အခွဲး လၢ ကဟးထီၣ် ဆူကဝီၤ အချါဘၣ် သန့ၣ်က့ၢ် တၢ်လီၤ ဘၣ်ယိာ်အိၣ်ဝဲလၢ ကက့ၤ ထံၣ်ဘၣ် အူၣ် ဖိထၢဖိတဖၣ် အအိၣ်န့ၣ်လီၤ တၢ်သဘၣ်သဘၣ် အါထီၣ် အယိ မၤလဲၢ ထီၣ် တ့ၢ်စၢၤ လၢ ပၤလၢပအဲၣ်အိၣ်တဖၣ်းပၤအဘၣ်စၢၤ ပဘၣ်ဟံးဃာ် တၢ်ဆဲးကျိး လၢ တၢ်ထံၣ်လိာ်က့ၤ သး အဂီၢ် ကိထီၣ် ခဲထီၣ် လီၤ လၢ လံာ်ကတြါ အကန့ၣ် ပတဲသ ကိးတၢ် ဘၣ်ဃး တၢ်ဆိးကျိးက့ၢ်းက့ၢ်းတဲၣ်ပၤဘျးစဲ အဂီၢ်လၢ မဲာ်လး. နီၣ်ဖိ သးစၢ် တဖၣ် အကျါ န့ၣ်လီၤ. က့ၢ်းတဲၣ်မံၣ်ညိာ် န့ၣ် ဟ့ၣ်ဝဲ တၢ်ဆဲးကျိး ဝဲ သန့ၣ်က့ၤ မၤဘၣ် ပ သးအတၢ် အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချါ န့ၣ်လီၤ အိၣ် - မ့ၢ်ထံၣ်ဘၣ်ဝဲ တၢ်အူၣ်သဝီ လၢ ဖုးစဘိးခဲ န့ၣ် နီၢ်အိၣ်ခး ဘၣ်ယိာ်ထီၣ်ဝဲ လၢ တၢ်ကကဲထီၣ်လၢ မဲာ်လး အပူၤ န့ၣ်လီၤ ထံၣ်ဘၣ်စုာ်ကိး တၢ်လီၤသးဘၣ် လၢ ဆိၣ်ပျံမံၣ်ညိာ် က့ၢ်က့ၢ် အယိ ကဲထီၣ် သးဘၣ်ယိာ်ဘၣ်ဘီ သ့ လီၤ နီၢ်သ့ၣ်မူ တဲဖျါဝဲလၢ တၢ်က့ၤက့ၤက့ၤ ဆူ နီၢ်ကစၢ်သဝီ. သ့ၣ်ထီၣ်က့ၤ က့ၤ တၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲ န့ၣ် ကဲထီၣ် တၢ်တြီ ခိဖျိ တကီၢ်ခါတၢ် သဘၣ်ဘၣ် တဖၣ်အယိပဲ ဘၣ်အိၣ်ထီၣ်ဃာ်လ့ၢကဝီၤပူၤ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ

၇.၂ ထီၣ်လၢတၢ်နးဃာ်အပူၤ

နီၣ်ဆါဆါ လၢ အအိၣ်လၢကဝီၤပူၤ ၂၄ နံၣ် ဘျဲၣ်လဲၣ် တကၤ တဲဖျါဝဲၣ်လၢ ပအိၣ်ဘၣ်လၢကဝီၤပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤကဝီၤ အဂၤ မ့ၢ်ဂ့ၤအံၤ န့ၣ် ဟဲစိာ်န့ၢ်ပူၤ တၢ်သးခိုး တၢ်သးအုး ခံၣ် လိာ်လီၤ အဝဲ အိၣ်ဆိးဘၣ်လၢကဝီၤပူၤ အံၤ န့ၣ် ပူၤဖျါးဘၣ်လၢ သးမိၤစိာ်ရီၤ အတၢ် ဟဲ မၤဟးဂုၤဟးဂီၤ အသိး တကတီၢ်ဃီ ဘၣ်တၢ်တြီဃာ် လၢ ကအိၣ်ဆိး သဘျီး ကလဲၤ က့ၤ သဘျီ န့ၣ်လီၤ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ်း တၢ်သးလီၤသးကျဲ အဘၢၣ်စၢၤ တၢ်သးဘၣ်တံာ် တၢ် အိၣ်ဝဲ အဂ့ၢ်န့ၣ် ပထံၣ်ဘၣ် ခိဖျါ ပသ့ၤသံက့ၢ် ပှၢအိၣ်ဆိးလၢကဝီၤ ခံဘၣ်လၢာ် အဝဲ န့ၣ်လီၤ နီၣ်ဆါဆါ ဟံာ်ဖျါ ဝဲ အတၢ်ဘၣ်ဂံာ်ဂုာ် လၢ တၢ်ဂီၤ လၢ အတုၤဝဲ တဘျီအ ပူၤ န့ၣ်လီၤ အဟ့ၣ်ဝဲ အိၣ်ထီၣ်ဖိ တဘျီ ဘၣ်တၢ်နးဃာ်အီၤ လၢ သန့ၤသး လၢ ပှၢဂီၤး တျါးဃာ် န့ၣ်လီၤ တၢ်ဂီၤ ၇ ဘၣ်တၢ်တၢ်အိၣ် လၢ နီၣ်ဆါ ၁ဆါ, မဲၤလဲး : * ကဝီၤ

ထီၣ်တဘျီအံၤဘၣ်တျါးဃာ်အီၤလၢကဝီၤပူၤထးပူၤလီၤ ထီၣ်တဘျီအံၤသးတခုဘၣ်မ့ၢ်လၢပူၤဃာ်အီၤလၢကဝီၤပူၤအပိၤလီၤ ထီၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဆါဃာ်အ ခိၣ်လၢကဝီၤပူၤဖျါကိးန့ၣ်လီၤ ဃုအိၣ်အဆၣ်လၢအနီၣ်ကစၢ်ခိၣ်ဝဲတသ့ဘျီပှၢတပျါထီၣ်ကွံာ်အီၤနီၣ်တကစၢ်ကိးဘၣ်. ပှၢကဘၣ်ပူၤအိၣ်အဆၣ်ထီၣ်ဘျီ တၢ်အိၣ်တဖၣ်တလၢတလိာ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်. တၢ်ကပျါပူၤအီၤခါတပျါပူၤခါအကဘၣ်အိၣ်ဝဲကဝီၤပူၤလီၤ လီၤကုာ်သိးအဘၣ်ဃုအိၣ်ဝဲအနီၣ်ကစၢ်တၢ်အိၣ် န့ၣ်လီၤ အိၣ်ဖဲအံၤတမ့ၢ်လၢဘၣ်, ဘၣ်ဆၣ်အိၣ်ဝဲကျဲတဘျီပှၢမ့ၢ်ပျါပူၤအီၤမးကိးန့ၣ်အိၣ်တၢ်သဘျီန့ၣ်လီၤ ယအံၤဟ့ၣ်အိၣ်အံၤ ပအိၣ် ခိးဖဲအံၤပထံးန့ၣ်တၢ်နးဃာ်လၢကဝီၤပူၤထးပူၤလီၤထီၣ်တၢ်ချၢဘၣ်. ပအံၤထီၣ်ပျါထီၣ်ကွံာ်လၢတၢ်ဃာ်တၢ်ကိတခါအံၤအပူၤဖျါကိးန့ၣ်လီၤ

တၢ်ဂီၤ ၇ ဘၣ်တၢ်တၢ်အိၣ် လၢ နီၣ်ဆါဆါ, မဲၤလဲး : * ကဝီၤ

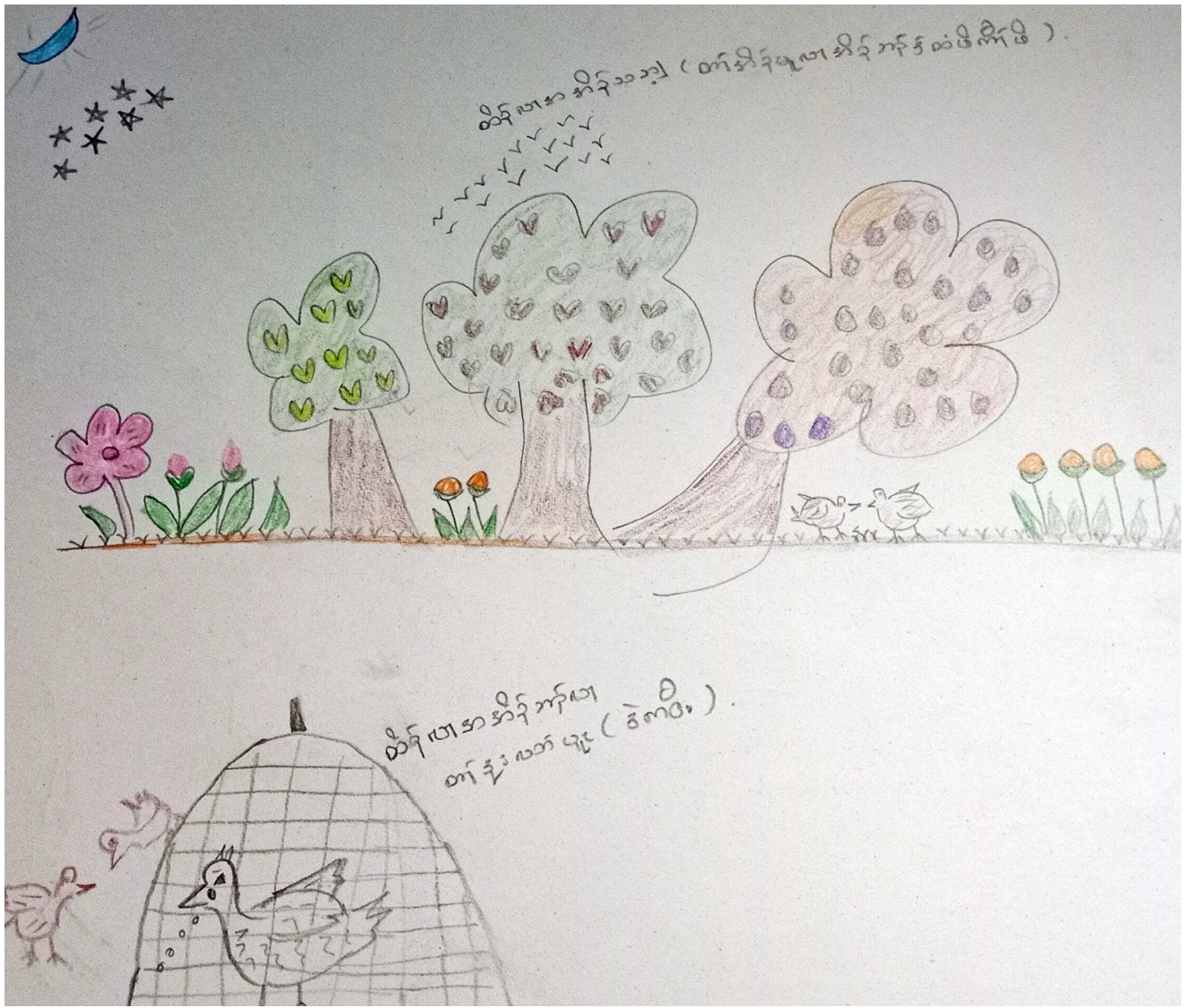
နီၣ်ဆါဆါ အတၢ်ဂီၤအိၣ်ဖိ အံၤ ဟံာ်ဖျါဝဲ ပှၢသးစၢ်တဖၣ် အတၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဆိးဟး : တၢ်အိၣ် မူအိၣ်ဂဲၤ အတၢ်အိၣ်သး လီၤကုာ်သိး ထီၣ်ဖိ လၢ တၢ်နးဃာ် အပူၤန့ၣ် လီၤ အဲၣ်းဟံာ်ဖျါ ဝဲ တၢ်သန့ၤသး လၢ တၢ်သဘျီအပူၤ မ့ၢ်ဝဲ ပတၢ် အိၣ်ဖျဲၣ် အတၢ်သး လီၤလၢ နီၣ်ကစၢ်ဟး လီၤက့ၤခွဲးဃာ် : တၢ်သဘျီ န့ၣ်လီၤ ထီၣ်ဖိတဘျီ ခံၣ် အမဲၤမိာ်ဝဲ လၢ က ထူၣ်ဖျါထီၣ် ကွံာ်လၢ တၢ်နးဃာ် အသိး သ့ၣ်စၢ်သးဘၣ် နီၣ်ဆါဆါ တဖၣ် မ့ၢ်လိာ်ဝဲလၢ ကထူၣ်ဖျါ ကွံာ် : အိၣ်မူ ဘၣ်သိး အကစၢ် ၂ ဝဲ ဃုထၢ ဟံာ်လီၤ အတၢ် အိၣ်မူ န့ၣ်လီၤ ထီၣ်ဖိတ ဘၣ်အံၤ အသ့ၣ်တမံသးတမ့ၢ် လၢ ဘၣ် : သန့ၤအသး လၢပှၢ ဂၤ န့ၣ် လီၤပလိာ် နီၣ်ဆါဆါ အသးအိၣ် လုာ်အိၣ်အသးသမူလၢ အနီၣ်ကစၢ်န့ၣ်ဝဲ လၢ အတၢ် အိၣ်ကၢအိၣ်ခိး န့ၣ် န့ၣ်လီၤ လီၤလီၤဆီဆီ, ဟံာ်ဖျါဝဲန့ၣ် လၢ ပှၢသးစၢ်တဖၣ် အသး သဟီၣ်, ကရူၢ်ကရၢ : တၢ် လုာ်ပိာ်မၤထွဲဝဲ တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်, တၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဆိးဟး : တၢ်အိၣ်မူဂုၤအါထီၣ် န့ၣ် လိာ်ဘၣ်ဝဲန့ၣ်လၢ နီၣ် ကစၢ် စံၣ်ညီၣ်ဆါတံာ်တၢ် : တၢ်သဘျီ န့ၣ်လီၤ နီၣ်တိၣ်ဖိ လၢ နီၣ်ဖိ * ကဝီၤ စ့ၢ်ကိး တုၤဖျါဝဲ (တၢ်ဂီၤ ၈) န့ၣ်လီၤ အဝဲ တဲဖျါ အတၢ်ဂီၤ အဂ့ၢ် လၢ -

တၢ်အံၤ မ့ၢ် ထီၣ်ဖိလၢ တၢ်နးဃာ် လီၤ မ့ၢ်ခါၣ်စး လၢ ပတၢ်အိၣ်မူ လၢ * ကဝီၤ အပူၤ အံၤ လီၤ တြီၤ တအိၣ် ဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ် တၢ်မ့ၢ်တပျါန့ၣ် န့ၣ် နဟးထီၣ် တုၤသ ဘၣ်. မ့ၢ်တဟ့ၣ်အိၣ်န့ၣ် န့ၣ် နတအိၣ်ဘၣ်ဘၣ်. မ့ၢ် တုၤအိၣ် ကသံလီၤ ထီၣ်ခံဘၣ် လၢ တၢ်ချၢ ထံၣ်ဝဲ ထီၣ် လၢ တၢ်နးဃာ်အပူၤ လီၤ အသးအိၣ်

လော ထိပ်လော တၢ်းဃာ် အပူၤ ကသဘျူ သိး အဝဲသ့ၣ်လီၤ ဘၣ်ဆၣ် ထိပ်ဖိ အံၤ ဟးထီၣ်တသ့ဘၣ် ခိဖျိ တၢ်းဃာ် န့ၣ်လီၤ အယိ ထိပ်ဖိ လော တၢ်းဃာ်အပူၤ ဟီၣ်ဝဲၣ်န့ၣ်လီၤ အအံၤ မ့ၢ် ယတၢ် အိၣ်မူလၢ ကဝီၤအပူၤ အံၤလီၤ

တၢ်ဂီၤ တဘျုးလၢ နီၣ်တိၣ်ဖိ တ့ဝဲၣ် ပာ်ဖျါဝဲ အံၤ ဟ့ၣ်ပူၤ တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်တခါ လၢ တၢ်အိၣ်မူသဘျူ အဂ့ၢ် အိၣ်ၤ အလုၢ် အပူၤ ဝဲၣ် န့ၣ်လီၤ တြီၤ တအိၣ် ဘၣ် အံၤ န့ၣ် ပာ်ဖျါဝဲ ပတၢ်အိၣ်သး လၢ အဘၣ်ထွဲၤ ပူၤအိၣ်ဆိး လၢ ကဝီၤအပူၤ န့ၢ်ဘၣ်ခွဲးဃာ် လၢ တၢ်ဟံးပနီၣ် တက့ၢ်အံၣ်အံၣ် သိး လဲၤတသ့ က့ၤတသ့ ဘၣ်န့ၣ်လီၤ တၢ်း အိၣ်ပူၤ လီၤကံၤ ပတၢ်အိၣ်တၢ်ဘၣ် အသိးၤ ပဘၣ်ၤသန့ပသး နီၣ်ထဲလၢ ပူၤလၢ ဆိၣ်ထွဲၤမၤ စၢၤပူၤ သ့အအိၣ် ကွၢ်ကွၢ် န့ၣ်လီၤ မ့ၢ်ကျၢ်တၢ်န့ၣ် နီၣ်တိၣ်ဖိ အဲၣ်ၤ ပာ်ဖျါဝဲ အတၢ်သး လီၤသး ကျဲၤ အတၢ်ဘၣ်အိၣ်ဆိး တသ့ဘျူၤ ဘၣ်ၤသန့အသး လၢ ပူၤကၤ အံၤ မၤဘၣ်ၤသး အတၢ်ဆိကမိၣ်ၤ သ့ၣ်ဟးဂီၤ သးဟးဂီၤ အနီၣ်အါလါအါ လီၤကံၤ ထိပ်ဖိ အတၢ် ဟီၣ် အသိးန့ၣ်လီၤ

တၢ်ဂီၤၤ နီၣ်တိၣ်ဖိ လၢ နီၣ်ဖိ ကဝီၤတ့ဝဲလီၤ

ထိပ်ဖိ တဘျုးလၢ တၢ်းဃာ်အပူၤ အံၤ တလီၤဆိလိာ်သးၤ ကညိဖိ လၢ အိၣ်ဆိးလၢ ကဝီၤပူၤ တဖၣ် အတၢ် အိၣ်သးဘၣ်. ဖဲ ၂၀၁၀ န့ၣ်, အဲၣ်လဲၤ ဖျူထာ်(၈) ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါ ပူၤလီၣ်အိၣ်ကမ့ၢ် တဖၣ်ၤ တၢ်းတၢ်ယၤ အတၢ်ကဲထီၣ်အသး အယိ တၢ်ဟံးကဲထီၣ် အသး ဘၣ်ထွဲၣ်လဲၣ် အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ အျီၣ်တက့ၢ် ပူၤလၢ အစံးဆၢ အံၤ တဖၣ် စံးလီၤ အသးလၢ အဝဲသ့ၣ် လီၤကံၤ ထိပ်ဖိတဖၣ် လၢ တၢ်းဃာ် အပူၤ န့ၣ်လီၤ အဝဲ ပာ်သ့ၣ် ပာ်သး-

တၢ်အိအံာ်တံာ်: တၢ်ကဲထီၣ်အသး အခိပညီတဖၣ် န့ၣ် - မ့ၢ် တၢ်မ့ၢ်တၢ်နီၣ်နီၣ် လီၤ အဝဲန့ၣ် ကဲထီၣ် သ့ၤလၢ တၢ်ဆၢကတီၢ်: တၢ်လီၤ တခါဃိ လီၤလီၤဆိဆိ လၢ တၢ်ဂ့ၢ်အါမံၤ အပူၤ န့ၣ်လီၤ ဟ်ဖျါ အါလၢ တၢ်လိာ်ဘၣ်တဖၣ်, တၢ်တူၢ်ဘၣ်တဖၣ်, တၢ်မ့ၢ်လၢကွၢ်စိ: တၢ်ထံာ်သ့ၣ်တဖၣ် လီၤ (Fuertes, 2010: 20)

တၢ်အိဖိ တခါလၢ အမ့ၢ်ဝဲ ထီၣ်ဖိတဘျီလၢ တၢ်ဖးဃာ်အပူၤ အံၤ န့ၣ် န့ၣ်ဖျါဝဲ သ့ၣ်စၢ် သးဘီၣ်တဖၣ် လၢ ကဝီၤ အပူၤ တဖၣ် အတၢ်လဲၤခိဖျိ , အနီၣ်ကစၢ် ထံာ်လီၤကးအသးလဲၣ် အဂ့ၢ် လီၤလီၤ န့ၣ်လီၤ ဖျါထး(စ) စံးဝဲ တၢ်ထုးထီၣ်ကး ပှၤတဖၣ်အံၤ အတၢ်လဲၤ ခိဖျိ အခိပညီ: ထံာ်ကီၢ်သး အမ့ၢ်အတီ န့ၣ် အကျိာ်ဝဲ. ခိဖျိ ထီၣ်ဖိတဖၣ် လၢတၢ်ဖးဃာ် အံၤ န့ၣ် ပကသ့ၣ်ညါ တၢ်မ့ၢ်တၢ်တီ လၢ ထံာ်ကီၢ်သး အတၢ်အိၣ်သး. တၢ်သး လီၤ သးကျိး ပှၤဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲ. ထံာ်န့ၣ်တၢ် ဖျါဖျါဖျါ သ့ န့ၣ်လီၤ (Fuertes, 2010: 23)

၇.၃ ကျဲအံာ်လၢ တၢ်ဟးထီၣ် - ကဝီၤတဖၣ် အခါဆူညါ

ပှၤသးစၢ်တဖၣ် အတၢ်ဂီၤလၢ တ့ဝဲအပူၤ ဟ်ဖျါဝဲ အတၢ်မ့ၢ်လၢကွၢ်စိ: တၢ်အိၣ်: ဃုထၢဆိတဖၣ် လၢ အတလၢ ကွံာ်ကဝီၤ တၢ်ဟ်ပနီၣ်တဖၣ် လၢ အဝဲသ့ၣ် အတၢ် သးလီၤလၢ ချုးစိ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ အိ - နီၢ်အ့အ့ ဟ်ဖျါဝဲ အတၢ်မ့ၢ်လၢခါဆူညါ ခိဖျိ တၢ်ဂီၤ (တၢ်ဂီၤ ၉) န့ၣ်လီၤ.

ယအဲၣ်: အိၣ်လၢ ဟံာ်ဖိတဖျါၣ် လၢ ကရၢၢ်အပူၤလီၤ ပှၤကိးဂၤ: အဲၣ်: အိၣ်ၣ် လၢ ဟံာ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဘၣ် န့ၣ်လီၤ. ယလိကီၢ်စ့ၢ်ကိး သိလ့ၣ်တခိၣ် လၢ စါမဲအံၤ တၢ်လဲၤတၢ် က့ၤ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ယဟံာ်န့ၣ် ကအိၣ်စ့ၢ်ကိး: ဖိကရၢၢ်ဆဲးဆဲးဖိတခါ. တၢ် လိာ်ကွဲလီၤ လၢ ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်. တၢ်လုာ်ထံလီၤ ကမါဖိ တဖျါၣ်. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လီၤ လၢ ယဟံာ် အလီၢ်ခဲ. အဲၣ်:ဘျီ ထိးဖိ, ဆိဖိ တဖၣ်စ့ၢ်ကိးလီၤ. ယဟံာ်ကရၢၢ် ကဘၣ် လီၤ. က ဘၣ်အိၣ်ဘျး: တၢ်ဆါဟံာ်. ဖျါ (တၢ်ဆါတၢ်ပှၤလီၤ) န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂီၤ ၉ နီၢ်အ့အ့ လၢ မဲာ်လးကဝီၤတ့ဝဲလီၤ

တစ်ဖက်တွင် ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ဖက်တွင် နိုင်ငံအတွက် အကျိုးရှိစေရန် ကျွန်ုပ်တို့၏ လိုက်နာမှုများသည် အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။

ဘဏ်ဆိုင်ရာ တစ်ဖက်တွင် ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ဖက်တွင် အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။ ဘဏ်ဆိုင်ရာ တစ်ဖက်တွင် ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ဖက်တွင် အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။

တစ်ဖက်တွင် ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ဖက်တွင် အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။ တစ်ဖက်တွင် ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ဖက်တွင် အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။

၇.၄ တစ်ဖက်တွင် ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ဖက်တွင် အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။

လက်ရှိအခြေအနေအထားအရ အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။ လက်ရှိအခြေအနေအထားအရ အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။

လက်ရှိအခြေအနေအထားအရ အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။ လက်ရှိအခြေအနေအထားအရ အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။

တစ်ဖက်တွင် ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ဖက်တွင် အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။ တစ်ဖက်တွင် ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ဖက်တွင် အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။

လက်ရှိအခြေအနေအထားအရ အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။ လက်ရှိအခြေအနေအထားအရ အကျိုးရှိစေရန် အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။

ကမံးတံာ်တဖၣ် နှံလီၤကဝီၤ ကမံးတံာ် တနီၤ အတံာ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ်စ့ၤ အဖိခိၣ် တံာ်ဆိၣ်ထွဲ မၤစၢၤဟံာ်ခိၣ်ဖိဂ့ၢ်ဝီၤ ကရူၢ်ကရၢတဖၣ်အိၣ် ထီၣ် တံာ်ရဲၣ် တံာ်ကျဲၤအသီၤ တံာ်မၤအသီ တဖၣ် နှံ ပတဲသကိး စ့ၢ်ကိးလီၤ တံာ်တဖၣ် အံၤ ကဲထီၣ် တံာ်မၤစၢၤတမံၤ လၢ တံာ်လုၢ်အိၣ်သးသမူ ကျိၤကျဲၤ လၢ ပှၤရဲၣ် ကျဲၤန့ၢ်အိၣ် မ့တမ့ၢ် တံာ်မၤစၢၤလၢ ပှၤအိၣ်မၤစၢၤတံာ် တခါဂ့ၤ တမံၤဂ့ၤ ပှၤသးစံာ်တဖၣ်အံၤ ကဘၣ် တူၢ်လိာ်ဝဲလီၤ , မ့မ့ၢ် အဝဲ သ့ၣ် အတံာ်မုၢ်လုၢ်အုၣ်ညါ တခီ ကဟဲ တဆီ ဘၣ်တဆီ ဧါ တဖျါလီၤတံာ်ဘၣ်တံး တံာ်ထုးထီၣ်န့ၢ် အဝဲသ့ၣ် အတံာ်မုၢ် လုၢ် လၢ တံာ်အုၣ် ကီၤ တအိၣ်ဘၣ် အပူၤ နှံလီၤ လၢတံာ်နှံအယံ တံာ်ဆိၣ် ထွဲမၤစၢၤဟံာ်ခိၣ်ဖိဂ့ၢ်ဝီၤ လၢအလီၤဖျဲၣ်လီၤဟံာ် နှံကဲထီၣ်တုၤအိၣ်ကံာ်ဆိးကျဲၤ တံာ်အိၣ်သးလၢ ပတယာ်ဆိတုၤသ ဘၣ် လၢ ခါအုၣ်ညါ အဂီၢ် ဖျါဖျါဖျါဖျါ မၤဘၣ်ဝဲၣ် တံာ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤ လၢနီၢ်ဒီး သး အတံာ်အိၣ်ဆူၣ် အိၣ်ချ့န့ၣ်လီၤ (Dunn, 2012).

လၢ အဝဲတကဟ့ၤ နှံ တံာ်ဂ့ၢ်တံာ်ကျဲၤလၢ ကဆၢတဲာ် သးစံာ်အါဂၤ အတံာ်အိၣ်မူန့ၣ် အဝဲ သ့ၣ် တဲဝဲ သ့ၣ် ထဲလၢ တံာ်ဟံာ်ပနီၣ် အတကဂီၢ်အပူၤ လီၤ သးစံာ် အတံာ်စံာ်စိးတဲာ် အိၣ် တုၢ်ဝဲလၢ ကဲခိၣ်ကဲန့ၢ် ဘၣ်ဆၣ် စၢၤသ့ၣ် သးပှၤ တဖၣ် တကန့ၢ် စၢၤသ့ၣ်သးစံာ်တဖၣ် အတံာ်ကတိာ်ဘၣ် အယံ သးစံာ်ခိၣ်န့ၢ်အါဂၤ အသးဘၣ်ဘၣ်ထံး နှံလီၤ (e.g. Hill, 2021). လၢ အကဲဘျူးတကဟ့ၤ သးစံာ်ခိၣ်န့ၢ် အါဂၤ ဟံာ်ဃုာ်ဟံာ်ဂီၢ်ဘၣ်လၢကဝီၤ တံာ်အိၣ် ဖျိၣ် တဖၣ်အပူၤ တဲသကိးဘၣ် တုၢ် ကရူၢ်ကရၢအါဖိးသန့ၣ်ထီၣ်အသး လၢ ကညီသးစံာ်ကရၢ ကဲထီၣ် ပျါစိၣ် တခါ လၢ ကညီသးစံာ် အါဂၤ ကဟ့ၣ် ထီၣ် အကလုာ် အု ခိၣ်န့ၢ်တဖၣ် အအိၣ် ခိဖျိ ကရၢ အံၤ မ့ၢ် တံာ်ဆိတလဲ တမံၤ နှံလီၤ ဘၣ်ဆၣ် တံာ်က လုၢ် လၢ အကြားဝဲဘၣ်ဝဲ လၢ ကကဲဘျူးကဲဖျိၣ် တနီၤ တဘၣ်တံာ် ဆၢတဲာ် ဟံာ်လီၤ အိၣ်နီၣ်မုၢ်မုၢ်ဘၣ်. ပတဲသကိးတံာ် တဖၣ်အံၤ မၤဖျါထီၣ် တံာ်ကကဲဘျူးဒီး တံာ် ဟံာ်ပနီၣ် အကမၢ် တဖၣ် လီၤ အိ - မုၢ်ခွါ တံာ်ဂ့ၢ်ဒီး တံာ်အိၣ် ဖျိၣ်ဖိ အတံာ်အိၣ် ဆူၣ် အိၣ်ချ့ နှံ ဘၣ်တဲသကိးအိၣ် ကီၤခိၣ်မးဒီး သးစံာ်ခါစး တဖၣ် ကစံးကတိာ်တံာ် ခွဲးယာ် နှံ ဘၣ်တံာ် ကြိယာ်အိၣ် တံာ်သးကပၤကွံာ် တံာ်ကတိာ်ဆူၣ် တဖၣ်အံၤ လီၤ တံာ်တူၢ် လိာ်မၤစၢၤသိး အံၤ တဖၣ် နှံ တကဲထီၣ် ထီၣ်ရီၤ ဘၣ်, အါန့ၢ်အန့ၢ် ကဲထီၣ်သိး ဘၣ် စံးကတိာ် ကံာ်ဂ့ၢ်လိာ်သး လၢ စိးတမံၤ သးစံာ်တဖၣ် အါအုၣ်ညါ အဂီၢ် တဆီဘၣ်တဆီ မၤဘၣ် သ့ၣ်တံာ်သးဘၣ် တဖၣ် အသး သ့ နှံလီၤ.

လံာ်နီၣ်ဂီၢ်တခါအံၤ အကျါတံာ်န့ၢ် မ့ၢ် တံာ်ဃုသ့ၣ်ညါ တံာ်တူၢ်ခိၣ်ဟံာ်သး လၢကဝီၤတဖၣ် အတံာ်အိၣ်ဆိး လၢ နံၣ်ယံာ်လါအါ အတံာ်ပူၤ တလၢကွံာ် ဆူ ခါအုၣ်ညါတံာ်မုၢ်လုၢ် နှံလီၤ တံာ်က့ၤက့ၤက့ၤ ဆူ ကီၢ်ပူၤဒီး က့ၤအိၣ်ဘၣ် လၢ ကစ့ၢ်သဝီ နှံ အိၣ်ဒီး အဆၢ တတိာ်လၢ တံာ်အိၣ်ပတုာ်ထီၣ်ယာ် လၢ ကဲထီၣ် တံာ်ကီတံာ်ခဲ လၢ ကက့ၤ က့ၤခွဲးယာ် နှံ တံာ်ဃုာ်မ့ၢ်ပးဖျိးဒီး တံာ်မၤတရီတပါ လၢ အပူၤကွံာ်အံၤ အိၣ်တုၤ မုၢ်မဆါတနံၤ အံၤ နှံလီၤ ဘၣ်ဆၣ် တံာ်မၤစံးတံာ် အံၤလဲၣ် အိၣ်ဒီး အတံာ်ဂံၢ်ဆူၣ် လၢ တံာ်ခွဲး တံာ်ယာ်စ့ၤလီၤဒီး တံာ်အိၣ်သး ခဲအံၤ ဂ့ၤထီၣ် တဆီတဆီ နှံလီၤ အဝဲအံၤ မ့ၢ်လၢ ခိဝဲး-၁၉ဒီး သးမံးစိရီၤ ဟံးန့ၢ်ဆူၣ် တံာ်စိတံာ်ကမိၤ အဖိခိၣ် လၢ ဆဲးဆဲးန့ၢ် အတံာ်ပူၤ ကျိာ်စု တံာ်ဆိၣ်ထွဲစ့ၤလီၤ သဲစးအတုၢ်စိး တံာ်ပၤဆူၣ်ရဲၣ်ကျဲၤ အဂီၢ်စံာ်လီၤဒီး တံာ်ဂ့ၢ် အါမံးအါမ့ၢ် အယံ နှံလီၤ တံာ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဟံာ်ခိၣ်ဖိဂ့ၢ်ဝီၤ တံာ်ဆၢတဲာ်တဖၣ် နှံ ဆိတလဲကွံာ် စ့မၤဘၣ်တဖၣ် ဆူ ကီၢ်ပယီၤဒီး တံာ်သ့ၣ် အိၣ်ဝဲလၢ နီၤလီၤစ့မၤ ဘၣ်တဖၣ် နှံ ကဲထီၣ် တံာ်ဂံၢ်ဆူၣ် လၢ ပှၤကဝီၤတဖၣ် အနီၢ်ကစ့ၢ်ဝဲ ကပၤဆူၣ် ရဲၣ်ကျဲၤလီၤက့ၤ အသး သ့ တုၤသ နှံလီၤ မ့ၢ်တဲလၢ အကတမံၤ နှံ ပှၤသးစံာ်လၢကဝီၤ တံာ်ပူၤတဖၣ် အိၣ်ဘၣ်ဆိးဘၣ်လၢ တုၢ်းဃာ် အပူၤ အါန့ၢ်အန့ၢ် တုၢ်းဃာ် နှံ အံာ်လီၤ ဆဲးလီၤ လဲ နှံလီၤ.

တံာ်ခွဲးတံာ်ယာ် စ့ၤလီၤဝဲန့ၢ် ဟံာ်ဖျါထီၣ် တံာ်ဖျိဆၢလၢ တံာ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤဒီး တံာ်အိၣ်မူ နးနးဖျိၣ်ဖျိၣ် အမ့ၢ်အတီ လၢကဝီၤအပူၤ လၢ အတပူၤ တံာ်ခွဲးတံာ်ယာ်ဒီး ကရူၢ်ကရၢ အတံာ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဘၣ် နှံလီၤ လၢ တံာ် အိၣ်သးအံၤ တဖၣ် အဖိခိၣ် ပှၤဘၣ်မူ ဘၣ်ၤတဖၣ် ဂုၢ်ကျဲးစး လၢ ကအိၣ်ဆိးဘၣ်, ကလဲက့ၤဘၣ်လၢ အသး သ့ၣ် အလၢကဝီၤ အ ဂီၢ်သန့ၣ်က့ၤ တံာ်ခွဲးတံာ်ယာ် အိၣ် ထဲ တခါဧါ လၢ ကလဲ ဘၣ် ဆူ ကီၢ်သၢဘၣ် တဘၣ် နှံအါထီၣ်ကွံာ်ကွံာ်လီၤ.

၈ တၢ်ဂ့ၢ်ကျၢၢ်တံၢ်

တၢ်ပံၤထံၣ်သ့ၣ်ညါ တဖၣ် န့ၣ် ဝဲၣ်ထံၣ်ညါ တၢ်ဂ့ၢ်လီၤလီၤဆီဆီ ၂ ထံၣ်န့ၣ်လီၤ တၢ်တ ထံၣ် မ့ၢ် တၢ်ပဲၣ်ထံၣ်နီၤဖး ပှၤသးစးလၢၤကဝီၤပှၤ တဖၣ် အတၢ်အိၣ်မ့ၢ် အက့ၢ်အဂီၢ်နီၢ် ခံ ထံၣ်တထံၣ် မ့ၢ် တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ ပှၤဟံၣ်ခိၣ်ဖိၣ် ဂ့ၢ်ဝီ အပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် လၢ တၢ်ပတၢ် နီၣ်အီၤ ဖျိဖျိဖျါဖျါ လၢ တၢ်ထံၣ်ဃုၤ ဆၢတံၢ်အီၤ န့ၣ်လီၤ

ပတၢ်ထံၣ်န့ၣ်တဖၣ် ဟံၣ်ဖျါ မဲးလးနီၢ်နီၢ် နီၣ်ဖိၣ်ကဝီၤ တၢ်အိၣ်ကၢအိၣ်ခိး လၢ ကိးကပုၤး အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ လၢ တၢ်ဂ့ၢ် ကျးစးၤသိး သ့ၣ်စးသးဘိၣ် တဖၣ် ကန့ၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဘၣ် ပှၤတၢ်မ့ၢ်တၢ်ရံၣ် ခိဖျိ ပှၤဂ့ၢ်ဝီ သန့ၣ်တဖၣ်အမ့ၢ် တၢ်လိၣ်ခိၣ်လိၣ်ကွဲၤ လုၢ်လုၢ်ထုၤသန့ၤ တၢ်ထၢတဖၣ် လုၢ်လုၢ်ဆဲးလၢ တၢ်ကူတၢ်သိး, တၢ်လူၤပိၣ်မၤထွဲ တၢ်ဘၣ် တၢ်ဘါ အတၢ်သိၣ်တၢ်သီၤ: ကတီၤမၤမၤ ခိၣ်ဃၢၤန့ၣ် ဆၢတံၢ်အိၣ်ယၢ တဖၣ် န့ၣ်လီၤ အါၣ်တက့ၢ် ပှၤမၤတၢ် ဖိ တဖၣ် တဲၤဖျါဝဲလၢ တၢ်အံၤ တလၢကွံၣ်န့ၢ်: တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ ပှၤဟံၣ်ခိၣ်ဖိၣ်ဂ့ၢ်ဝီ အပတၢ် န့ၣ်လီၤ တၢ်ဂ့ၢ်အါမၤ တဖၣ်အံၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်အိၣ်ထီၣ်န့ၣ် ပှၤဂ့ၢ်ဝီ စးဘျးစး အက့ၢ်တခါ လၢ သးစးတဖၣ် ကဆိးကါ အနီၣ်ကစးခိးယၢၤ: တၢ်ဂ့ၢ်ကိၢ် ထံၣ်နီၢ်: တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢ ပှၤသးစးတဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ ပှၤဘျးစးတဖၣ် အံၤ အက့ၢ်ဝဲလၢ တၢ်မၤစၢၤအါထီၣ် ပှၤတတၢ် လၢ ဖျါန့ၣ်အတီၢ်ပှၤ လီၤ ကျ လိၣ်ဝဲၣ်တဘီၣ် လၢတၢ် ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ တၢ်အိၣ်မ့ၢ် အတၢ် လိၣ်ဘၣ်တဖၣ်: တၢ်လဲၤခိဖျါလၢ ပှၤဘျး နီၣ်ဘၣ် ခဲတဖၣ် အတၢ်သ့ၣ်ပံၤလီၤ အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်: တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမ့ တၢ်မၤလီ တဖၣ်န့ၣ် ဆိၣ်တခူထီၣ်ဝဲ သးစးတဖၣ် ဆူ ခါဆူညါလၢ အဂ့ၢ် ဘၣ်ဆၢ နဲဘျး ချဲၣ်ထဲ လၢ ပှၤလၢ အသ့ၣ်ညါ ရဲလိၣ်သး သ့ၣ်တဖၣ် အဂီၢ်ဖဲန့ၣ်လီၤ ကျဲကတၢ်သ့ၣ်လၢ တၢ်ဟး ဂုၤမးဂီၤ လၢ အမၤဘၣ်သးသမ့ လၢ တၢ်ပတၢ်ပတၢ်ဘါလီၤက့ၤသး တအိၣ်ဘၣ်, တၢ်မၤ ကတၢ်တၢ်မ့ၢ်လၢ တန့ၢ်ဘၣ်, လၢ တတၢ် လၢ အတအိၣ်: တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ သဘျီ: တၢ်မၤခွဲးယာ်နီၣ်မ့ၢ်မ့ၢ် န့ၣ်လီၤ တၢ်အိၣ်သ့ၣ်အံၤ န့ၣ် တၢ်ယုၤထၢ အါထီၣ်လၢ တၢ်အိၣ် မ့ၢ်ခါဆူညါ အဂီၢ် ခိဖျိ တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် ဖျါလီၤ လၢ သးစးတဖၣ် အတၢ်အိၣ်မ့ၢ် တၢ်ကဲထီၣ် အသး န့ၣ် တၢ်ကရၢကရီတဖၣ် အကလုၢ်တသိၣ်ဘၣ် လၢ တၢ်က့ၢ်က့ၢ်က့ၢ် ဆူ ကီၢ်ပယီၤ တညီလၢဘၣ် ဖဲလၢ သးမိၤစိရီၤ ဟန့ၢ်ဆူညါ တၢ်ဖိတၢ်ကမိၤ အဖၢမ့ၢ်အဃိန့ၣ် န့ၣ်လီၤ တ့ၢ်န့ၣ် အဃိ ပှၤသးစးတဖၣ် အတၢ်ဆိမိၣ် အိၣ်ဝဲ ထဲ တမံၤစးလၢ ကလဲၤဘၣ်ဆူ ကီၢ် သၢဘျးတဘျးလၢတၢ်ဖိၣ်ဃာ်အီၤလၢတ့ၢ်:ဃာ်ဆဲးဆဲးဖိအပှၤ န့ၣ်လီၤ

ပှၤဘၣ်ကီဘၣ်ခဲဖဲ ချဲၣ်တက့ၢ် ကွဲးဆၢခဲးဘၣ်ဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤ လၢ တၢ်ပတၢ်ပတၢ်ဘၣ်အဝဲသ့ၣ်သိး ပှၤလၢ ဘၣ် ဘၣ်ထံးညါ တဖၣ် နီၣ်နီၢ်: တၢ်တတၢ် ဖဲလၢ တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ ပှၤဟံၣ်ခိၣ်ဖိၣ်ဂ့ၢ်ဝီ ဆူ ကညီသးစးတဖၣ် အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ သ့ၣ်စးသးဘိၣ် တဖၣ် အတၢ် အိၣ်မ့ၢ်ဆိးမၤပၤ ဟးဂီၤ လီၤမ့ၢ် ကွံၣ်ဝဲ ဖဲလၢ တၢ်ဆိၣ် ထွဲမၤစၢၤပှၤဟံၣ်ခိၣ်ဖိၣ် ဂ့ၢ်ဝီ အတၢ် ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်: သန့ၣ်တဖၣ် န့ၣ် တလၢကွံၣ်အဃိ ကဲထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီ န့ၣ် ဘၣ်ထွဲဃုၤ အသး: ကီၢ်ကွံၣ်တဲၣ်အပှၤ ထံၣ်ဂီၢ်ကီၤ: အတၢ်ဘၣ်, ကီၢ်ပယီၤ သးပိၣ် အတၢ်ပၤ ဆူဃာ်န့ၣ် တၢ်ဖိတၢ်ကမိၤ: တ့ၢ်:တၢ်ယၢ မ့တမ့ၢ် တ့ၢ်:န့ၢ်တၢ်မၤဘၣ် လၢ တၢ် ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ ပှၤဟံၣ် ခိၣ်ဖိၣ် ဂ့ၢ်ဝီ အတၢ်လိၣ်ဘၣ် အဘၣ်စၢၤနီၣ်ထီၣ် အါထီၣ်န့ၣ်လီၤလဲၣ်ဂ့ၢ် တၢ်ယုၤထံၣ်န့ၣ်တဖၣ် အံၤ တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ထွဲ ခံခါလိၣ် အတၢ် တုၤယီၤ ဆူ တၢ်ဘျီလီၤ ရဲၣ်န့ၢ် တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပှၤဟံၣ်ခိၣ်ဖိၣ်ဂ့ၢ်ဝီ အတၢ်ပံးတၢ်စ့ၤ အတၢ်ကီၢ် လဲၣ်ထီၣ် သ့ န့ၣ်လီၤ

တၢ်အိးဟိထီၣ်န့ၣ် ခိၣ်ဃၢၤ: တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤ သတျှၢ်ကလံာ်တဖၣ်

တၢ်ယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါ အစၢတဖၣ် န့ၣ် နီၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ကဲဘျးကဲဖျိၣ်လၢ တၢ်အိၣ်မ့ၢ် အိၣ်ကၢ အိၣ်ခိး အက့ၢ် အါဘီ န့ၣ်လီၤ ဖဲအံၤန့ၣ် တၢ်လိၣ်ခိၣ်လိၣ်ကွဲၤ အိၣ်အတံၢ် မ့ၢ်တၢ် အက့ၢ်ဝဲ လီၤ တၢ်အိၣ်ဆိးလၢၤကဝီၤပှၤ ကိးမ့ၢ်န့ၣ် လၢ တၢ်ဆိၣ်တၢ်မၤန့ၣ် အံၤ ပယုထံၣ်န့ၢ် တၢ် သဘျီ န့ၣ် တစိာ်ဖိ တစိာ်ဖိ ဘၣ်ဆၢ တၢ်ပတၢ်ပတၢ်ဂီၢ်လၢ တၢ်လိၣ်ခိၣ် လိၣ်ကွဲၤ န့ၣ် မၤညါ ထီၣ် တၢ်ရဲလိၣ်မ့ၢ်လိၣ်: ပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဘျးစးတဖၣ် ဃုၤနီၢ်: တၢ်ထံၣ်စိၢ်: တၢ်ပံးသးအက လုၢ်န့ၣ်လီၤ တၢ်အံၤ တၢ်မၤအါထီၣ် တၢ်ရဲလိၣ်မ့ၢ်လိၣ်သး လၢၤကဝီၤ ပှၤတတၢ် ကရူၢ်က ရၢတဖၣ်: တ့ၢ်:န့ၢ် အါ ထီၣ် တၢ်ကစိာ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤ တဖၣ်: တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် တဖၣ်န့ၣ် လီၤ မ့ၢ်စ့ၢ်ကိး တၢ်အစၢ လၢ ကဲထီၣ် တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပှၤဟံၣ်ခိၣ်ဖိၣ်ဂ့ၢ်ဝီ အသ န့ၣ်တဖၣ် လၢ တလၢကွံၣ် တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ တုၤ အမၤပှၤ ပတၢ်မ့ၢ်လၢ သ့ၣ်သန့ၤ အသး ဃုၤနီၢ်: တၢ်ယုၤထံၣ်သ့ၣ်ညါ လၢအပှၤကွံၣ် တဖၣ် န့ၣ်လီၤ အိ - Arora (2019) ဆိၣ် ထွဲ တ့ၢ် တၢ်လိၣ်ကွဲၤ: တၢ်အိၣ်ဘျးအိၣ်သါ အတၢ်ပှၤတၢ်ဂီၤ ပိာ်ထွဲထီၣ်: တၢ်ကဲဘျး ကဲဖျိၣ် လၢ တၢ်မၤလိၣ်န့ၢ်တၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမ့ တဖၣ်လီၤ တၢ်ဘျးစး တဖၣ်အံၤ တမ့ၢ်သိး ပနီဘျးဘၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ထီၣ် တံာ်တၢ် လၢ အလီၤတၢ်လီၤဆဲး အဂီၢ် ကီၣ် န့ၣ် လီၤ တၢ်န့ၣ်အဃိ: အဝဲသ့ၣ် အဂီၢ် အက့ၢ်ဖဲမး လၢ တၢ်ပဲၣ်ထံၣ်နီၤဖး ခိၣ်ဃၢၤ: ကျး စးၤသိး ကဆိၣ်ထွဲတၢ် အဂီၢ်လီၤ အိၣ်အတံၢ် အဂၤ တခါ မ့ၢ်ဝဲ တၢ်သ့ၣ် အ့ၣ်ထာၣ်နဲး န့ၣ်လီၤ ဟ့ၣ်ပှၤ တၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဆိးမၤပၤ တကလုၢ် လၢ အဖျီး အခိပညီ. တၢ်ပတၢ်ဖျိၣ်ကွံၣ် တၢ်တံၢ်သိး လိာ်သး လၢ အန့ၢ် တံၢ်သိးလိာ်သး ဆူ တၢ်ပတၢ်ဖျိၣ်ကွံၣ် တၢ်ကဲဘျးကဲဖျိၣ် န့ၣ်လီၤ

တၢ်သမံသမိးက့ၤ တၢ်ဘျးစဲး တၢ်ကဲဘျး လၢ တၢ်အိၣ်သး ကိကီခဲခဲ အဖီခိၣ်

တၢ်န့ၢ်မၤလိသး ခိဖျါ တၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သ့ၣ် တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူ န့ၣ် ကဲထီၣ် တၢ်မၤ စၢၤလၢ သုၣ်စၢ်သးဘိၣ်တဖၣ် အဂီၢ် ဖဲလၢ အဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲးၣ်း တၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢ တၢ်အိၣ် မူအိၣ်ဂဲၤ အခါန့ၣ်အဝဲသ့ၣ် သ့ဝဲဘၣ်ဝဲ အသိး လဲၤ ခိကဲကွၢ် န့ၣ်း ဆိတလဲကွၢ်အ သး သ့ န့ၣ်လိၤ အဝဲန့ၣ် ကဲဘျးသ့ၣ်တၢ် လၢ ပှၤဟံးဃုာ်ဟံးဂီၢ်တဖၣ် အဂီၢ် လၢ ကမၤ နၢၤကွၢ် တၢ်တၢ်တဖၣ် လၢတၢ်တုၤဟံးလိၤ တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ ကျိၤကျဲ တဖၣ်လိၤ (see also Sturridge et al., 2023). လၢတၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သ့ သန့ၣ်န့ၣ် လံာ်ညိၣ်သိၣ် လၢ တၢ်ကွဲးလိၤ ဟံးလိၤတဖၣ် အပူၤ ခိဖျါ တၢ်ဃုာ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါ ပှၤ ဆဲးဆဲးန့ၣ် ဘျဲၣ်ဖိ တဖၣ် အတၢ်သး လိၤသးကျဲ လၢန့ၣ်အါလါအါ ဝံၤ ဟံးဖျါ တၢ်ဆိတလဲအိၣ်ညါ လၢ တၢ်ထံၣ်တၢ် ထီ လၢ ကကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ် တၢ်အိၣ်မူ တလိၤတံာ်လိၤဆဲး အဖီခိၣ် ကကဲဘျးအဂီၢ် ကြးကွဲးလိၤ ဟံးလိၤ န့ၣ်လိၤသိး ပှၤဂ့ၢ်ဝိဒ္ဓးယာ် အတၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သ့ န့ၣ် ဟ့ၣ် သးစၢ်တဖၣ် အတၢ်ဟံးဃုာ်ဟံးဂီၢ် အဟံးဖျါစဲးတံာ် အကလုာ် ကဆုၣ်ထီၣ် အဂီၢ် လၢ ကျဲအါဘိ န့ၣ်လိၤ ဖဲန့ၣ် Feldman(2018); Fiddian-Qasmiyeh et al. (2021) စဲးဝဲ လၢ ပဟံးထီၣ် ဂ့ၢ်ဝိ ညိဝဲၣ် လၢ ကျိၤကျဲလၢ သးစၢ်တဖၣ် အတၢ်တုၤထီၣ်အိၣ်ထီၣ်တၢ် အကံာ်အစိ လၢ ကမၤဖျါထီၣ် သးစၢ် အလၢကပိၤ သ့န့ၣ်လိၤသိး ထံၣ်ကိာ်သး လၢ တၢ်အိၣ်မူ အိၣ်ကၢ အိၣ်ခိး အဂီၢ် ပဘျါလိၤရဲ တၢ် ကန့ၢ် လၢ တၢ်ဂ့ၢ်ကျဲးစး အိၣ်မူ ခဲအံၤဒီး ဆူညါ အတၢ် ကြိယာ်တဖၣ် အဖီခိၣ်န့ၣ်လိၤ တၢ်ဆိကမိၣ်ထွဲ ဃုာ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢ တၢ်တုၤဘၣ်ခိၣ်ဘၣ် န့ၣ် အကျိၣ် အဂ့ၢ် လၢ သန့ၣ်တုၤသိးလိာ်သး လၢ ကတုၤ လိၤတံာ်လိၤ အဂီၢ်န့ၣ်လိၤ တၢ် ကြိယာ်ဘိၣ်မုၢ်မုၢ် အယိ မုၢ်ကျိၣ်ကွၢ်ဆဲးဆဲးဖိ လၢ အမုၢ် တၢ်ထါ ဆုကူဆုကူဒီး လုၢ်အိၣ်သးသမူ လၢကပိၤဖျါ န့ၣ် တမ့ၢ် ကကဲဘျးကဲဖျါ နီၢ်နီၢ်ဘၣ် န့ၣ်လိၤ ဘၣ်ဆၣ် တၢ်ထါတၢ် န့ၣ် မုၢ်ဝဲ တၢ်ပၤယာ် လုၢ်လၢထုၤသန့တခါဒီး တချးလၢ တၢ်သးလိၤသးကျဲ လံာ်ဘၣ်န့ၣ် စၢၤသ့ၣ် အစိစိ အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤဒီးမၤတုၤလဲဝဲ အယိ ပတကြး ကွၢ်ကဟံး စ့ၢ် ကိးဘၣ်. ပဟံးပနီၣ် သ့ လၢ တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူ အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ လၢ ပှၤတတၢ် ဂ့ၢ်ဝိ အဂီၢ် အကျိၣ်န့ၣ်လိၤ

တၢ်ဟံးဃုာ်ဟံးဂီၢ်လၢအအိၣ်ဒီး အခိပညိၣ်လၢလၢပှၤပှၤမ့ၢ်တၢ်အကါခိၣ်

တၢ်ဃုာ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါ တခါအံၤ ဟံးဖျါခဲးန့ၢ်တၢ်လၢ သုၣ်စၢ်သးဘိၣ်တဖၣ် အတၢ်အိၣ်မူ အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤဒီး အကါခိၣ် လၢ တက့ၢ်လံာ်လံာ် ခံကပၤလိာ်လိၤ လိၤဆိၣ်တၢ် အဝဲသ့ၣ် အတၢ်ဘၣ်ဘျးဒီး တၢ်ကွၢ်စိ န့ၣ် လိၤဆိလိာ် သ့ဒီး ကရူၢ်ကရၢလၢ ဆိၣ်ထွဲ မၤစၢၤတၢ်တဖၣ် အဆၢကတီၢ် တၢ်ဆၢတံာ်တဖၣ် ကကဲဘျး လၢ အဝဲသ့ၣ် အဂီၢ် တၢ် ကတိၤ တဖျါ လိၤတံာ်လိၤဆဲး န့ၣ်လိၤ ဖဲအံၤန့ၣ် ထံလိာ်ကိာ်ပှၤ ပှၤဟံးဃုာ်ဟံးဂီၢ်တဖၣ် အတၢ်ဆိၣ်ထွဲန့ၣ် မုၢ် တၢ်အကျိၣ် န့ၣ်လိၤ. ဒီး ခုၣ်အံၤစံၣ်, ခုၣ်ဘလျူအိၣ်, ကညိကွဲး ဖိပှၤဘျးစဲးကရူၢ်ဒီး ကညိသးစၢ်ကရၢ တဖၣ် လၢ အပူၤဂဲၤဖဲးမၤလၢ ပှၤတတၢ်အဂီၢ် ထံၣ်န့ၣ်ဝဲ တၢ်လိၤပလိာ်သး လၢ သးစၢ်တဖၣ် အဂီၢ် မုၢ်တၢ်အကျိၣ် ခိဖျါ တၢ်ဃုာ်ထံၣ်သ့ၣ် ညါအံၤ န့ၣ်လိၤ တၢ်ဃုာ် တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤဒီးအါန့ၢ် တၢ်ဟံးဃုာ်ဟံးဂီၢ်လၢ အဂၤ လၢ တၢ်ကတိၤ ပၤယာ် တၢ်အိၣ်ဘျးလိာ်ကွဲးအလိာ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆိၣ်ထွဲ တၢ်ထါတၢ် တဖၣ် န့ၣ်လိၤ

အကျိၣ် ကတၢ်တခါ ကမ့ၢ်ဝဲ တၢ်ထုးဖျါထီၣ် ကျိၤကျဲ လၢ သးစၢ်တဖၣ် အဂီၢ် ခိဖျါ ကန့ၢ် အကလုာ် လၢ အဂၤ တဖၣ် န့ၣ်လိၤ တၢ်ဃုာ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါလၢ တၢ်လိာ်အဂၤ (e.g. Daigle, 2022) တၢ်ဆိတလဲ ပှၤဂ့ၢ်ဝိ တၢ်ဟံးဃုာ် ဟံးပှၤတဖၣ် န့ၣ် အိးထီၣ် ကျဲအသိ တဖၣ် လၢ တၢ်သးလိၤသးကျဲဝဲ အလိာ်ခံ န့ၣ်ဒီးကပိၤဖျါ သးစၢ်တဖၣ် အ ကလုာ် သိၣ် အါထီၣ် အဂီၢ် စ့ၢ်ကိး မုၢ် တၢ်ပနီၣ် တမံၤ န့ၣ်လိၤ. ကမၤဝဲန့ၣ်အဂီၢ် ပကြး ဂ့ၢ်ကျဲး စး ဆိၣ်ထွဲ သးစၢ်တဖၣ် ခိဖျါ တၢ်အိၣ်ထီၣ် တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ တၢ်ပူၤတၢ်ဂဲၤ အကလုာ်က လုာ် လၢ တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် အဂီၢ် လၢ တၢ်ရဲၣ်လိာ်သး ယာ်ခိယာ်ခိ လၢ ပှၤတုၤဘၣ်ခိၣ်ဘၣ် တၢ် တဖၣ် အဆၢကတီၢ်ဘၣ်ဘၣ် န့ၣ်လိၤ

တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်မ့ၢ်တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤဒီးဂ့ၢ်ဝိ

အကတၢ်န့ၣ် မုၢ် တၢ်သံကွၢ်ဆူ သုၣ်စၢ်သးဘိၣ် လၢ သုၣ်စၢ်သးဘိၣ် တဖၣ် လၢ အဘၣ် ထွဲတဖၣ် အတၢ် အတၢ် အိၣ်မူ အိၣ်ကၢအိၣ်ခိး တဖၣ် အတၢ် လဲၤခိဖျါ န့ၣ်လိၤ. တၢ်ဖဲး တၢ် မၤ တၢ်သးလိၤကျဲ, တၢ်န့ၢ်မၤလိတၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ လၢ အလုၢ်လၢထုၤ သန့တဖၣ် န့ၣ် ကဲထီၣ် တၢ်တၢ်တဖၣ်လဲၤ လၢ တၢ်ကြိယာ်အိၣ် အယိ န့ၣ်လိၤ. လၢဆဲး ဆဲးန့ၣ် အ တီၢ်ပှၤ ပှၤ သးလိၤသးကျဲ တဖၣ် အါထီၣ် န့ၣ် မုၢ် တၢ်အါထီၣ်တမံၤဒီး တၢ်ဖိၣ် ကျဲယာ် တမံၤ လၢ သုၣ်စၢ်သးဘိၣ်တဖၣ် အဂီၢ် န့ၣ်လိၤ. ကီၢ်ကွဲးတံာ် ပှၤမၤသကိးတၢ် လၢ အဘၣ် ထွဲ တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ ဟံးခိၣ်ဖိဂ့ၢ်ဝိ တဖၣ် ဂ့ၢ်ကျဲးစးသပှၤပှၤလၢ ကဘျါလိၤရဲ တၢ်ဂ့ၢ် တဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်ဆၣ် တၢ်လိၣ်ဘၣ် ဂ့ၢ်ဂံၢ်ထံးတဖၣ်ဒီး ပှၤတတၢ် အတၢ်အိၣ်သးတဖၣ် န့ၣ် ဟ့ၣ်ပလိာ်ဝဲ လၢ ဘၣ်မၤဆိ ဘျါလိၤရဲဆိ အဂ့ၢ် န့ၣ်လိၤ. ထံၣ်ကိာ်သး အတၢ်အိၣ်သး လၢ အလံာ် လံာ်ဒီး တၢ်ဖိၣ်ယာ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢ ကြးန့ၢ် တဖၣ် န့ၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်သမၤ ကွၢ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် တဖၣ် န့ၣ်လိၤ

လက်ကွပ်သင်္ကြံတစ်ခု

- Agamben, G.** (1998) *Sovereign power and bare life*. Berkeley, CA: Stanford University Press.
- Agier, M.** (2011) *Managing the undesirables: refugee camps and humanitarian government*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Arora, P.** (2019) *The next billion users: digital life beyond the West*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bangkok Post** (2017) 'Suicide rate "alarming" at Myanmar refugee camp'. 20 June (www.bangkokpost.com/thailand/general/1271727/suicide-rate-alarming-at-myanmar-refugee-camp).
- Boateng, A.** (2010) 'Survival voices: social capital and the well-being of Liberian refugee women in Ghana' *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 8(4): 386–408 (<https://doi.org/10.1080/15562948.2010.522465>).
- Brooten, L.** (2021) 'Myanmar's civil disobedience movement is built on decades of struggle'. *East Asia Forum*, 29 March (www.eastasiaforum.org/2021/03/29/myanmars-civil-disobedience-movement-is-built-on-decades-of-struggle/).
- Brun, C.** (2015) 'Active waiting and changing hopes: Toward a time perspective on protracted displacement' *Social Analysis* 59(1), 19–37 (<https://doi.org/10.3167/sa.2015.590102>).
- Buchanan, J.** (2016) *Militias in Myanmar*. Asia Foundation Yangon.
- Burma Link** (2015) 'Refugee camps'. Webpage (www.burmalink.org/background/thailand-burma-border/displaced-in-thailand/refugee-camps/).
- Carpi, E., Field, J.A., Dicker, S.I. and Rigon, A.** (2021) 'From livelihoods to leisure and back: refugee "self-reliance" as collective practices in Lebanon, India and Greece' *Third World Quarterly* 42(2): 421–440 (<https://doi.org/10.1080/01436597.2020.1828852>).
- Cheesman, N.** (2002) 'Seeing "Karen" in the union of Myanmar' *Asian Ethnicity* 3(2): 199–220 (<https://doi.org/10.1080/14631360220132736>).
- Crea, T.M. and McFarland, M.** (2015) 'Higher education for refugees: lessons from a 4-year pilot project' *International Review of Education* 61: 235–245 (<https://doi.org/10.1007/s11159-015-9484-y>).
- Daigle, M.** (2022) *Gender, power and principles in humanitarian action*. HPG report. London: ODI (<https://odi.org/en/publications/gender-power-and-principles-in-humanitarian-action/>).
- Dunn, E.C.** (2012) 'The chaos of humanitarian aid: adhocism in the Republic of Georgia' *Humanity: An International Journal of Human Rights, Humanitarianism, and Development* 3(1): 1–23 (<https://doi.org/10.1353/hum.2012.0005>).
- Dunn, E.C.** (2014) 'Humanitarianism, displacement, and the politics of nothing in postwar Georgia' *Slavic Review* 73(2): 287–306 (<https://doi.org/10.5612/slavicreview.73.2.287>).
- Eh Htoo, S. and Waters, T.** (forthcoming) *General Ne Win's legacy of Burmanization in Myanmar: the challenge to peace in the twenty-first century*. Singapore: Palgrave Macmillan.
- Fassin, D.** (2010) 'Ethics of survival: a democratic approach to the politics of life' *Humanity: An International Journal of Human Rights, Humanitarianism, and Development* 1(1): 81–95 (<https://doi.org/10.1353/hum.2010.0000>).

- Feldman, I.** (2018) *Life lived in relief: humanitarian predicaments and Palestinian refugee politics*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Fiddian-Qasmiyeh, E., Stonebridge, L. and Greatrick, A.** (2021) 'Engaging with histories and narratives of displacement.' Refugee Hosts Project – Recommendations for Research and Practice #2. London: Refugee Hosts (<https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10148107>).
- Fincham, B.** (2016) *The sociology of fun*. London: Palgrave Macmillan.
- Frelick, B.** (2012) 'Thailand: refugee policies ad hoc and inadequate closed camps, no work authorization lead to stagnation and abuse'. Human Rights Watch, 13 September (www.hrw.org/news/2012/09/13/thailand-refugee-policies-ad-hoc-and-inadequate).
- Fuertes, A.L.** (2010) 'Birds inside a cage: metaphor for Karen refugees' *Social Alternatives* 29(1): 20–24 (<https://search.informit.org/doi/10.3316/IELAPA.201005579>).
- Gagnon, T.V.** (2019) 'Cultivating memory: the politics and poetics of gardening in exile' *The Flood* 3 (www.thefloodmag.com/issue-3/cultivating-memory/06/2019/).
- Gagnon, T.V.** (2000) *Landscapes of the interior: ethnobotany and sense of place among Karen refugees*. Athens, GA: University of Georgia (<https://esploro.libs.uga.edu/esploro/outputs/report/Landscapes-of-the-Interior-Ethnobotany-and/9949570171002959>).
- Gagnon, T.V.** (2021) 'Affective ecologies: Karen-Plant companionships across borders' in V.D. Nazarea and T.V. Gagnon (eds) *Moveable gardens: itineraries and sanctuaries of memory*. Tuscon, AZ: University of Arizona Press, pp. 19–46.
- Hill, C.** (2021) 'Poetic resistance: Karen long-distance nationalism, rap music, and YouTube' *International Journal of Cultural Studies* 25(1): 30–50 (<https://doi.org/10.1177/13678779211027179>).
- Hill, C.** (2022) 'Mediating encamped identities and belongings: an ethnography of everyday Karen life in Mae La refugee camp' D. Phil. thesis, Goldsmiths, University of London (<https://research.gold.ac.uk/id/eprint/31475/>).
- Hoban, A., Bowie, J., Aspinall, L., et al.** (2019) *Shifting power to young people – how young people can lead and drive solutions in humanitarian action*. London: ActionAid and Restless Development (<https://actionaid.org/publications/2019/shifting-power-young-people-humanitarian-action>).
- IOM** (2023) 'Assisted voluntary return and reintegration: Thailand'. Webpage (<https://thailand.iom.int/assisted-voluntary-return-and-reintegration>).
- Kapur, R.** (2022) 'The Myanmar coup: evolving ethnic rebel politics and civil resistance' *Strategic Analysis* 46(2): 201–210 (<https://doi.org/10.1080/09700161.2022.2076304>).
- KHRG – Karen Human Rights Group** (2022) 'Bombs and bullets like rain: air strikes in the “peace town” and places of refuge in Dooplaya District, December 2021 to May 2022'. Karen Human Rights Group, 23 December (<https://khr.org/2022/12/22-2-nb1/bombs-and-bullets-rain-air-strikes-peace-town-and-places-refuge-doooplaya-district>).
- IDMC – Internal Displacement Monitoring Centre** (2022) *GRID 2022: children and youth in internal displacement*. Geneva: IDMC (www.internal-displacement.org/publications/2022-global-report-on-internal-displacement).
- Jones, N., Pincock, K. and Abu Hamad, B.** (eds) (2021) *Adolescents in humanitarian crisis: displacement, gender and social inequalities*. London and New York, NY: Routledge (<https://doi.org/10.4324/9781003167013>).

- Lough, O., Spencer, A., Daigle, M. and Phillips, S.** (2023) *Beyond survival: exploring wellbeing in humanitarian action*. HPG working paper. London: ODI (<https://odi.org/en/publications/beyond-survival-exploring-wellbeing-in-humanitarian-action/>).
- Malkki, L.H.** (1995) *Purity and exile: violence, memory, and national cosmology among Hutu refugees in Tanzania*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Mantei, M.** (2012) 'Unravelling: a contextual exploration into the weaving of Karen refugee women' (Master's thesis, Dalhousie University).
- McKonnachie, K.** (2022) 'Refugee policy as border governance: refugee return, peacebuilding, and Myanmar's politics of transition' *Modern Asian Studies* 56(2): 661-690 (<https://doi.org/10.1017/S0026749X20000189>).
- Mendiola, G.A.** (2018) 'The Karen peoples of Myanmar: an examination of issues surrounding Karen communities in Myanmar and the application and implementation of human rights principles and laws' *AU eJournal of Interdisciplinary Research* 3(1) (www.assumptionjournal.au.edu/index.php/eJIR/article/view/4124).
- Millican, J., Perkins, C. and Adam-Bradford, A.** (2019) 'Gardening in displacement: the benefits of cultivating in crisis' *Journal of Refugee Studies* 32(3): 351-371 (<https://doi.org/10.1093/jrs/fey033>).
- Mim, N.J.** (2020) 'Religion at the margins: resistance to secular humanitarianism at the Rohingya refugee camps in Bangladesh' *Religions* 11(8): 423 (<https://doi.org/10.3390/rel11080423>).
- Mirante, E.T.** (1994) *Burmese looking glass: a human rights adventure and a jungle revolution*. New York, NY: Atlantic Monthly Press.
- Myint-U, T.** (2020) *The hidden history of Burma: a crisis of race and capitalism*. London: Atlantic Books.
- Naing, S.Y.** (2017) 'Suicide attempts in refugee camp linked to drug and alcohol abuse'. The Irrawaddy, 7 March (www.irrawaddy.com/news/burma/suicide-attempts-refugee-camp-linked-drug-alcohol-abuse.html).
- NNT – National News Bureau of Thailand** (2023) 'End childhood statelessness'. NNT, 2 June (<https://thainews.prd.go.th/en/news/detail/TCATG230602102023416>).
- Oh, S.-A. and van der Stouwe, M.** (2008) 'Education, diversity, and inclusion in Burmese refugee camps in Thailand' *Comparative Education Review* 52(4): 589-617 (<https://doi.org/10.1086/591299>).
- Song, J.** (2015) 'Human security of Karen refugees in Thailand' *Journal of Population and Social Studies* 23(2), 214-230 (<https://soo3.tci-thaijo.org/index.php/jpss/article/view/102401>).
- South, A.** (2008) *Ethnic politics in Burma: states of conflict*. London and New York, NY: Routledge.
- South, A.** (2011) *Burma's longest war anatomy of the Karen conflict*. Amsterdam: Transnational Institute (www.tni.org/en/publication/burmas-longest-war-anatomy-of-the-karen-conflict).
- Stephenson, S.M., Smith, Y.J., Gibson, M. and Watson, V.** (2013) 'Traditional weaving as an occupation of Karen refugee women' *Journal of Occupational Science* 20(3): 224-235 (<https://doi.org/10.1080/14427591.2013.789150>).
- Sturridge, C., Kamanga, K. C., Ruhundawa, J., et al.** (2023) *What aid actors need to know about social cohesion in displacement: a Tanzania case study*. HPG working paper. London: ODI (<https://odi.org/en/publications/what-aid-actors-need-to-know-about-social-cohesion-in-displacement-a-tanzania-case-study/>).

- Sullivan, D.P.** (2021) *Dire consequences: addressing the humanitarian fallout from Myanmar's coup*. Washington, DC: Refugees International (www.refugeesinternational.org/reports-briefs/dire-consequences-addressing-the-humanitarian-fallout-from-myanmars-coup/).
- TBC** (2023) 'Who we are'. Webpage (www.theborderconsortium.org/about-us/).
- Thazin, K.O.** (2021) 'Keeping the streets: Myanmar's civil disobedience movement as public pedagogy' *Journal of Practice Research and Tangential Activities* 1(1): 1–33 (www.pratajournal.com/keeping-the-streets-myanmars-civil-disobedience-movement-as-public-pedagogy).
- UNHCR** (2016) 'Basic needs approach in the refugee response'. Geneva: UNHCR (www.unhcr.org/media/basic-needs-approach-refugee-response).
- UNHCR** (2021) 'UNHCR, the Refugee Agency is aware of protests sparked in Mae La refugee camp'. UNHCR Thailand, 15 December (www.unhcr.org/th/en/31649-unhcr-the-refugee-agency-is-aware-of-protests-sparked-in-mae-la-refugee-camp.html).
- UNHCR** (2023) 'Thailand border operation: RTG/MOI-UNHCR verified refugee population'. Geneva: UNHCR (<https://data.unhcr.org/en/documents/details/99962>).
- van der Mark, E.J., Zuiderent-Jerak, T., Dedding, C.W., et al.** (2023) 'Connecting relational wellbeing and participatory action research: reflections on “unlikely” transformations among women caring for disabled children in South Africa' *Journal of Global Ethics* 19(1): 80–104 (<https://doi.org/10.1080/17449626.2023.2186468>).
- White, S.C.** (2016) 'Introduction: The many faces of wellbeing' *Cultures of Wellbeing: Method, Place, Policy* 1–44 (https://doi.org/10.1057/9781137536457_1).
- Wiseman, T. and Sadlo, G.** (2015) 'Gardening: an occupation for recovery and wellness' in I. Söderback (ed.) *International Handbook of Occupational Therapy Interventions*. Cham, Switzerland: Springer, pp. 797–809.
- Wright, L.-A. and Plasterer, R.** (2010) 'Beyond basic education: exploring opportunities for higher learning in Kenyan refugee camps' *Refuge* 27: 42 (<https://doi.org/10.25071/1920-7336.34721>).
- Yeo, S.S., Gagnon, T. and Thako, H.** (2020) 'Schooling for a stateless nation: the predicament of education without consensus for Karen refugees on the Thailand-Myanmar border' *Asian Journal of Peacebuilding* 8(1): 29–55 (<https://doi.org/10.18588/202005.00a111>).
- Zeus, B.** (2011) 'Exploring barriers to higher education in protracted refugee situations: the case of Burmese refugees in Thailand' *Journal of Refugee Studies* 24(2): 256–276 (<https://doi.org/10.1093/jrs/fer011>).

The Humanitarian Policy Group (HPG) is one of the world's leading teams of independent researchers and communications professionals working on humanitarian issues. It is dedicated to improving humanitarian policy and practice through a combination of high-quality analysis, dialogue and debate.

Humanitarian Policy Group

ODI
203 Blackfriars Road
London SE1 8NJ
United Kingdom

Tel: +44 (0) 20 7922 0300
Fax: +44 (0) 20 7922 0399
Email: hpgadmin@odi.org
Website: odi.org/hpg
